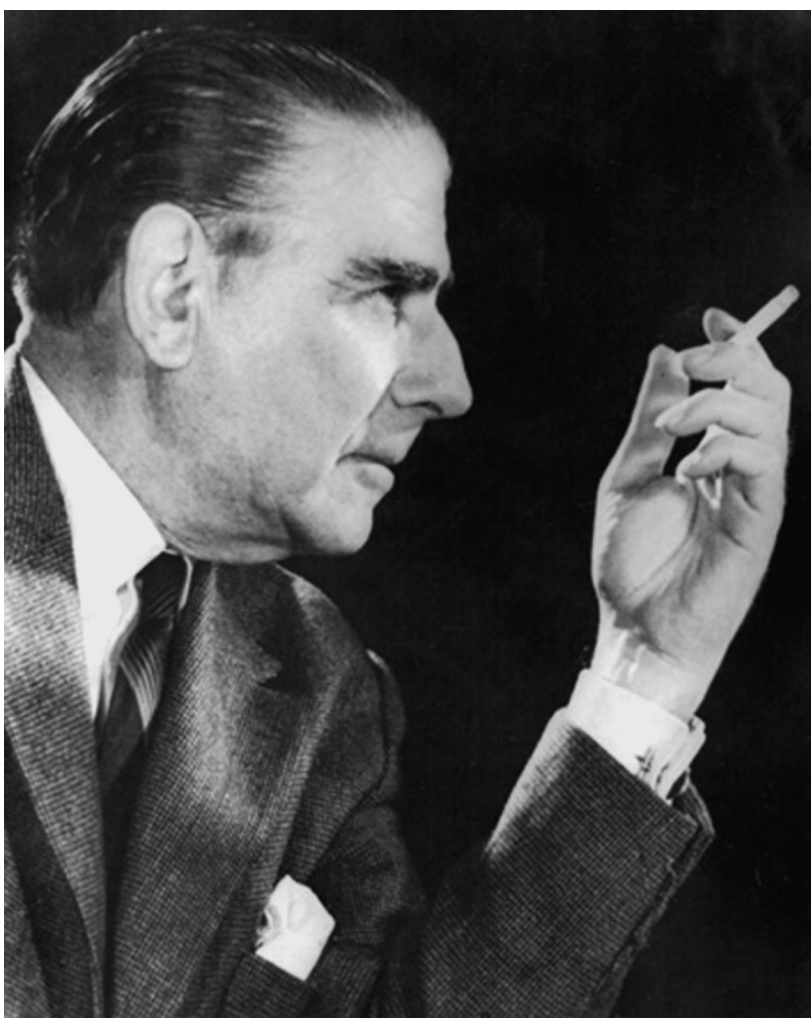

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ • ΤΕΥΧΟΣ 14 • ΙΟΥΝΙΟΣ 2014 • ISSN: 1792-8877 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 • ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΚΑΙΣΑΡ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΕΞΙ ΜΕΡΗ

—Γιώργος Βέης—

1

Τότε η ψυχή της γέμισε περίλυπο Ιδεώδες.

Καίσαρ Εμμανουήλ, *Η Δυναστεία των Χιμαιρών*

ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΕΡΓΟ του Καίσαρα Εμμανουήλ (1902-1970) δημοσιεύτηκε, ως γνωστόν, από το 1928 έως το 1952. Τέσσερις καταθέσεις. Ήτοι *Ο Παράφωνος Αυλός*, *Δώδεκα Σκυθρωπές Μάσκες* (1930), *Η Δυναστεία των Χιμαιρών* (1940) και *Stillae Sanguinis*. Ολιγογράφος εκ πεποιθήσεως. Μετέφρασε, ως γνωστόν, εμβληματικά ποιητικά έργα: *Το Κοράκι* του Πόου, *Το Μεθυσμένο Καράβι* του Ρεμπώ, η *Ηρωδιάς*, το *Απόγευμα ενός Φαύνου* και *Τγκιτουρ ή η παραφροσύνη του Ελμπενόν* του Μαλαρμέ συγκαταλέγονται σ' αυτά. Παρά τις όποιες αντιρρήσεις μπορεί να διατυπώσει κανείς για τη γλώσσα και τη μετρική τους, δεν παύουν να συνιστούν τιμαφή αποκτήματα της γλώσσας μας. Είδε, μεταξύ άλλων, τις προσπάθειες ανόρθωσης της χώρας μας στα μέσα του 20ού αιώνα, τι προηγήθηκε του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τι ακριβώς σήμανε ο τελευταίος στην υπόθεση του ανθρωπισμού εν

γένει. Ο ποιητικός του λόγος προφανώς θέλησε να ξεορκίσει το αιματοβαμμένο παρόν των ομαδικών εκτελέσεων, το άγος των στρατοπέδων συγκέντρωσης, αλλά και την εξολοθρευτική μανία της αναπόφευκτης εμφύλιας σύρραξης που ακολούθησε στη δική μας επικράτεια. Επικαλούμενος έναν σαφώς άλλον κόσμο, ελαφρώς απονευρωμένο, πάντως όχι νοσηρό, ο Καίσαρ Εμμανουήλ, ο οποίος ήταν δεύτερος εξάδελφος του Jean Moréas, δίδαξε στην προκειμένη περίπτωση, απεγκλωβισμό από την ομαδική τρέλα της εποχής του.

Η αλήθεια του δηλαδή είναι η συστηματική φυγή του από τον Εφιάλτη πριν καν γίνει Ιστορία. Η λογοτεχνία, όχι ως ομοιοπαθητική στρατηγική σημείων, αλλά κυρίως ως μουσική μετάβαση στον απολεσθέντα παράδεισο, βρήκε στο πρόσωπό του έναν ικανό και αναγκαίο πομποδέκτη. Η ευφωνία, η πλαστική έκφραση δεν διστάζει ούτε στιγμή να θυσιάσει στο βωμό της τη θλιβερή ύλη της πραγματικότητας. Ο αυτοεγκλεισμός μέσα στο βασίλειο των ευήχων λεκτικών συμπλεγμάτων είναι προφανώς η ιδανική λύση σωτηρίας.

2

*το σώμα σου, ένα αμάλγαμα από σμάλτο και κοράλλι
.....
όπου η ηδονή σα θάνατος φρενακισμένος έρπει*

Καίσαρ Εμμανουήλ, «*Tedium Vitae*»

Η ΚΡΑΥΓΗ «Φαίνεται πια πως τίποτα – τίποτα δε μας σώζει», η οποία ακούγεται δυο μάλιστα φορές μέσα στο ίδιο ποίημα, εννοώ το κρίσιμο «*Tedium Vitae*» της τελευταίας, προαναφερομένης συλλογής του, συνέχει την καρυωτακική δυστοπία σε ιδιαίτερα αυξημένο βαθμό. Δεν πρόκειται ασφαλώς για δουλική μίμηση, αλλά για δημιουργική ειδολογική συνταύτιση. Ο συμβολισμός και η καθαρή ποίηση προσέφεραν δηλαδή κι αυτή τη φορά τα απαραίτητα εκφραστικά μέσα, προκειμένου να βιωθεί η παραμυθία μιας γραφής-Μονής. Αυτό, το οποίο θα μπορούσε ενδεχομένως να εκληφθεί ως στρουθοκαμηλισμός της ρίμας, αναδεικνύεται εν ολίγοις ως αποχρών λόγος της δοκιμαζόμενης υπαρξής, *ώστ' είν αν η ευδαιμονία θεωρία τις, για να θυμηθούμε εδώ τον Σταγειρίτη.*

3

επάνω από τ' αντίφεγγα τα δυσμικά του πόντου

Καίσαρ Εμμανουήλ, «*Το Γαλάζιο Κιόσκι*»

ΥΠΟΤΑΣΣΕΤΑΙ ΕΥΚΟΛΑ κάθε φορά η μορφή; Μπορεί να υπακούσει ο ψυχισμός του ποιητή στην παρακαταθήκη των σημαινόντων; Υφίσταται άραγε αρραγής Κανών, στον οποίον πρέπει να αποδοθεί ο δέον σεβασμός από την πλευρά του ενθουσιώδους δημιουργού των άφθονων ρηματικών τοπιών; Μήπως κατά βάση τα

σημαινόμενα δεν είναι τίποτε άλλο παρά σημαίνοντα; Ο ποιητής θα δοκιμάσει ν' απαντήσει: «Η ποίηση αυτή, καθαρώς σπουδασθηριακή... αντίθετη με κάθε απειθάρχητη προβολή, με κάθε σύσπασση του ενστίκτου, με ό, τι ο Rimbaud ονόμαζε *déreglement des sens*, ορμάται από τη νόηση, σε όλη την έκταση των καθολικών της ιδιοτήτων – παράγοντα τον οποίον θεωρώ, παράλληλα με την ύπαρξη ενός άλλου συντελεστού, μιας ειδικής μουσικής τάσεως, ως τα πρωταρχικά κίνητρα στην ακτίνα της ποιητικής συνθέσεως...». Η ομολογία περί «ειδικής μουσικής τάσεως» αρκεί για να μας πείσει: γραφή παραμένει πιστή στις αρχές μιας αρμονικής εκ νέου συναρμολόγησης του θρυμματισμένου περιβάλλοντος.

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΔΟΚΙΜΙΟ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

EDITORIAL

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 14

ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

ISSN: 1792-8877

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

Τιτικά Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αλέξης Ζήρας

Θωμάς Ιωάννου

Ελισάβετ Κοτζιά

Θοδωρής Ρακόπουλος

Γιάννης Στρούμπας

Θωμάς Τσαλαπάτης

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλπατούρος

www.poetrygovostis.wordpress.com

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

4

ΔΙΑΘΕΤΟΝΤΑΣ, όπως απεφάνθη η κριτική της εποχής του «μιαν έμφυτη, ανωτέρου ποιού, καλαισθησία, και το χάρισμα να ικανοποιεί, με όμοια ικανότητα, τις πλαστικές και τις μουσικές δυνάμεις της γλώσσας μας» (βλ. Κλέων Παράσχος), ο Καίσαρ Εμμανουήλ κατέφυγε στο πίσω μέρος της πραγματικότητας κι έγραφε ανενδοίαστα κατ' εξοχήν για τοπία λίαν επιθυμητά, σε βαθμό οραματικής ιδιοποίησής των. Παραθέτω ενδεικτικά όψεις μόνον του συνολικού corpus: «κρυστάλλινες φρουτιέρες, λυσίκομες νύχτες, χάδια εράσματα, εράσμιους κρίνους, εράσμιες φρίζες, φέρετρα μετέωρα, τάφους πορφυρούς που έξαλλα ρόδα ανοίγουν, διάγλυφα όνειρα, εξόριστα ρόδα, φιλέρημους, ξανθούς εφήβους, παθητικούς ερωμένους με φεγγάρι, χείλη, ατόφια λάκα, ανάερες κρήνες, τοιχογραφίες αμνημόνευτες, βαθύγηρα κάτοπτρα, φθαρτούς, κρυστάλλινους έρωτες, κρυστάλλινους όρθρους, αυλωδούς ανέμους φασμάτινα άνθη, φασματικά καράβια, φασματικά κυπαρίσσια, βάθη ερεβικών οριζόντων, γρανίτινα οράματα, μακρές, δεινές επιληψίες, μαστίγια πύρινα των ληθαργούντων πόθων ανασσες ωχρές, πουλιά φασματικά, ρόδα εβένινα, εβένινη σπαργαμένη ελπίδα, εβένινους κροσσούς, βροχές μενεξεδένιες, ιππότες κρίνους, νησιά μυστηριακά από σκοτεινό βασάλτη, μενεξεδένια σαπφείρινα των παραλλήλων τόξα, τολύπες οπίου, ειρηνικούς κι ευωδιασμένους κόλπους, σαπφείρινα των παραλλήλων τόξα, αχερούσιες νύχτες, πικρές κι ανήμερες μελλοθανάτων σκέψεις, χρυσές τολύπες, ανενσάρκωτες εικόνες, σαπφείρινες ανοίξεις, θολά, πικρά λακριματόρια, νέφη μουσελίνας, ιώδη ρείθρα, βάρκες χάρτινες, σκυθρωπά ψυχιατρεία, θανάτους συνουσιασμένων κρίνων». Επίσης τονίζονται ή υπερτονίζονται σχήματα και εικόνες όπως φέρ' ειπείν: «απραύνη θλίψη, σμάραγδο συνάζοντας στη φωτεινή παλάμη, πικρή ρέμβη, διαυγές περιβλεπτο χρυσάφι, μελωδικός της Μεσογείου ουρανός, αχάτινο φέγγος, τα ράμφη τα χαλκά μιας μυστικής σελήνης, ζεστή, βαλσαμική αμφιλύκη, η γυμνή ενός ρόδου περσικού ερεθισμένη σάρκα».

5

ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΟΣ ΥΦΟΛΟΓΙΚΟΣ συγγενής του ο σχεδόν συνομήλικός του, διπλωμάτης καριέρας, Αλέξανδρος Μάτσας, ο οποίος γεννήθηκε εννέα χρόνια μετά απ' αυτόν και απεβίωσε λίγους μόνον μήνες πριν από εκείνον. Από το εξαιρετικό άρθρο για τον Αλέξανδρο Μάτσα, το οποίο υπογράφει ο διορατικός ποιητής και άοκνος μελετητής των διαχρονικών Γραμμάτων μας Γιώργος Βαρθαλίτης, δημοσιευμένο πριν λίγα χρόνια στην εφημερίδα «Αυγή», αποσπώ τα εξής χαρακτηριστικά για τις ανάγκες της εποπτικής στιγμής: «Χάρης στην πλούσια καλλιέργειά του, ο Μάτσας απεργάστηκε μιαν ιδιαίτερη ποιητική φωνή, που ενσωμάτωσε επιτυχώς απόηχους από τους γάλλους συμβολιστές, τους άγγλους ρομαντικούς, τους αρχαίους λυρικούς, τον Κάλβο και τον Καβάφη. Η γλώσσα του, πλούσια και μελωδική, δεν κρύβει τις λόγιες καταβολές της. Αναμοχλεύει τους θαυμαστούς θησαυρούς της μακραίωνης γλωσσικής παράδοσής μας, αποστρεφόμενη και την δημώδη ευτέλεια και την καθαρολογική αποστέωση. Παραμένει, βέβαια, λιγότερο εντυπωσιακή σε ιδιοφυή ευρήματα από την γλώσσα ενός Ελύτη, αλλά σίγουρα πιο καλαίσθητη από τη δημοσιογραφική καθαρεύουσα του Εμπειρίκου. Θα την χαρακτηρίζα, χωρίς ενδοιασμούς, αριστοκρατική ελληνική». Φρονώ ότι τις περισσότερες από τις κρίσεις αυτές τις μοιράζεται δικαίως και ο εταίρος Καίσαρ Εμμανουήλ.

6

ΓΝΩΡΙΣΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ από την Ισμαηλία. Εκεί, μεταξύ άλλων πόλεων, είχε διοριστεί ο ποιητής στη δεύτερη βαθμίδα της εκπαίδευσης ως καθηγητής γλωσσικών μαθημάτων. (Μα πού να

βρίσκεται άραγε αυτή η ομιχλώδης, φασματική, όπως οι λέξεις του, Ισμαηλία; Βγαίνει περισσότερο από κάποια στροφή ποιήματός του, παρά από έναν χάρτη του σήμερα...). Μου μίλησαν για έναν αριστοκρατικό, λιγομίλητο άνθρωπο, όχι απρόσιτο, πάντως

όχι και ιδιαίτερα βολικό. Έναν καπνιστή ηδονής. Δεν μπορώ βεβαίως να ξέρω αν ήταν οι καλύτεροι από τους μαθητές του. Πάντως με διαβεβαίωσαν ότι έβγαιναν κερδισμένοι από την κάθε διδακτική του ώρα.

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΚΑΙΣΑΡΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

«Φαίνεται πια πως τίποτα – τίποτα δεν μας σώζει...»

ΚΑΙΣΑΡ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ξέρω εγώ κάτι που μπορούσε, Καίσαρ, να σας σώσει.
Κάτι που πάντα βρίσκεται σ' αιώνια εναλλαγή,
κάτι που σχίζει τις θολές γραμμές των οριζόντων,
και ταξιδεύει αδιάκοπα την ατέλειωτη γη.
Κάτι που θα 'κανε γοργά να φύγει το κοράκι,
που του γραφείου σας πάντοτε σκεπάζει τα χαρτιά,
να φύγει κρώζοντας βραχνά, χτυπώντας τα φτερά του,
προς κάποιαν ακατοίκητη κοιλάδα του Νοτιά.
Κάτι που θα 'κανε τα υγρά, παράδοξά σας μάτια,
που αβρές μαθήτριες τ' αγαπούν και σιωπηροί ποιηταί,
χαρούμενα και προσδοκία γεμάτα να γελάσουν
με κάποιο τρόπο που, ως λεν, δε γέλασαν ποτέ.
Γνωρίζω κάτι, που μπορούσε, βέβαια, να σας σώσει.
Εγώ που δε σας γνώρισα ποτέ... Σκεφτήτε... Εγώ.
Ένα καράβι... Να σας πάρει, Καίσαρ... Να μας πάρει...
Ένα καράβι, που πολύ μακριά θα τ' οδηγώ.
Μιά μέρα χειμωνιάτικη θα φεύγαμε.
– Τα ρυμουλκά περνώντας θα σφυρίζαν,
τα βρωμερά νερά η βροχή θα ράντιζε,
κι' οι γερανοί στους ντόκους θα γυρίζαν.
Οι πολιτείες ξένες θα μας δέχονταν,
οι πολιτείες οι πιά απομακρυσμένες
κι' εγώ σ' αυτές αβρά θα σας εσύσταινα
σαν σε παλιές, θερμές μου αγαπημένες.
Τα βράδια, βάρδια κάνοντας, θα λέγαμε
παράξενες στη γέφυρα ιστορίες,
γιά τους αστερισμούς ή γιά τα κύματα
γιά τους καιρούς, τις άπνοιες, τις πορείες.
Όταν πυκνή ομίχλη θα μας σκέπαζε,
τους φάρους θε ν' ακούγαμε να κλαίνε

και τα καράβια αθέατα θα τ' ακούγαμε,
περνώντας να σφυρίζουν και να πλένε.
Μακριά, πολύ μακριά να ταξιδεύουμε,
κι' ο ήλιος πάντα μόνους να μας βρίσκει.
εσείς τοιγάρ «Κάμελ» να καπνίζετε,
κι εγώ σε μια γωνιά να πίνω ουίσκυ.
Και μιά γριά στο Αννάμ, κεντήστρα στίγματος,
– μιά γριά σ' ένα πολύβουο καφενείο –
μιά αιμάσσουσα καρδιά θα μου στιγμάτιζε,
κι' ένα γυμνό, στο στήθος σας, κρανίο.
Και μιά βραδιά στη Μπούρμα, ή στη Μπατάβια
στα μάτια μιάς Ινδής που θα χορέφει
γυμνή στα δεκαεφτά στιλέτα ανάμεσα,
θα δήτε – ίσως – τη Γκρέτα να επιστρέφει.
Καίσαρ, από ένα θάνατο σε κάμαρα,
κι' από ένα χωμάτινο πεζό μήμα,
δε θα 'ναι ποιητικώτερο και πι' όμορφο,
ο διάφεγγος βυθός και τ' άγριο κύμα;
Λόγια μεγάλα, ποιητικά, ανεκτέλεστα,
λόγια κοινά, κενά, «καπνός κι αθάλη»,
που ίσως διαβάζοντας τα να με οικτείρετε,
γελώντας και κουνώντας το κεφάλι.
Η μόνη μου παράκληση όμως θα 'τανε,
τους στίχους μου να μην ειρωνευθήτε.
Κι' όπως εγώ για έν' αδερφό εδεήθηκα,
για έναν τρελόν εσείς προσευχηθήτε.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

Μαραμπού, Κέδρος 1982

(πρώτη έκδοση, Περιοδικό «Ο Κύκλος» 1933)

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ποιητικά

Προς τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Θα ήθελα να γίνω συνδρομητής του τριμηνιαίου περιοδικού *Τα Ποιητικά*, αρχίζοντας από το τεύχος Νο .....

- ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ €20,00
 ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ €30,00
 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ €30,00

- Σας αποστέλλω ταχυδρομική επιταγή
 Χρεώστε την πιστωτική μου κάρτα: VISA MASTER CARD

Αριθμ. κάρτας _____

Ημ/νία λήξεως ____ / ____

Υπογραφή _____

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ _____ ΗΜΕΡ. ____ / ____ / ____

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ _____ ΤΗΛ. _____

ΟΔΟΣ _____ Τ.Κ. _____ ΠΟΛΗ _____

Μπορείτε να μας στείλετε το δελτίο συνδρομής με fax στο 210 3816661, με ταχυδρομείο, ή να μας τηλεφωνήσετε στο 210 3822251.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ: Ζωοδόχου Πηγής 73, 10681 ΑΘΗΝΑ

ΔΥΟ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΙΔΙΟ ΒΙΒΛΙΟ

(Κική Δημουλά, *Δημόσιος Καιρός*, εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα 2014)

Κική Δημουλά

«Λέξεις ανθεκτικές που να μη σκίζονται»

Δέκατη έβδομη στη σειρά είναι η νέα ποιητική συλλογή της Κικής Δημουλά με τον ενδεικτικό τίτλο *Δημόσιος Καιρός*. Ο δέκατος έβδομος κρίκος μιας μακράς διαδρομής, συνυφασμένος με έναν πλούσιο αμητό λυρικής πνοής, απ' όπου, μέσα από πενήντα ποιήματα, εξακτινώνονται εικόνες ζωής. Εικόνες ψυχής με επίκεντρο τον χρόνο. Ο *Καιρός* μοιάζει ακίνητος. «Και όμως κινείται» μας λέει ο τίτλος του πρώτου ποιήματος. Η Δημουλά αξιοποιεί έντεχνα το γνωστό από την εποχή του Γαλιλαίου διακείμενο για να δείξει πόσο αυτό, που δεν φαίνεται, υφίσταται, και λάθρα, χωρίς κανείς καλά καλά να το συνειδητοποιεί, υπονομεύει την ανθρώπινη ύπαρξη. Από τη φρεσκάδα του ο κόσμος κρατάει μόνο την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου. Το απειλητικό όριο είναι το σούρουπο, οπότε η απειλητική *πίσω μεριά* χάσκει μέσα στο ασύντακτο της ρηματικής παράθεσης *έσβησες πας*.

Ο *Καιρός* λοιπόν στην περίπτωση της Δημουλά υποδηλώνει τη φθορά, τη μνήμη αλλά και τη συμπληρωματική της λήθη, η οποία συνιστά την άλλη όψη της μνήμης, αφού η μία τρέφεται από τη σάρκα της άλλης. Και η τελική απώλεια είναι η σταδιακή υποχώρηση της ζωής στο άγνωστο και σκοτεινό.

Έτσι, η προσωποποιημένη μέρα της Δημουλά (*Σήκω μέρα / Νίψου έτοιμο το πρωινό σου / σεβριρισμένος ο κόσμος/ φρέσκος μόλις τον έκοψαν από το δέντρο του ύπνου*) τρέφεται από το όνειρό της και περιμένει, μετρώντας τον «Δημόσιο Καιρό».

Η πρόταση του επιθέτου μοιάζει να ξεγυμνώνει, να απομυθοποιεί τον Καιρό, από ό,τι ίσως είναι στολισμένος και ως «δημόσιος» είναι μέγας εχθρός. Ένας εχθρός που άλλοτε φανερός και άλλοτε μεταμορφωμένος επανακάμπει και μέσα από τον μύθο.

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης της Δημουλά είναι η απλή αλλά παραπλανητική καθημερινή της γλώσσα. Είναι η δύναμη της υποβολής, η οποία διαπερνά τη φλούδα της επιφάνειας, η οποία καλύπτει άλλα βαθιά υπαρξιακά σημειώματα. Και η εικόνα μη δεινίζει την απόσταση, ο αναγνώστης αισθάνεται πως εγγίζει τα πράγματα, τα ψαύει και το άγγιγμα, η αφή, όπως δηλώνει και ο Σεφέρης (*γγίζοντας κάποτε με τα δάχτυλά μας την αφή του πάνω στις πέτρες: «Ο βασιλιάς της Ασίνης»*) δεν στέκεται μόνον εκεί. Διεισδύει στο βάθος των πραγμάτων, δίνει ώθηση στο μέσα πλούτος, το οποίο, ενεργοποιημένο από την ιδιόρρυθμη γλωσσική συμπεριφορά, αφήνει να προβάλλουν διακριτικά αξιοποιημένα τα ερεθίσματα που η ποιήτρια άντλησε από την μακρά πνευματική μας παράδοση.

Αυτό το κληρονομημένο αγαθό η Δημουλά έχει τη δυνατότητα να το μεταπλάθει και να του δίνει άλλη μορφή, χωρίς ωστόσο να απομακρύνεται από το ακίνητο κινούν μέσα της, που πολλές φορές γίνεται έμμοιο, όπως η «Έμμοια Ιδέα», για να επικαλεστούμε και τον τίτλο ενός άλλου ποιήματός της:

*Αφού δεν έφευγε τί να έκανα;
Την έδιωχνα έξω,
με σπρωξιές κλοτσιές κατάρες.
Μέσα πάλι την έβρισκα
ακέραιη πάλι θρονασμένη
στο ίδιο
πάλι αδιάφορο βλέμμα της.
Λάθος πίκρα σκότωσες.
Αυτή που σε φαρμάκωνε
ζει.*

Δεν ξέρω, αλλά αυτή η εικόνα του διωγμένου που επανακάμπει μου θυμίζει το *Σολάρις* του Ταρκόφσκι με τη γυναίκα, που, παρά τις φθορές της, ποτέ δεν πεθαίνει, αλλά, σαν άφθαρτη, άγια ύλη και πάντα ζωντανή, επανέρχεται.

Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που η ποιήτρια επιζητεί να μας παραπλανήσει και σκόπιμα μας κατευθύνει αλλού, στο πέραν, χωρίς να την αφήνουν αδιάφορη και τα κοινωνικά συμφραζόμενα. Η κυριακάτικη βόλτα στο μνημείο του «Αγνώστου» της προκαλεί θλίψη, όπως υποδηλώνεται με τον στίχο *μεσίστια η λακάδα πατρίς* («Εσωστρέφεια»), ένας στίχος που μας θυμίζει και τον γνωστό πα από χρόνου μακρού σεφερικό στίχο:

Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει.

(«Με τον τρόπο του Γ.Σ.»)

Στο *πληγώνει* του Σεφέρη η έννοια είναι ορατή. Στην περίπτωση όμως της Δημουλά ο στίχος με την κρυπτικότητα του και ειδικότερα με το ασύντακτο και ασύνδετο σχήμα, ως έκφραση συνιστά μια σπάνια ευρηματικότητα και το βάρος, παρά τη φυσική ευφορία (*λακάδα*), πέφτει στη λέξη *μεσίστια* (σημαία), έννοια συμφυής με την κατήφεια και τη ζοφερότητα, ως αποτέλεσμα των δύσκολων στιγμών που διέρχεται τα τελευταία χρόνια η χώρα μας.

Στο αρχαιόθεμο ποίημα «Επίδαυρος – Μήδεια» αντανάκλαται το πάσχον εγώ, όπου, με μια αμφίδρομη κίνηση, το υποκείμενο γίνεται αντικείμενο:

Αντίζηλός μου η έλλειψή σου
και δεξ
αντί εγώ
αυτήν εκείνη μ' εκδικείται.

ή:

μέσα στο θυμάμαί...
βOLEύεται και το ξεχνώ

Άλλοτε ο παρελθόν χρόνος συγκρούεται με τον παρόντα χρόνο για να αφήσει στο πεδίο της διαπάλης ένα αίσθημα απογοήτευσης, ενώ άλλοτε επανακάμπτει ως φίλος και μας δείχνει πόσο ανώριμα είχαμε αξιολογήσει τα συν και πλην της ζωής και των αναμνήσεών μας.

Και πάλι η φωτογραφία. Μοτίβο επανερχόμενο στην ποίηση της Δημουλά. Είναι το έσχατο λάφυρο που έχει απομείνει στα χέρια του απογόνου. (Ούτε της καρέκλας του / ο σκελετός δεν θα' χει μείνει, «Φυγή»). Είναι αυτό το χάρτινο υποκατάστατο του πολύτιμου πρωτοτύπου που κρατά μόνιμη συντροφιά. Κάπως έτσι το έχει δει και ο Καβάφης στο ποίημά του «Λάνη τάφος»:

Τον Λάνη που αγάπησες τον έχεις πιο κοντά σου
στο σπίτι όταν κλείσεις και βλέπεις την εικόνα.

Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αρκετοί στίχοι, λόγω της φόρτισής τους, λόγω και του αυθύπαρκτου ειδικού βάρους που κουβαλούν, αυτονομούνται ποιητικά και αποκτούν οντότητα:

Πόσο κρατά ο έρωτας-
Πόσο ο θάνατός του

ή:

Το παρελθόν αναγνωρίζει τον εαυτό του / μόνον ερειπωμένο

ή:

Ω ζήλια δύστυχο πάθος / με τα λογικά σου χαμένα.

Ο φορτισμένος ποιητικός λόγος της Κικής Δημουλά έχει τη βάση του στην αφαίρεση και την άκρα επλεκτικότητα, την οποία τονίζει το ασύντακτον και ασαφές, χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ύφους και εν γένει της πνευματικής συγκρότησής της.

«Εγώ», είπε τελευταίως η ποιήτρια σε τιμητική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος, «σχεδόν τυχαία ανέλαβα να συνεχίσω το όποιο νόημα αποστέλλει η ποίηση τυλιγμένο, μέσα σε λέξεις ανθεκτικές (η πλαγιογράφηση δική μου), που να μη σκίζονται και να χάνεται η θεραπευτική πρόθεση του νοήματος, κατά τη διανομή στους παραλήπτες».

Η ανθεκτική λέξη λοιπόν είναι η διαρκής έγνοια και το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ποίησής της. Για τούτο και ελέγχει –ξέρει να ελέγχει– τα τεχνικά της μέσα. Και το μη αναμενόμενο είναι αναμενόμενο στον στίχο της. Η έκπληξη παραμονεύει. Η προσωποποίηση συχνή και εντυπωσιακή. Παίζει καλά το παιχνίδι των συνειρμών και των μεταφορικών μεταπλάσεων, οπότε η μετέωρη έκφραση μεταξύ λόγου και παραλόγου βαίνουν παράλληλα, ενώ, όπως έχω πει και σε άλλο κείμενό μου, η πολυσημία με τον αποφθεγματικό λόγο εναλλάσσονται καθ'οδόν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ

«μεσίστια η λιακάδα πατρίς»

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ
(«Εσωστρέφεια»)

«Λοιπόν ας μην αποχαιρετιστούμε τώρα/ εκ του ασφαλούς/
προτού σημάνει η αναχώρηση»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΕΡΗΣ
(Ο άνθρωπος μόνος)

Η ποίηση της Κικής Δημουλά αντιπροσωπεύει έναν πνευματώδη συνομιλητή της ροής του χρόνου, σταθερά παρόντα σε συγχρονική και σε διαχρονική διάσταση κατά την πορεία της αντικειμενικής πραγματικότητας, ο οποίος δεν αποφασίζει να διακόψει τον διάλογο, και με τον τρόπο αυτόν μεταφέρει όσα διατηρήθηκαν και διασώθηκαν ως πολύτιμο φορτίο μνήμης, ενώ ταυτόχρονα προκαλεί την ανάδυση όσων αποσιωπήθηκαν ή απομακρύνθηκαν ως απόθεμα στη σκοτεινή περιοχή της λήθης. Στο πλαίσιο αυτό αποτυπώνονται ποικίλες λεπτομέρειες από τη βιωματική συμμετοχή του εσωτερικού ανθρώπου στη ροή του χρόνου, σε συνδυασμό με την υποκειμενική πρόσληψη της αντικειμενικής πραγματικότητας.

Τα δεδομένα αυτά προσδιόρισαν την ανάπτυξη ενός εντυπωσιακού δημιουργικού λόγου, όπως αποτυπώνεται στη μακρά, από τα πρώτα Ποιήματα (1952), σειρά των ποιητικών συλλογών της Κ. Δημουλά. Στη σειρά αυτή δεσπόζουσα θέση κατέχει η εμβληματική συλλογή με τον τίτλο Χαίρε ποτέ (1988) που δρομολόγησε την περαιτέρω εξέλιξη της λογοτεχνικής παραγωγής της Κ. Δημουλά μέχρι και τη συλλογή με τον τίτλο Τα εύρητρα (2010), ως πεδίο λεπτομερούς ανάπτυξης μειζόνων ζητημάτων, όπως είναι η αντιπαράθεση του ατόμου προς εαυτό και προς το κοινωνικό, φυσικό, ιστορικό, πολιτισμικό περιβάλλον, η διαδικασία προς την αυτογνωσία, η μόνωση και η μοναδικότητα του ατόμου στην αιτιοκρατική σχέση του με τη ζωή και με τον θάνατο, το περιεχόμενο της μνήμης και της λήθης ως δύο όψεων του ίδιου μεγέθους που αντιστοιχεί στο περιεχόμενο του προσωπικού χρόνου.

Τα ζητήματα αυτά που αποτελούν τη συμπαγή μάζα στον σημασιολογικό πυρήνα της δημιουργικής γραφής της Κ. Δημουλά, αναγνωρίζονται στα θεμέλια της δομής (και) του νέου βιβλίου της με τον τίτλο Δημόσιος καιρός, όπου (φαίνεται να) επιχειρείται μια στοχαστική επανεκτίμηση του υλικού που έχει συγκεντρωθεί και συνθέτει μια πολύμορφη όσο και εκτενή, σχεδόν αχανή περιοχή υποκειμενικής πραγματικότητας ως βιωματική αποδοχή στοιχείων του εξωτερικού, αντικειμενικού κόσμου. Στα στοιχεία αυτά ανήκουν ποικίλες διαπροσωπικές σχέσεις, κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα, όντα και φαινόμενα του φυσικού περιβάλλοντος.

Κατά τη σύνθεση του κειμενικού κόσμου του βιβλίου η Κ. Δημουλά πραγματεύεται έννοιες, όπως είναι η μοίρα, η ματαιότητα, ο έρωτας, η φθορά, η ανάγκη, η δυσπιστία, η αμφιβολία, η γνώση, η ευτυχία, η αντοχή, ο συμβιβασμός, η πτώση, το έλεος, η υπομονή, ο διασταγμός, η αβεβαιότητα, το χάος.

Επίκεντρο στην οργάνωση του κειμενικού κόσμου αποτελεί η ανθρώπινη ύπαρξη μέσα στην οδυνηρή διελκυστίδα ζωής και θανάτου, όπου εντάσσονται οι επιθυμίες, οι απογοητεύσεις, τα φορτία της μνήμης και της λήθης, η σχέση αθανασίας και θνητότητας, η κινητικότητα και η επιμονή της ζωής, η δραματική ταχύτητα της ροής του (βιωματικού) χρόνου, σκιές και δεινά, το δέος απέναντι σε ένα Υπέρτατο Όν, τα ορατά και τα αόρατα, τα ρητά και τα άρητα, μοναδικές εμπειρίες και αξίες ως ανεπανάληπτα τιμαλφή του βίου (τα πολύτιμα άπαξ).

Στο σημασιολογικό τοπίο της Κ. Δημουλά τα όνειρα λειτουργούν ως ορθάνοιχτες πύλες της ύπαρξης, το προσωπικό παρελθόν και η φύση αντιπροσωπεύουν τόπο καταφυγής, οι φωτογραφίες λειτουργούν ως παραμυθητική θεραπεία για απουσίες και για απώλειες, η όραση αποτελεί δίαυλο τόσο για την επίσκεψη στην αμέσως προσπελάσιμη επιφάνεια/όψη των πραγμάτων όσο και (κυρίως) για την κατάδυση σε βαθύτερα σημασιολογικά στρώματα, η ευθανασία έρχεται να συγκρουσθεί με τον επώδυνο φόβο του σαρκαστικού, χαιρέκακου και μυστικοπαθούς θανάτου, μόνη συνείδηση χρόνου αποτελεί το παρελθόν, ενώ επισημαίνεται ιδιαίτερος η τεχνητή υποστήριξη της ανθρώπινης ύπαρξης με την παρέμβαση εξωγενών παραγόντων (ευρηματική όσο και πνευματώδης αναφορά στον βηματοδότη και στη μεταμόσχευση καρδιάς).

1. ΜΟΔΑ

Θέλω να φοράω όνειρα
σκοτεινά ή πολύχρωμα
δίνοντας στην πραγματικότητα
μιαν αφορμή
να συμβεί.
Γι' αυτό βάφε μου
τα νύχια μ' επιμέλεια
και πρόσεχε –
μη μου πατήσεις το κασκόλ.

2. ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Πενθώ τον άνθρωπο
κι αυτόν που σκοτώνει
κι αυτόν που σκοτώνεται
κι αυτόν που τρελαίνει
κι αυτόν που τρελαίνεται.
Και το Θεό πενθώ
κάθε φορά
που η τρέλα του ανθρώπου,
του επιβάλλεται.

3. ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

Αγκάλιασα με τρυφερότητα
ένα δέντρο
και του χάιδεφα απαλά
τα μαλλιά.
Ήταν βυσσινί και βελούδινα
σα φύλλα
και μύριζαν χθες.
Χαμογέλασε.

4. Ο ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Μοιραστήκαμε το ίδιο ποτήρι νερό
– εγώ
κι ο βασιλικός.
Για μένα ήταν μια μικρή δίψα
που έσβησα.
Για κείνον
μια μέρα ζωής ακόμη.

NINA ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Αυτά τα δεδομένα προσδιορίζουν την ποιότητα της επικοινωνίας ανάμεσα στον εσωτερικό άνθρωπο και στην εξωτερική, γενική πραγματικότητα, με τη συνακόλουθη συμμετοχή αυτού στη ροή του γενικού, αντικειμενικού χρόνου. Ο εσωτερικός άνθρωπος φαίνεται να μην έχει διάθεση να διακόψει αυτή την επικοινωνία, ακόμα και όταν οι συγκυρίες δεν την ευνοούν, καθώς με τον τρόπο αυτόν συνεχίζει να εμπλουτίζεται και να διευρύνεται στο διηγεκές το προσωπικό, υποκειμενικό σύμπαν, πράγμα που είναι σαφές ότι αποτελεί την εστίαση του ενδιαφέροντος στη δομή της σύνθεσης των πενήντα πέντε ποιημάτων της συλλογής. Με αυτή την προϋπόθεση οδηγούμαστε και στην ανάγνωση του τίτλου *Δημόσιος καιρός* του βιβλίου ως συνόλου, ο οποίος (τίτλος) κατάγεται από το πυκνό σημασιολογικό αντίκρισμα του ομότιτλου ποιήματος της συλλογής.

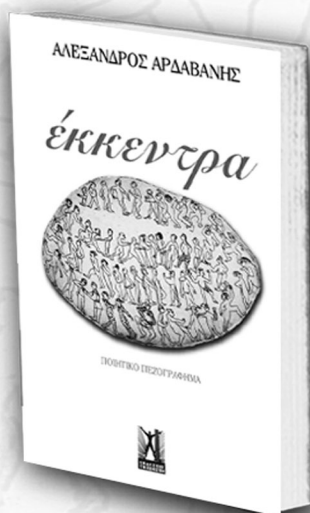
Όχημα για τη διατύπωση και την προβολή των λεπτομερειών του κειμενικού κόσμου (και) στην προκειμένη περίπτωση αποτελεί ο οικείος πλέον δημιουργικός λόγος της Κ. Δημουλά ως συνδυασμός σύνθετων και αποκλιόντων από την κοινή χρήση της γλώσσας συσχετισμών ανάμεσα στη σημασιολογική οργάνωση της μορφής και στην πολυεπίπεδη διαστρωμάτωση του σημασιολογικού βάθους του κειμένου. Πρόκειται για λόγο προσωπικό ιδιαίτερα υψηλής αισθητικής, άμεσο με χαρακτήρα προφορικότητας, βιωματικό, στοχαστικό, πλήρη συναισθήματος, απροσδόκητο, παραστατικό, ενίοτε παραβολικό και αφοριστικό.

Την επιφάνεια του κειμενικού κόσμου καλύπτει μια πρωτότυπη τοιχογραφία γραμματικών εικόνων, ενισχυμένων με την ευρηματική χρήση της μεταφοράς, όπου εντάσσεται και η προσωποποίηση αφηρημένων εννοιών, π. χ.: «εμφιλοχώρισε/ κάποια ειδωλολάτρισσα/ αμφιβολία», «Αεράκι/ κι όπου φύγει φύγει/ το αποδημητικό των λεμονανθών/ άρωμα», «απ' όπου περνά ο καιρός/ διατρέχοντας το πεπρωμένο μας», «η θάλασσα/ έχει ανάρριχτα στους ώμους/ κάτι κύματα μάλλινα», «άρμεγε ο αέρας απόκοσμους/ ψιθύρους», «σπίτια ερειπωμένα υπέργηρος/ χρόνος μόνος του τελείως τα κατοικούσε», «Το παρελθόν/ αναγνωρίζει τον εαυτό του/ μόνον ερειπωμένον./ .../ το διάφύλαξε στα έγκατά της/ η κληρονόμος φθορά», «μού χτύπησε το τζάμι δυνατά/ η βροχή/ με τα ραγδαία δάχτυλά της».

Εξάλλου στο βιβλίο αναγνωρίζονται ενδιαφέροντα δείγματα αυτοαναφορικότητας της γραφής (η μεταγλώσσα της Κ. Δημουλά), π. χ.: «Το διάβασε – ξεφεύγει από ποίημα/ πεζό μου ακούγεται/ συντόμευσέ το λίγο», «Μη με αδικείς φιλοξενώ τους πάντες/ τα πάντα μας/ μέσα σ' αυτά που γράφω .../ στριμωγμένα βέβαια/ .../ αλλά μόνο αυτά τα λίγα/ τετραγωνικά λέξεων διαθέτω», «ακόμα και τώρα με τόσα/ αξεπέραστα που πέρασα/ ακόμα τις τρέμω τις λέξεις», «θα έπρεπε βλέποντας τις λέξεις/ .../ να χτίζουν μια σιωπή» (όπου αποτύπωση της σχέσης ανάμεσα στον λόγο και στην πλήρη σημασιών σιωπή).

Είναι σαφές ότι το νέο βιβλίο της Κ. Δημουλά αποδεικνύει τη σταθερή ικανότητά της να παρεμβαίνει στις διεργασίες που προσδιορίζουν τον καθ' ημάς «δημόσιο καιρό», καθώς το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα ακόμα ενδιαφέρον επικοινωνιακό γεγονός υψηλής πληροφορητικότητας (τόσο ως προς το θέμα όσο και ως προς το ύφος), το οποίο υποδεικνύει ποικίλους ατραπούς επίσκεψης σε πολυσήμαντα αισθητικά πεδία.

ΑΛΚΗΣΤΙΣ ΣΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ.
ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ

Έκκεντρα

Π Ο Ι Η Σ Η

www.govostis.gr

[...] Μπορεί αυτή η απόπειρα να μην είναι παρά μια προσωπική ομφαλοσκόπηση, χωρίς αξία για τις αναγκαίες σήμερα –λόγω «συνθηκών Πολέμου»– *Παρατάξεις Μάχης*. Ωστόσο, όσους, ψάχνοντας, βρουν ψήγματα κοινών εμπειριών και *Αλήθειας* στις μέσα σελίδες, τους ευγνωμονώ' έτσι, για το μοίρασμα και μόνο αυτής της μάλλον ανώφελης περιπλάνησης.

Α.Α.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΥΣΤΗΣ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Κριτικές

Γιάννης Στρούμπας

ΤΟΥ ΚΑΡΠΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΑΛΙΑΣ

(Παναγιώτης Νικολαΐδης, *Οινοποίηση*, Λευκωσία 2014)

Ο οίνος ευφραίνει την καρδιά του ανθρώπου, σύμφωνα με τη βιβλική ρήση· η τέχνη του λόγου, πάλι, μαγεύει και μεθά. Εφόσον το κρασί κι η ποίηση συναντιούνται στην πρόκληση ευφορίας, ο Κύπριος ποιητής Παναγιώτης Νικολαΐδης δικαίως αποφασίζει να τα παντρέψει στην ποιητική του συλλογή *Οινοποίηση*. Χωρισμένη σε τρία μέρη, το «Ορεκτικόν», το «Κυρίως κρασίν» –που εύλογα αντικαθιστά το «κυρίως πάτο»– και το «Επιδόρπιον», η συλλογή σεβρίζει «66 χαϊκού για το κρασίν τζαι την ποίησιν» στο λαγαρό κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα, επιβεβαιώνοντας την κυπριακή φιλοξενία σε ψυχοπνευματικό επίπεδο, φιλεύοντας τη θέρμη των στοχασμών και των συναισθημάτων.

Το εγκώμιο του Νικολαΐδη στο κρασί δικαιολογείται από τη δραστηριότητα του εκλεκτού ποτού: το κρασί συμφιλιώνει, αδελφώνει, καταργεί συρματοπλέγματα, γκρεμίζει τείχη, αφού «Μετά το κρασίν/ Ανοίουν τα σύνορα/ Ούλλου του κόσμου». Επιπλέον, η κοινωνία του κρασιού είναι και πράξη ερωτική, που ενεργοποιεί τις αισθήσεις. «Πρώτα μυρίστου/ Τζι ύστερις δε με στο φως/ Μετά φίλα με»· όσφρηση, όραση, γεύση, αφή πρωτοστατούν σ' αυτή την επαφή, που, όπως υπονοεί το φίλι, δεν περιορίζεται μόνο στη γευστική της πτυχή. Το επακόλουθο πέταγμα ερμηνεύει την παρομοίωση του κρασιού με πουλιά: «Το ξυνιστέριν/ Έν' λευκόν περιστέριν/ Στον ουρανίσκον»· και «Είμαι τζαι μαύρον/ Όπως το σελιόνιν²/ Είμαι τζαι λευκόν».

Η συνάντηση του κρασιού με την ποίηση συντελείται μέχρι στιγμής στον απευθυνόμενο στο κρασί ύμνο, ο οποίος αναπέμπεται με μέσο τα χαϊκού του Νικολαΐδη, δηλαδή τα ποιήματα. Η σχέση, όμως, οίνου και ποίησης είναι βαθύτερη, όπως αποτυπώνεται στα «Τρία Παραμύθκια που ήπιαν κρασίν»: το ποίημα μπορεί, με το πέρασμα του χρόνου, να ξινίσει και να γίνει ξίδι· το βαρέλι κρασί, αν πέσει από τη βάρκα που το μεταφέρει, μπορεί να γίνει ποίημα· το ποίημα πάλι, αν μείνει στο συρτάρι, ωριμάζει και γίνεται κρασί. Κρασί και ποίημα, συνεπώς, μεταστοιχειώνονται το ένα στο άλλο, σε μια χημική αντίδραση αμφίδρομη, που περιλαμβάνει σαν αποτέλεσμα της κάθε προοπτική, και τη φίνα του κρασιού και την αψιά του ξιδιού.

Η αδιάρρηκτη αυτή σχέση περιλαμβάνει και συγκρούσεις. Ιδίως όταν μεθούν, το κρασί και το ποίημα διασταυρώνουν τα ξίφη τους. Το κρασί οικτρίζει τους θεούς του Ολύμπου, που πίνουν νέκταρ αντί οίνου· παράλληλα, αμφισβητεί την τέχνη του ποιήματος, καλώντας το «να σκάσει και να πίνει» («Βρίξε³ τζαι πίννε»)! Το ποίημα, με τη σειρά του, θεωρεί τρελό το κρασί, αν εκείνο νομίζει ότι ωφελεί «στην καρδιάν». Ας μην παραπλανούν, ωστόσο, οι μεταξύ τους συγκρούσεις, αφού οι μεγαλύτεροι «έρωτες» συχνά χαρακτηρίζονται από αντίστοιχες συγκρουσιακές σχέσεις. Άλλωστε, η ποίηση, σαν πράξη αυτοσυνειδησίας ή και αντίστασης, περνά ανά τους αιώνες μέσα απ' το κρασί: «Για να σου γράψω/ Ήπια πολλά βαρέλλια/ Μεσ στους αιώνες».

Από το «κονταροχτύπημα» κρασιού-ποιήματος δεν θα έλειπαν, βέβαια, οι δημιουργοί τους, ο οινοποιός κι ο ποιητής. Στη διελκυστίδα των μεταξύ τους «θαυμάτων», ο οινοποιός μοιάζει να επικρατεί, όταν θαυματουργεί δημιουργώντας από το σταφύλι κρασί, ενώ ο ποιητής φαίνεται επικρατέστερος, όταν κατορθώνει το θαύμα της επιστροφής του κρασιού πίσω, μέσα στο σταφύλι! Κι αν, πάλι, ο ποιητής συνθέτει χαϊκού, δηλαδή ποιήματα, το «ποίημα» του οινοποιού υποδηλώνεται στην καρποφορία που υπόσχεται η εύθυμη διάθεση, η προκαλούμενη από το κρασί, στο ποίημα «Αίνιγμαν οινοποιού»: «Πέντε γεναίτζες⁴/ Εκάμαν εφτά παιδικιά/ Τζαι πέντ' αγγόνια»· οι «πέντε γεναίτζες», λοιπόν, είναι οι πέντε συλλαβές του πρώτου στίχου, τα «εφτά παιδικιά» οι εφτά συλλαβές του δεύτερου στίχου, τα δε «πέντ' αγγόνια» είναι οι επίσης πέντε συλλαβές του τρίτου στίχου. Έτσι, το «ποίημα» του οινοποιού ενδύεται συνάμα και μορφή ποιητική.

Εφόσον, επομένως, ο οινοποιός κι ο ποιητής συναντιούνται σε κοινό πεδίο δράσης, δεν εκπλήσσει που το αποδοτικό αμπέλι κι ο ποιο-

τικός στίχος εμφανίζουν κοινές ανάγκες: τόσο το αμπέλι όσο κι ο στίχος χρειάζονται κλάδεμα – το αμπέλι κυριολεκτικό, ο στίχος μεταφορικό, με την αφαίρεση κάθε στοιχείου που πλεονάζει· τόσο το κρασί όσο και ο στίχος απαιτούν ωρίμανση – κυριολεκτική για το κρασί, με την παραμονή του στο «τζελλάριν»⁵, και μεταφορική για το ποίημα, με την αναμονή του στο συρτάρι του ποιητή· τέλος, τόσο το κρασί όσο και το ποίημα χρειάζονται διήθηση – το κρασί κυριολεκτική, με τη

ΓΕΝΕΘΛΙΑ

Τα βρέφη
έχουν δει εκείνον που λείπει,
το Χριστό
και τον πονεμένο.

Χωρίς δόντια στην αρχή,
ένα, δύο μετά ξεπροβάλλουν.
Με ανοιχτό το στόμα
ξεπροβοδίζουν το χρόνο.

Έχουν πάντα επιθυμία,
μία άνοιξη, ένα καλοκαίρι
μεγαλώνουν γρήγορα.
Αν είσαι κοντά τους μένουν πάντα εκεί.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ζυμαράκι παραμύθι
το κουκί και το ρεβύθι
για κοιμήσου
κι ήρθε η ώρα
το φωμάκι ζυμαράκι,
να σου δώσω στο χεράκι.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ

Τρέχεις σαν χιόνι,
μόλις γυρίσω να κοιτάξω
έχεις κιόλας φύγει.
Μια βιαστική εικόνα,
ένα στιγμιότυπο του χρόνου
στη δική μου ζωή.

Έρχεσαι πάλι
με απορία:
ένα χάδι,
ένα παιχνίδι
μικρές καθημερινές ιστορίες.

ΜΑΡΙΓΩ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

συλλογή κι απομάκρυνση των στερεών υπολειμμάτων του, ενώ το ποίημα μεταφορική, με την απομάκρυνση οτιδήποτε περιττού.

Ο Νικολαΐδης εκφράζει τους στοχασμούς του με δραστηκή ποιητική γλώσσα, με την αμεσότητα νηφάλιων, όχι εκνευρισμένων, αντιδραστικών τοποθετήσεων. Γι' αυτό χαρακτηρίζονται από θέρμη, είτε όταν εκφέρονται από τους προσωποποιημένους ήρωες της συλλογής, δηλαδή το κρασί και την ποίηση, είτε από άλλους ήρωες που επιστρατεύει στον ποιητικό του μύθο ο ποιητής. Ο μεθυσμένος παραλληλίζει την κοινωνία του κρασιού με τη Θεία Κοινωνία: «Πε μου Γριστέ μου/ Τζοινωνώ κάθε νύχταν/ Εν⁶ αμαρτία;» Το ολίστημα του αλκοολισμού ελαφραίνει από την τραγικότητά του στο τιθέμενο με προσποιητή αθωότητα ερώτημα «Εν' αμαρτία;», μέσω του οποίου ο λαϊκός άνθρωπος, ο θυμόσοφος, κατεργάρης μεθύστακας, με το παιγνώδες πνεύμα του, τη μελετημένη του συστολή και την πλαστή του αφέλεια διαγράφει το αμάρτημα.

Έπειτα από τόσους χώρους συνύπαρξης του οίνου με την ποίηση, ο έρωτας επέρχεται απολύτως φυσιολογικά, όπως προκύπτει από τον μεταξύ τους μακροσκελή διάλογο στο ποίημα «Ο οίνος ερωτεύτηκεν την ποίησην τζαι συντυχάνουν⁷». Οίνος και ποίηση, ερωτευμένα,

ανταλλάσσουν λόγια αγάπης. Η ύπαρξη του ενός δικαιώνεται στο μπόλιασμά του από τον άλλο. Με θυμοσοφική και σκωπτική διάθεση, περνώντας απ' όλα τα στάδια που οδηγούν στον έρωτα, ο οίνος και η ποίηση παρακάμπτουν τις διαφορές τους και ενώνονται αρμονικά στην *Οινοποίηση* του Παναγιώτη Νικολαΐδη. Το εγχείρημα της ποιητικής απόδοσης στο κυπριακό ιδίωμα ενισχύει τα ιδιαίτερα τοπικά αρώματα του καρπού και της λαλιάς σε τούτη τη γνήσια, βιολογική καλλιέργεια της έκφρασης και των συναισθημάτων.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ξυνιστέριν= κυπριακή ποικιλία κλήματος, που αποδίδει εξαιρετικό λευκό κρασί, με χρώμα χρυσαφί και γεύση εσπεριδοειδών.
2. Σελιόνιν= χελιδόνι
3. Βρίξε= σκάσε
4. Γεναίτζες= γυναίκες
5. Τζελλάριν= κελάρι
6. Εν' = είναι
7. Συντυχάνουν= συνομιλούν

“ΧΩΡΙΣ ΣΑΝ”

Η έκφραση του ήχου μπροστά στα μάτια μου
που κλείνουν το κελάρι όντας κάτω.Κάτω
βυθισμένα στο αδιάφορο βουβό σημείο που
δε θα πίστευε και θα πίστευε ο καθένας
με την ίδια αδιαφορία.Αυτή τα βύθισε
με τα μεγάλα της,να μη βλέπει η καρδιά
την ύλη και άκουσμα τότε. Άκουσμα
γυμνό στην έκφρασή του αίμα χωρίς ήχο.
Αίμα στο ταξίδι του χωρίς εικόνα,
σκοτεινή απαίτηση σκίσιμο,βήμα ντροπαλός
κύριος χοντρός που του'μεινε η γλώσσα
των πελμάτων στο έδαφος και όταν το αφήνουν.
Τρίψιμο των δαχτύλων μεταξύ τους,
ειρωνική άφωνη κλοπή του τίποτα απ'το τίποτα.
Ακούμπισμα του ενός πάνω στο άλλο,
μικρό πάνω στο τραπέζι «τικ»
«μα γιατί» ερώτηση παράπονο τυχαίο,

μιμητικό της απουσίας του «σαν» από παντού.
Γύρισμα του κεφαλιού και θρόισμα των μαλλιών,
μιλάει το φάξιμο με απότομη μια διάθεση,
ακαριαία να κρυφτεί,ο ήχος του να ξεχαστεί αμέσως.
Άλλο μετά. Ξεκόλλημα των χειλιών αργό στον ήχο του
μα αιώνια απλωμένο
σαν φαντασία της βραδύτητας που αγκαλιάζεται
αλεπάλληλα μέσα στη μία συστροφή της.
Κατάπωση μιας γουλιιάς σάλιου,
αυστηρός πομπός ποτέ να ονειρεύεται το δέκτη,
ήχος του ο χρόνος που από σοβαρότητα δεν ξέρει άλλο
απ'τον εαυτό του
ούτε από πίσω,ούτε στα μάτια του μπροστά.
Βήχας ωκεανός σε ένα κύμα στοιχειωμένος,
καταδικάζεται λίγο πάνω απ'τη γη.
Σωθικά βγάζουν τον αέρα απ'τη γη
κι ανοίγει το στόμα.
Στόμα ανοιχτό φίδι τυλιγμένο.

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΖΩΗ ΣΑΜΑΡΑ
Και είναι πολύ
μακριά η Δύση

www.govostis.gr

Οι κάτοικοι της Ελλάδας ζούσαν λιτά, μέσα σε αφθονία πνευματικών αγαθών. Όταν ο Έελοπας μετανάστευσε από την Ασία, έφερε μαζί του τα πλούτη του και αποκάλυψε στους Έλληνες την πδονή της κλιδής.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΕΖΑ, «Πέλοψ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

ΟΥΙΛΙΑΜ ΜΠΑΤΛΕΡ ΓΕΗΤΣ

–Μετάφραση: Γιώργος Μπλάννας–

ΕΝΑΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΟΥ Μ' ΕΜΕΝΑ

1.

Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ: Προστάζω τον κοχλία της αρχαίας κλίμακας.
Στρέψε την σκέψη σου όλη προς την απόκρημνη αναζήτηση,
προς την καθημαγμένη, την καταρρέουσα έπαλξη,
προς την ασφυκτιούσα αστροφεγγιά,
προς το αστέρι που σημαίνει τον κρυμμένο πόλο.
Πάψε την περιπλάνηση της σκέψης
στον τόπο εκείνο που όλη η σκέψη έχει πλέον τελεστεί:
εκείνον που μπορεί να διακρίνει το σκοτάδι απ' την φυχή.

ΕΓΩ: Η ιερή λεπίδα που έχω στην ποδιά μου
είναι του Σατό η αρχαία η λεπίδα
–απαράλλακτη– ξυράφι η κόφη της ακόμα,
η πάλα της καθρέφτης· τόσοι αιώνες
καν δεν την άγγιξαν. Ετούτο το παλιό μεταξωτό κεντίδι,
από το φόρεμα κάποιας αρχόντισσας παρμένο
και τυλιγμένο σαν επίδεσμος στο ξύλινο θηκάρι,
ξεθωριασμένο, ξεφτισμένο, ωστόσο ακόμα προστατεύει.

Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ: Γιατί θα έπρεπε η φαντασία ενός άνδρα,
που πέρασαν οι δόξες του, να επιστρέφει
στα εμβλήματα του έρωτα και του πολέμου;
Σκέψου τη μάνα νύχτα που μπορεί,
–αφού ιδίως η φαντασία περιφρονεί
τη γη κι ο νους ιδίως πλανιέται εδώ κι εκεί–
να στέκει ελεύθερη απ' το κρίμα
του θανάτου και της γέννησης το κρίμα.

ΕΓΩ: Ο Μοτοσίγκε, τρίτος γιος στην οικογένειά του,
το έφτιαξε πριν πεντακόσια χρόνια
και τα λουλούδια απάνω στο κεντίδι
–ποιος ξέρει τι χρώμα: κόκκινο ίσως της καρδιάς–
εγώ τα λέω εμβλήματα της μέρας
ενάντια στο κραταιό, το σκοτεινό έμβλημα της νύχτας,
κι απαιτώ με το δικαίωμα του στρατιώτη
ένα μέσο να διαπράξω απ' την αρχή τα κρίματά μου.

Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ: Τόση πληρότητα επί του προκειμένου ξεχειλίζει
και πλημμυρίζει την κοιλάδα του πνεύματος,
πλήττεται ο άνθρωπος, στέκει κουφός, βουβός, τυφλός,
γιατί ο νους πια δεν μπορεί να διακρίνει
το Είναι από το Πρέπει, τον Γνώστη από το Γνωστό -
σαν να λέμε, ανηφορίζει στους Ουρανούς;
Μόνο οι νεκροί συγχωρούνται.
Μα και μόνο που το λέω, η γλώσσα μου ακούγεται σαν πέτρα.

2.

ΕΓΩ: Ο ζωντανός είναι τυφλός.
Θα βρει όμως μια σταγόνα, θα πιει, θα δροσιστεί.
Τι σημασία έχει αν το λαγούμι δεν είναι καθαρό;
Τι σημασία έχει αν είναι πάντα έτσι;
Μεγαλώνουμε, συνηθίζουμε, αντέχουμε.
Η ατίμωση του παιδιού, η αγωνία του παιδιού
γίνεται άνδρας. Ο άπλαστος άντρας κι ο πόνος του
έρχονται αντιμέτωποι με την αδεξιότητα.

Τον άντρα τον πλασμένο τον κυκλώνουν οι εχθροί;
Μα πώς αλλιώς; Πώς θα μπορούσε να ξεφύγει
εκείνη την κακουργημένη, παράταιρη μορφή
που εξακοντίζει ο καθρέφτης των μοχθηρών βλεμμάτων
καταπάνω στο βλέμμα του, ώσπου σκέφτεται πως είναι
η μορφή του αυτό που βλέπει.
Και τι νόημα θα είχε να ξεφύγει,
αν η τιμή τού δίνεται από παγωνιά σε καταιγίδα;
Μου αρέσουν όλα αυτά, μου αρέσει να τα ζω
πάλι και πάλι απ' την αρχή, ας είναι η ζωή ο αγώνας
ενός γυρίνου στο λαγούμι ενός άντρα
τυφλού, ένας άντρας τυφλός
που πλήττει άντρες τυφλούς·
ας είναι η ζωή του άντρα όσα περνάει
και πρέπει να περάσει, μέσα σ' εκείνο το άλλο
το καρπερό λαγούμι των πάντων,
πασχίζοντας αστόχαστα να κατακτήσει
μιαν υπερήφανη γυναίκα, που δεν τον ένωσε ποτέ.
Μου αρέσει να πηγαίνω στην πηγή
κάθε πράξης, κάθε σκέψης.
Το άθροισμα έχει σημασία. Μου συγχωρώ το άθροισμα!
Όταν, ας πούμε, αποβάλω κάθε τύφη,
μια γλύκα πεταρίζει εντός μου
και πρέπει να γελάμε, πρέπει να τραγουδάμε,
μας ευλογούν τα πάντα,
κι ό,τι αντικρίζουμε, ευλογημένο.

ΟΙ ΣΠΕΙΡΕΣ

Οι σπείρες, οι σπείρες! Βλέμμα πέτρινο, αρχαίο, ίσια μπροστά.
Ό,τι βασάνισε καιρό τη σκέψη, έρχεται μια στιγμή
που δεν μπορείς, δεν θέλεις πια να το σκεφτείς,
γιατί σκοτώνει η ομορφιά την ομορφιά, η αξία την αξία,
σβήνουν, παραμορφώνονται τ' αρχαία χαρακτηριστικά.
Ποτάμι αίμα άπιστευτο σαρώνει το πρόσωπο της γης.
Τα τίναξε όλα στον αέρα ο Εμπεδοκλής.
Ο Έκτορας είναι νεκρός κι η Τροία παραδομένη στη φωτιά.
Εμείς, απλά κοιτάζουμε και κάπου κάπου, γελάμε τραγικά.
Τι σημασία έχει αν ο τρόμος καλπάζει τώρα νικητής;
Αίμα και λάσπη αν βεβηλώνουν το άδολο κορμί,
τι σημασία έχει; Ούτ' ένα δάκρυ μην αφήσεις να κυλήσει,
επειδή τάχα τέλειωσε μια ένδοξη, μεγάλη εποχή.
Μην κλάψεις. Έκλαφα κι εγώ για τους αρχαίους τάφους
με τα χαράγματα και τα μικρά κουτιά του μακιγιάζ.
Δεν πρόκειται να το επαναλάβω.
Τι σημασία έχει; Απ' το βαθύ σκοτάδι μιας σπηλιάς,
η ίδια φωνή ακούγεται: «Χαρείτε εσείς».
Κι αν τώρα ο μόχθος έγινε σκληρός κι αν σκλήρυνε η φυχή,
τι σημασία έχει; Του αρχαίου βλέμματος οι εκλεκτοί,
της γυναίκας και του αλόγου οι εραστές, θα καταφέρουν
λίγο από λίγο μάρμαρο κάποιου παλιού μνημείου,
λίγο σκοτάδι ανάμεσα σε γλαύκα και κουνάβι,
πολύ σκοτάδι απόλυτο μηδέν, τον τιμημένο,
άγιο εργάτη να ξεθάφουν κι όλα πάλι
θα ξεκινήσουν τον κύκλο τον παλιό και τετριμμένο.

Άννα Κατσιγιάννη

ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

(Πρόσωπο με τη γη, Αθήνα, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2012)

«Γη και πάλι»

Το ειδικό ποιητικό βάρος και η ευρύτητα του έργου του ποιητή, δοκιμιογράφου, ψυχαναλυτή και μεταφραστή, Θανάση Χατζόπουλου τον καθιστούν έναν από τους σημαντικότερους και πολυγραφότερους εκπροσώπους της λεγόμενης γενιάς του '80. Έχει εκδώσει δεκαπέντε ποιητικά βιβλία και δύο βιβλία ποιητικής. Πρόσφατα έλαβε διεθνές βραβείο για τη μεταφρασμένη στα γαλλικά ποιητική του συλλογή, με τίτλο *Κελί*, και βραβείο από την Ακαδημία Αθηνών για το σύνολο του έργου του. (Το ποιητικό του έργο συνοδεύεται από πλούσιο μεταφραστικό έργο που περιλαμβάνει συγγραφείς, όπως οι: Chateaubriand, Paul Claudel, Paul Valéry, Philippe Jaccottet, Yves Bonnefoy, Michel Tournier, E. M. Cioran, Virginia Woolf, κ.ά.).

Η τελευταία ποιητική του συλλογή τιλοφορείται *Πρόσωπο με τη γη*. Η αποδοχή της αυτοχθονίας, της γενεαλογικής σχέσης με τη γη καθίσταται προφανής ήδη από την πρώτη επαφή με το βιβλίο. Η συλλογή δομείται σε εννέα ενότητες και περιλαμβάνει 101 ποιήματα. Ο τίτλος παραπέμπει στην προσωπική κοσμολογία ή στους κύκλους της δημιουργίας, σε όλα όσα βλέπουμε και ζούμε, όπως τα αντιλαμβάνεται ο ποιητής ως ζωή ή ποιητική δημιουργία, ως αλληλόδραση ανάμεσα στο εντός και στο εκτός. Πρόκειται για χοϊκό βιβλίο,¹ όπου ο «κόσμος», το βλέμμα του ποιητή, καθρεπτίζεται στον λόγο, απέριττο, πυκνό και τεχνικότατα ρυθμισμένο σε ελεύθερο στίχο, με ισχυρές παρηχήσεις, προφανείς στροφικές συμμετρίες και αναλογίες. Ο άνθρωπος στο κέντρο του ενδιαφέροντος του Χατζόπουλου, ριζωμένος, όπως ένα φυτό στο έδαφος, περιβαλλόμενος από τα αιώνια φυσικά στοιχεία, όπως τα αντιλαμβάνεται η προσωπική φιλοσοφία (γη, διάστημα, αέρας, φως, άνεμος, χρόνος).

Η συλλογή ανοίγει με την ενότητα «Νησιά της γραμμής» και το ποίημα, με τίτλο «Δήλος (εκτός αιώνος)»:

Εδώ δεν είναι τόπος για να γεννηθείς/Τόπος για να πεθάνεις/ Μόνο ναός για να προσευχηθείς/Σε αγέννητους και θάνατους/ Όσους τους προστατέψαν οι θεοί απ' τη ζωή/Μεμιάς κατακρημνίζοντάς τους μες τον θάνατο (13)

«Η έννοια του τόπου τόσο με την γεωγραφική του έννοια, όσο –και περισσότερο– με την φιλοσοφική του μη καθαρά οντολογική είναι κάτι που με ενδιαφέρει και με αφορά τα μέγιστα», επισημαίνει σε συνέντευξή του ο Χατζόπουλος. «Συνιστά κατά την γνώμη μου τόσο την γεωθεσία του ανθρώπου όσο και την καταγωγική του μνήμη. Η σημασία δε αυτή απορρέει και από τη λειτουργία που έχει το όποιο περιβάλλον στην διαμόρφωση του ανθρώπου (περιβάλλον φυσικό ή ανθρώπινο) η οποία είναι καθοριστική. Ο τόπος λοιπόν με την φυσική και την ανθρώπινη σημασία, ως γήινο στίγμα αλλά και ως έμπυχος περιγύρος είναι για μένα βασικές συνιστώσες του ανθρώπινου όντος».²

Μέσα από την περιήγηση στους τόπους το ποιητικό υποκείμενο στην ουσία συνομιλεί με τη φύση και την ιστορία διερευνώντας τη διαλεκτική σχέση των αντιθέσεων του εσωτερικού και του εξωτερικού, του νοητού και του αισθητού –φυσικού– χώρου. Το εμβληματικό νόημα του αρχετυπικού τοπίου και τόπου ήδη στην πρώτη ενότητα «Νησιά της γραμμής» διεκτείνεται από «Νησί σε νησί», στη «Νησιωτική Ελλάδα» ως το απόκρημνο νησί του ονείρου, τον «χαμένο [...] οριστικά»/ «Ορίζοντα της μνήμης» στην Αττική, τη Δράμα, την Επίδαυρο («του αιώνος τρέχοντος»), τη χρησμική Δωδώνη, τα Άγραφα, τις Θερμοπύλες:

Αχνίζει ο τόπος/Ορθρίζει και η Ιστορία/Παρακάμπτει αιώνες/ Μαζί σκαλώνει το αίμα/Και ανήλιαγη η ρήση/ Κι εμείς στην εντολή

της/Πεθαμένοι/Άλλοτε πειθόμενοι/Και άλλοτε Εφιάλτες («Θερμοπύλες (ο χρόνος της εντολής)», 28).

Στην ενότητα «Πρόσωπο με τη γη» το ποιητικό υποκείμενο, σε ηθική εγρήγορση, εμφορείται από «θλίψη ακατοίκητη», θεματοποιεί την κυριολεκτική αλλά και την εσωτερική μετανάστευση, το βουητό και το βάσανο των πόλεων, τα εσωτερικά τοπία, «τη μνήμη της ζωής», κι όλα τούτα διατυπωμένα με στοχαστική, ενίοτε αφοριστική τάση (*Οι λείες επιφάνειες δεν ταιριάζουν στη ζωή/Τις τραχιές ο άνθρωπος προσπαθεί να λειάνει, «Χαλκομανία», 43).*

Δεμένος με τα μυστικά και το μυστήριο της φύσης αναδιανέμοντας τις αναμνήσεις (της παιδικής κυρίως ηλικίας), στην ομώνυμη ενότητα («Αναδιανομή αναμνήσεων») ο αφηγητής πνευματοποιεί το ορατό, το αισθητό. Αν «η ποίηση είναι ο στοχασμός των αισθήσεων», όπως την ορίζει σεφερικά ο ποιητής στα *Ρήματα για το ρόδο*,³ στη συλλογή *Πρόσωπο με τη γη* η, με οξυμένες τις αισθήσεις, μύηση στη φύση και τη μνήμη, συνιστά μέγιστον μάθημα στη συν – είδηση της γνώσης.

Θροΐζουν πάντοτε στον ύπνο/Μαντικά τα φύλλα τους/ Γεμίζει ο δρόμος μυρωδιές/Χνούδια από τους ανθούς τους/ Βρίσκει το χάδι η αφή γλυπτό/Τεράστιοι κορμοί το συντροφεύουν/ Και όλο υψώνονται γυρεύοντας/Απόκριση που δεν θα δώσει/ Ποτέ κανένας ουρανός/Συγχώρεση και άφεση και οικτιρμό («Ευκάλυπτοι», 50).

Περιήγηση στην ελληνική και την ξένη γη, διερεύνηση της σχέσης του τόπου με τον χρόνο: Προβηγκία, Ronda, Genova και άλλοι ξένοι τόποι, φορείς ιστορικής μνήμης, σφραγισμένοι σαν ιερογλυφικά καθρεφτίζονται στους ελληνικούς τόπους επιτονίζοντας τη διαλεκτική σχέση του όντος με την ιστορία.

*Ν' αποστηθίσεις τον τόπο. Είναι ο μόνος δρόμος προς το ποίημα. Ν' αποστηθίσεις τον τόπο και τον τρόπο του. Βουνά, πέτρες, κόλπες, φαράγγια, βλάστηση χαμηλή και ψηλή, υψόμετρα και θάλασσες, βυθούς. Ν' αποστηθίσεις τις μορφές και τις συνήθειές τους, μέσα στα χρόνια και στις εποχές, τη συμπεριφορά τους και τα ονόματα που πηγάζουν απευθείας από αυτές. Ν' αποστηθίσεις τις γραμμές που χαράζουν τα μάτια.Σαν μια καταγραφή του τόπου, μian αποτύπωση. Ένα τοπογραφικό που λαμβάνει υπόψη του θερμοκρασίες, ανέμους, ύψος βροχοπτώσεων, συνθήκες καιρικές και κορεσμό της ατμόσφαιρας σε υγρασία, κλιματολογικές εναλλαγές – τη δυναμική του χώρου. Καθώς επίσης και την ιστορία του τόπου, την εγχάρκτη, τη μνήμη μαζί με τη λήθη. Ό,τι έμεινε μαζί με τις απώλειες, κυρίως αυτές. Αφού ο τόπος είναι ήδη μες στη γλώσσα ένας κώδικας, με όρους ορέων, νερών και χειμαδιών, με σήματα αιγιαλών, φυτών και φάρων, με τη σημαντική των εποχών και την παρασημαντική των χρόνων. Αφού ο τόπος είναι ήδη μες στο ποίημα παρών. Το παρόν της γλώσσας, γράφει ο Χατζόπουλος στα *Ρήματα για το ρόδο*.⁴*

Κι ένα ακόμη απόσπασμα από τη «Μεταφυσική της πέτρας»:

[...] Όπως όλα αυτά τα μικρά μόρια, τα άρθρα, οι σύνδεσμοι, οι αντωνυμίες που με αυτά δεν κάνουμε και χώρια δεν μπορούμε. Πρόκειται για όλη αυτή τη φαινομενικά ανενεργή ύλη, πλαίσιο της ζωής και του θανάτου. Η οποία αναλόγως γίνεται άλλοτε άκρως φυσική και απαραίτητη και άλλοτε άκρως αφύσικη, θέλω να πω μεταφυσική και τρομακτική. Σαν όλες αυτές τις πέτρες ανά τον πλανήτη υψωμένες κατά καιρούς προς ό,τι ονομάζουμε θεότητα, από εμάς σήμερα ή από κάποιους άλλους παλιότερα. Που μαζί με

τις πέτρες προσεύχονταν εξίσου και με προσευχές. Που μαζί με τις λέξεις μνημόνευαν και με μνημεία. Που μαζί με τις πέτρες οριοθετούσαν εξίσου με τα λόγια. Που πετούσαν πέτρες για να πολεμήσουν ή λέξεις στη θέση τους για να συνεννοηθούν. Μια πέτρα το ποίημα που την πετάς κατά παράδοξο τρόπο πίσω σου για να βρεις και να ανοίξεις έναν δρόμο μπροστά σου. Μια πέτρα ή ένα ποίημα, αυτό το συμπαγές δι-αρθρωμένο τίποτα, ιχνηλατώντας το ρήμα της ζωής στην ίδια την πρόταση του θανάτου.⁵

Οι τόποι-αρχέτυπα, η περιγραφή της φύσης (εικόνες και ρυθμοί, το πέραςμα λ.χ. των κοπαδιών, κ.ά.), ο αυτοβιογραφισμός, τα εσωτερικά τοπία, η εσωτερική αναζήτηση, ο αναστοχασμός μας παραπέμπουν συχνά στην εύπορη μεταφραστική θητεία του Θανάση Χατζόπουλου στον Philippe Jaccottet καθώς και στην εκλεκτική του συγγένεια με τον Rilke. «Απολογητικός, αποδεικτικός και συμπαγής κατά κανόνα, ο στίχος του επιθεωρεί, μεταξύ άλλων, ένα μέρος της περιρρέουσας συνθήκης συμφιλιοτικά. Η φαινομενολογία των ορατών δεν τον πανικοβάλλει ούτε τον καθιστά έναν ακόμη ανενεργό, έναν ουδέτερο θεατή. Επεξεργάζεται την πρώτη ύλη του υπαρκτού με τη νηφαλιότητα εκείνη, η οποία διακρίνει εν γένει έναν έμπειρο, εκλεκτικό περιηγητή, ο οποίος διατυπώνει τα μήνυμά του ευθυγραμμισμένος πάντα με τη δεδομένη ρητορική του τοπίου».⁶

Ποιήματα κοινωνικής και πολιτικής ηθικής αντιστρέφουν τον τόνο στην πέμπτη, κατά σειρά, ενότητα, με τον εύγλωττο επίτιτλο «Η λοιμική μιας πολιτείας». Πικρή ειρωνεία και υφέρπων σαρκασμός συγκροτούν την καταστατική ηθική του ποιητικού υποκειμένου στην αποτύπωση των όψεων της έκπτωτης πολιτείας («Προσφυγικά I, II», «Γυάρος», «Αδελφοκτονία», «Γεωπολιτική», «Η πατρίς ευγνωμονούσα», κ.ά.).

Στεριές και θάλασσες/Κοιμένες και ραμμένες/ Στη στάθμη του πλούτου/ Υπέργειοι και υπόγειοι/ Σε σφαίρες επιρροής / Με σημαίες επί χάρτου/ Σαν σε καιρό πολέμου/ Ακήρυχτου επισήμως/ Θρησκείες, ιδέες, φαντάσματα/ Δίνουν μιαν αύρα μεταφυσικής/ Ενώ αφαδιάζουν τους νεκρούς/ Σε τάφους ομαδικούς και/ Σε επισκέψιμα νεκροταφεία περιωπής («Γεωπολιτική», 82).

Εικαστική εικονοποιία, «σύντομες πινελιές», ελλειπτικότητα στη διατύπωση που αγγίζει ενίοτε την ενότητα του επιγράμματος,⁷ ή το μετανεοτερικό χάρ-κου, καμιά επιτήδευση, απλότητα, υποβολή, χαρακτηρίζει την έκτη ενότητα, με τον επίτιτλο «Φύση εκ φύσεως». Η φύση αναπαριστάται «ασπαίρουσα»,⁸ «Η ίδια η υπόσταση του θαύματος» («Πυγολαμπίδες», 92).

Την ποίηση ως πράξη, το πράττειν διά του λόγου, την αποτύπωση της μυστικής αλήθειας που κατοικεί τα πράγματα, διερευνά ο αφηγητής στην ενότητα «Πάθη ποιητικής». Η ποίηση ως λόγος χρηστικός αιχμαλωτίζει το άγνωστο, το ασύλληπτο, το μυστηριακό σε νοητό, αισθητό και ψυχικό επίπεδο.

Διασταυρούμενα ρήγματα/ Το θεμέλιο του μαντείου/ Και ο χρησμός/ Από το στόμα της αβύσσου/Ανεβαίνει εν είδει υδρατμών/ Ως να πυκνώσει στα χείλη της/ Αντί σιέλου ο λόγος («Ποιητική του πάθους», 125).

Η γλώσσα και τα πάθη της, η χαμένη λάμψη της από την «οξειδωση» της καθημερινής χρήσης ή από τους κανόνες των Μορμών κάθε εποχής, η γλώσσα ως μνήμη και νόημα, ο ποιητής και το ποιητικό ρήμα, ο μύθος Rimbaud είναι μερικά μόνο από τα θέματα που εκτυλίσσονται στα «Πάθη ποιητικής».

Λέξεις/ Ραδιενεργά ισότοπα ψυχών χαμένων/ Μετρούν την ηλικία της γης/ Μετρούν την ηλικία του καιρού/ Ξερνάνε χρόνο/ Τρόμο και ανθρώπους («Γλωσσολογία», 134).

Η αμοιβαία συνύπαρξη των όντων, η ετερότητα, η γνώση του εαυτού μέσα από τον άλλο, η ανίχνευση της ταυτότητας του όντος είτε μέσα από τον έρωτα στην ενότητα «Με την κομμένη ανάσα του έρωτα» είτε μέσα από την πατρότητα, την υική σχέση, στην ομώνυμη ενότητα «Πατρότητα (τα εισόδια)», επιστεγάζει με τρυφερότητα κυκλικά τη συλλογή, η οποία, όπως αναφέρθηκε, ανοίγει με τον άχρονο ιερό τόπο της Δήλου και τελειώνει μελωδικά με την άχρονη ιερότητα του παιδικού ύπνου:

Ένα παιδί την ώρα που κοιμάται/ Ονειρεύεται/Στο λίκνο της ανάσας του/Βγάζει έναν φθόγγο/, έναν αναστεναγμό/Ακούγεται μια φυσαλλίδα ν' ανεβαίνει/Ύπνε που φέρνεις τα παιδιά, έλα φέρε και τούτο.../Ένα παιδί την ώρα που κοιμάται/Ταξιδεύει/Στο κύμα του ιδρώτα του/Πνέει η αύρα της ζωής με τις εικόνες της/Στο άλμπουρο χτυπάει το πανί, τεντώνεται/Ύπνε που φέρνεις τα παιδιά, έλα φέρε και τούτο.../Ένα παιδί την ώρα που κοιμάται/ Μεγαλώνει Έναν έρωτα που βρίσκει μες στο σώμα του/Μια ιστορία στους χτύπους της καρδιάς του/Στους βράχους της αλλάζει τη ροή της/Ύπνε που φέρνεις τα παιδιά, έλα φέρε και τούτο.../Ένα παιδί την ώρα που κοιμάται/ Διασταυρώνεται/Στ' αλώνια με του Διγενή το πάθος/Τα πόδια του απλώνει και σηκώνεται με μια κραυγή/ Ένα σπαθί γυαλίζει πλάι στο γυμνό του κράτος («Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά», 141).

Ο ποιητής κτίζει πάνω σε δεσπόζουσες φωτοσκιάσεις μια προσωπική μυθολογία, σε πυκνή, όπως πάντα, γλώσσα και στοχαστικό ιδιόλεκτο. Η γλωσσική και ηχητική αγωγή του ελεύθερου στίχου, η συνολική ρυθμική ενορχήστρωση του βιβλίου, η ελλειπτική στίξη, η συνειρμική γραφή, η θεματική ποικιλία, ο αναστοχασμός, καθιστούν τούτη τη συλλογή ιδιαίτερα συμπαγή, καθώς μάλιστα καθόλο το εύρος της υποφώσκει η έντονη μεταφυσική ενατένιση και αναζήτηση. Η γνωσιοθεωρητική κατάρτιση του ποιητή οδηγεί στη διαρκή διερεύνηση της βαθύτερης ουσίας του όντος, στην ανθρωπογνωσία και στην κοσμογνωσία που επιτυγχάνεται με τη μαθητεία στη φύση, την ταξιδιωτική περιήγηση, το ταξίδι στον ελληνικό και τον ξένο κόσμο, σε τόπους αρχέτυπα, με τις αναπαραστάσεις του εξωτερικού και του εσωτερικού χώρου και χρόνου που εκκινούν από το εμπειρικό, το αυτοβιογραφικό στοιχείο και καταδύονται στο χθόνιο. Το ποιητικό βλέμμα απλώνεται στον χώρο και τον χρόνο, αποτυπώνοντας το φευγαλέο, το φθαρτό της ύπαρξης, το άπειρο και το πεπερασμένο, του άχρονου και το στιγμιαίο, το φως και το σκοτάδι, τη γέννηση και τον θάνατο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «[...] ο ποιητής προκρίνει έναν γαιώδη στίχο συνενώνοντας αισθήσεις, ιδέες και κοσμικά σύμβολα σε ένα αρραγές μέτωπο. Ένα σώμα από τους κρυφούς κόλπους του οποίου αναβλύζει η ακριβοθώρητη δυνατότητα της ποίησης να σχεδιάσει εκ νέου την πραγματικότητα εμψυώνοντας της μια εντελώς καινούργια πνοή», γράφει ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου. *Το Βήμα*, 10 Μαρτίου 2013.
2. «Ο ποιητικός λόγος αναζητά την αλήθεια, τίποτα λιγότερο τίποτα περισσότερο», συνέντευξη στον Παναγιώτη Περιστέρη, περιοδικό *EXIT* (Κέρκυρα), τεύχ. 24 (Μάιος 1999).
3. Θανάσης Χατζόπουλος, *Ρήματα για το Ρόδο. Σχεδιάσμα ποιητικής*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1997, σ. 92.
4. Θανάσης Χατζόπουλος, «Αποστήθιση ή τοπογραφικό», *Ρήματα για το Ρόδο. Σχεδιάσμα ποιητικής*, ό.π., σ. 33.
5. Θανάσης Χατζόπουλος, «Η μεταφυσική της πέτρας», *Αναγραμματισμοί στη σιωπή (δοκίμιο ποιητικής)*, Πόλις, 2002, σ. 117-118.
6. Γιώργος Βέης, «Η συνέπεια της ποίησης, Θανάσης Χατζόπουλος, *Πρόσωπο με τη γη*, εκδόσεις Γαβριηλίδη, σελ. 149», *Η Αυγή*, 3 Φεβρουαρίου 2013.
7. Βλ. και Γ. Δ. Παγανός, «Μορφοποίηση αισθήσεων, αισθημάτων και στοχασμών (Θανάσης Χατζόπουλος, *Πρόσωπο με τη γη*, εκδόσεις Γαβριηλίδη, 2012)», *Ποιητικά*, τεύχ. 9 (Μάρτιος 2013) 11.
8. Προβλ. Philippe Jaccottet, *Καπνός και κρύσταλλο*, Ποιήματα 1946-1967, Εισαγωγή Jean Starobinski, Μετάφραση-Επίμετρο Θανάσης Χατζόπουλος, Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός, σ. 198.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΜΑΓΙΑΚΟΦΣΚΙ

ΤΑ ΕΥΚΟΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Δοκίμιο

Θοδωρής Ρακόπουλος

«ΜΕ ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΗΛΙΚΙΑΣ»: για την προβληματοποίηση των όρων «Γενιά» και «Νέα» στην ποίηση

Η έννοια «νέα ποιητική γενιά», όπως και κάθε φιλολογική αναφορά στο γενεακό υλικό, κρέμεται, σαν συλλογική φωτογράφιση αποφοίτησης, πάνω από τα εφηβικά μας κρεβάτια και την βλέπουμε κάθε που επιστρέφουμε πίσω στο πατρικό μας. Οι ποιητές έχουν κυρίως ανάγκη μια τεχνοκρισία που θα τους δια-κρίνει, με όρους μπουρντιεϊκούς, κι όχι τόσο μια, οσοδήποτε γενναιόδωρη, χειρονομία απεύθυνσης στο νεανικό τους «στοιχείο» ή σε ένα χρονολογικό χαρακτηριστικό που τους συνομαδώνει. Κι αυτό ισχύει όπως και να οριοθετείται η συνομάδοση της τρέχουσας ποίησης: με όποιον ηλικιακό πήχυ (κάτω των 40, των 35, κάτω των 30· μικρή σημασία έχει) ή με όποια εννοιολογική πλαισίωση («γενιά της κρίσης», «γενιά μεταολυμπιακή», «νεότερη γενιά»).

Ορισμένοι κριτικοί, κάποτε νέοι οι ίδιοι, γνωρίζοντας τις διαφορετικές εννοιολογήσεις αλλήλων κι εργαζόμενοι παράλληλα, έχουν κομίσει στην συζήτηση όρων ανθολόγησης και οριοθέτησης της παρούσας συντελεσόμενης ποίησης, σε διάφορα fora. Μερικά παραδείγματα: με τον όρο «γενιά» ο Θωμάς Τσαλαπάτης στην *Εποχή*, κάποτε περισσότερο ευθαρσώς (12/12/2010), με τον ίδιο όρο στον ιστότοπο poiein ο Αντώνης Ψάλτης (<http://www.poiein.gr/archives/22357>) κι ο Πέτρος Γκολίτσης (<http://www.poiein.gr/archives/25973>)· με τον όρο «εποχή» η Τιτίκα Δημητρούλια στην *Καθημερινή* (26/3/2011) – με άλλες προκείμενες, οι εισαγωγές στις ανθολογήσεις νεότερης ποίησης του περιοδικού *Ποίηση* τχ 25, το 2010, και *Ποιητική*, τχ 9 και 10, το 2012, από τον Χάρη Βλαβιανό.) Πλατφόρμες και προσωπικότητες με περισσότερο ενδολογοτεχνική απεύθυνση, εγγόλπωσαν και παρήγαγαν έναν ανάλογο λόγο, στην πράξη: οι Μπλάνας και Σιώτης στον επιδραστικό τόμο 30έως30, τα σημειώματα του Κώστα Παπαγεωργίου στο περιοδικό *Τα Ποιητικά*, η συνεχής ανθολόγηση νέων ποιητών του περιοδικού Μανδραγόρα, για παράδειγμα. Παράλληλα με τους κριτικούς, τέλος, και με χαρακτήρα επικουρικό, θεσμοί όπως το ΕΚΕΒΙ με την διοργάνωση τού, χωρίς συνέχεια, 1ου (και τελευταίου) Φεστιβάλ Νέων Συγγραφέων, πλασίωσαν τούτη την αδρομερή εννοιολόγηση.

Αν και δεν έπαιξαν άμεσο ρόλο στη συζήτηση αυτή, οι κριτικές εργασίες του Αλέξη Ζήρα κατά πρώτο και του Βαγγέλη Χατζηβασιλείου κατά δεύτερο λόγο, όσον αφορά τη λεγόμενη «γενιά του '70», καθιέρωσαν μιαν επιδραστική και πειστική επιστημολογία, στην οποία νομίζω βαδίζουν πολλές από τις ως άνω (κι άλλες, που δεν αναφέρονται εδώ) προτάσεις. Η επιστημολογία που προτάθηκε με αυτή την γενεαλογία, που χρησιμοποιεί ως αναλυτική κατηγορία την έννοια «καινούρια γενιά», εκπηγάει ίσως από προγενέστερους κριτικούς, σε ό,τι αφορά την περίφημη «γενιά του '30», και σε κάθε περίπτωση τελειοποιεί την έννοια και τις χρήσεις της για την περιγραφή ποιητών που πρωτοδημοσίευσαν τη δεκαετία του '70. Οι έννοιες όμως ορίζονται σε μεγάλο βαθμό και από το αντικείμενο που αναλύουν, κι έτσι η εννοιολόγηση «γενιά» ή/και «νέα» για την συντελεσόμενη ποίηση του σήμερα ίσως δεν είναι η ιδανική.

Η εννοιολόγηση αυτή από τους πολύ νέους κριτικούς είναι νομίζω, συζητήσιμη, διότι έχει φτάσει στα όριά της και δεν έχει απαραίτητα την εγκυρότητα των προσεγγίσεων στη «γενιά του '70». Ας σημειώσω, προτού προσπαθήσω να κομίσω κάτι στην συζήτηση αυτή, χωρίς βέβαια πρόθεση εξάντλησης του ζητήματος, πως πρώτον, αν και διατηρώ επιφυλάξεις για την χρήση του όρων «νέος» και «γενιά», ως πλατφόρμας παρουσίασης (για παράδειγμα, για την οργάνωση ποιητικών εκδηλώσεων), νομίζω πως αυτός δικαιολογείται, διότι η εργαλειοκότητά του υποβάλλει μια διευκόλυνση – κι άρα είναι θεμιτή. Αλλά αυτό δεν είναι το μείζον θέμα εδώ. Δεύτερον, ο ίδιος ο γράφων –όπως κι άλλοι ποιητές– έχει ευεργετηθεί έμμεσα από εννοιολογήσεις «νέου» και «πρωτοεμφανιζόμενου». Νομίζω όμως πως δεν περιορίζει την άρθρωση κριτικού λόγου για τον όρο «γενιά» και «νέο» αυτό το δεδομένο.

Σημαντικό κομμάτι της εγκυρότητας των όρων αυτών ακυρούται, στην άγρα του διαρκώς –ημερολογιακά, βιολογικά κι ανεξάρτητα από λογοτεχνικά διακυβεύματα– ανανεούμενου λόγου περί «νέου». Ο αυτός λόγος εμπνέει και μια σειρά επιτελέσεων και πρακτικών που φέρουν και συντελούν τη «νέα ποίηση», σε παρουσιάσεις και συλλογικές αναγνώσεις. Η πρακτική αυτή, που έχει πολυπρισματικό χαρακτήρα αλλά είναι μόνιμα χαίνουσα στην ίδια θάλασσα ποιητικής θα βρει, για πρώτη φορά εξ όσων γνωρίζω, σε κείμενο του Κώστα Σπαθαράκη στη Λεύγα (τχ 11, Ιούνης 2013), έναν σοβαρό αντίλογο.

Μια διαρκής ανθολόγηση και σύνταξη ενός μακρού index scriptorum, το οποίο, διαρκώς ανανεούμενο, ψάχνει πάντα το «πιο φρέσκο», το «πιο νέο», την «πιο τρέχουσα» ποίηση, έχει νομίζω τελικά συντηρητικές απολήξεις σήμερα, παρά την καλής θέλησης αναζήτηση του καινοφανούς. Κι αυτό διότι στοιχειοθετείται, καταρχήν με όρους εξωστρεφούς συνομαδωσης, για να συμπεριλάβει, σε μια οριζόντια καταλογογράφηση πάντες (άρα δίχως πραγματικά λογοτεχνικό κριτήριο) νέους ποιητές, πάντοτε (άρα μόνιμα) νέους ποιητές και πάντα (άρα μόνον) νέους ποιητές. Όμως η σχεδόν προκρούστεια έννοια της διαρκούς αυτής νεότητας, επιδρά πάνω σε δύο κατά τη γνώμη μου σημαίνοντα χαρακτηριστικά, που όσο συνομαδώνουν άλλο τόσο διατηρούν και σε απόσταση, όλες αυτές τις νέες φωνές. Και τούτο έχει να κάνει με την πολυπλοκότητα της εποχής όπου ζουν τη νεότητά τους. Το πρώτο έχει, ας πούμε, κοινωνική αναφορά: το δεύτερο, έχει πιο εμφατικά λογοτεχνική φορά. Ας τα δούμε, σχηματικά:

Πρώτον, η εμμονή στη γενεά, ως αναλυτικόν όρο, διαλύει την πολυφωνία, που αποτελεί ιδρυτική συνθήκη για το νέο, αφού δεν εντοπίζεται, αλλά πρέπει εκ θέσεως να αντικατοπτρίζει την πιο διευρυμένα πολυεμπειρική και εμβαθυμένα ενδοδιαφοροποιούμενη εποχή. Αντί για την κατάδειξη μιας πολυφωνίας, απαραίτητη για τον δημιουργικό τεχνοκριτικό διάλογο, και την οποία μόνον μια σοβαρή γραμματολογία μπορεί να αναδείξει, η εμμονή στον αναλυτικό όρο «γενιά» εν έτει 2014, για να περιγράψει τους «νέους» που γράφουν ελληνική ποίηση, προτείνει τη *διαφωνικότητα*: μία συγκεκριμένη φωνή, ή μάλλον ένταση φωνής, προτεί-

νεται, κι είναι ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής όλων αυτών των *diversities*: η ηλικία.

Η απόσυρση στο «ιδιωτικό όραμα», που αποδόθηκε στην «γενιά» του '80, και για την οποία η εν λόγω (κι όλες έκτοτε;) γενιά κατηγορήθηκε και πολιτικά, ήταν μία ιστορικά προσδιορισμένη συνθήκη. Εκδηλώθηκε ως μια κίνηση αντίρροπη προς το συλλογικό, μια κίνηση μονομερής και μονόροπη. Αφορούσε μία προϊούσα διαδικασία εξατομίκευσης, με την οποία είτε συμφωνούμε είτε όχι, αναγνωρίζουμε το θεμιτό της ιστορικό χαρακτηριστικό: απηχούσε την εν γενεί, δια καταναλωτισμού, εξιδιώτευση της ελληνικής κοινωνίας. Όπως υπαινίχθηκαν οι Τραμπούλης και Γιαννοπούλου σε σειρά τεσσάρων άρθρων (τχ 12,13,14,16 του *unfollow*), για τους πεζογράφους της γενιάς του '80, η υμνολογία της εξιδιώτευσης (αυτό που αποκαλούν οι δύο κριτικοί «θρίαμβο της ατομικής εμπειρίας») καταχωρήθηκε κι ως μετέπειτα οργανική έκφραση του εκσυγχρονισμού της εποχής Σημίτη και του ελληνικού οικονομικού «θαύματος».

Όμως προσοχή: άλλες είναι οι ιστορικές προκείμενες σήμερα. Σήμερα, διακρίνουμε μια πολυμερισματική διάσταση του ταυτοτικού: η όποια απόσυρση σε «ιδιωτικό» και μάλιστα «όραμα», δεν λειτουργεί, ειδικά με τον διεμβολισμό των σχεδίων για το μέλλον, που η κρίση έχει επιφέρει. Κι αυτό, διότι δεν υπάρχει σήμερα (ούτε το '80 υπήρχε, αλλά έπρεπε να ανακαλυφθεί), μια μασίφ τύπου ιδιωτικότητα. Δεν υπάρχει η διεκδίκηση μιας ταυτότητας η οποία να συστήνεται με συγκεκριμένα όρια διάστασης και διαχωρισμού: για παράδειγμα, του πολιτικού από το απολιτικό, του προσωπικού από το πολιτικό, του αναλογικού από το ψηφιακό, του σωματικοποιημένου από το κυβερνητικό. Οι περιπλεγμένες ροπές της αγοράς (και δια της εμβάθυνσης του καταναλωτισμού που η ως άνω εποχή επέφερε, και δια της ακύρωσής του, που η κρίση κατάφερε) δημιούργησαν υπερταυτότητες, περσόνες, αντιταυτοτικά κι ετεροτικά σχήματα. Σήμερα, όλες αυτές οι προκείμενες είναι επάλληλες και οποιοσδήποτε επανορισμός τους είναι εξοδιακού τύπου κίνηση, έξω από τις δια-προσωπικές και πολυταυτοτικές ροπές της εποχής – και έξω από την σύγχυση και την πώλωση της κρίσης. Εξάλλου, η κρίση υπενθυμίζει με ορμή αυτό που πάντα ίσχυε: την σκληρή ταξική διαστρωμάτωση της ελληνικής κοινωνίας, την ενθικευμένη στο κοινωνικό σώμα απόσταση του άστεως από τον περιφερειακό χώρο, την έμφυλα αρσενική και ετεροκανονική πολιτική του ελληνικού κράτους: στοιχεία όλα που αναιρούν την έκκληση στο πεδίο των «κοινών

εμπειριών» που έχουν άνθρωποι είκοσι ή τριάντα χρονών σήμερα στην Ελλάδα. Η επίκληση στην ηλικία παίζει έτσι, ανεξάρτητα από τις πάντα αγαθές προθέσεις όσων την μετέρχονται, κι έναν όρο επιβίωσης της λογικής πως όλοι οι νέοι είμαστε ίδιοι, έχουμε κοινές ανάγκες κι αγωνίες – τα προσωπικά στυλ αλλάζουν μόνο. Αυτή είναι όμως μια στιγμή όσμωσης προς τα κάτω, που δεν έχει αναλυτική εγκυρότητα.

Δεύτερον, η εμμονή στη γενιά, ως αναλυτικόν όρο, αναχαιτίζει την ανάδυση κριτικού λόγου. Με την ευκολία και ενδεχόμενη σκοπιμότητα που έχει η αυτογενεαλόγηση (καθότι τον όρο επωμίζονται κι αναπαράγουν πληθώρα νεότερων ποιητών), δημιουργείται μια ταυτολογία. Ο Σπαθαράκης κατέδειξε ήδη πως ο όρος «γενιά» είναι ένα σχήμα που κάνει έκκληση σε μία γαλλική κριτική παράδοση της δεκαετίας του 1930. Παρέλκει έτσι, θα προσέθετα, της σύγχρονης θεωρίας λογοτεχνίας και μάλιστα των πολιτισμικών και μεταποικιακών σπουδών και της *critical* ροπής στην (κυρίως αγγλόφωνη) σχετική βιβλιογραφία. Ανακυκλώνεται έτσι μία φιλολογία, ας την πούμε παιγνιωδώς, του «φетиχισμού της Αστυνομικής Ταυτότητας». Αυτή η φιλολογία, καθηλωμένη στο έτος γένεσης, είναι μόνο οριζόντια, με την προσήλωσή της στο συμπτωματικό της ομηλικίας. Δεν μπορεί να είναι ποτέ κάθετη (όπως πρέπει να είναι η νηφάλια γραμματολογική φορά) και βέβαια δεν μπορεί να είναι ποτέ τεθλασμένη (όπως μπορεί να είναι, ειδικά αν λάβουμε υπόψιν την έκθεση και πολλών νέων ποιητών σε σύγχρονα θεωρητικά σχήματα εκτός στενής φιλολογικής θεωρίας).

Στην παρούσα συγκυρία της νέας μας ποίησης, το μοντερνιστικό συνυπάρχει με το μετα-μοντέρνο, όπως υπαινίχθηκε ο Κώστας Βούλγαρης στις Αναγνώσεις της Αυγής (16/11/13) σε παραλληλίες: με το δεύτερο να ελέγχει τα όρια του πρώτου αλλά να κινδυνεύει να αυτοακυρωθεί, και το πρώτο να ορίζεται αμυντικά σε σχέση με το δεύτερο κι άρα να κινδυνεύει να πτωχεύσει. Ας απολαύσουμε αυτό το παιχνίδι. Εντωμεταξύ, η διαπίστωση της ανάγκης να περάσουμε πέρα από την χρήση της έννοιας «γενιά» ως αναλυτικού εργαλείου νομίζω θα ήταν φρόνιμο να καταστεί, κάπως, κοινή παραδοχή. Κι ας είναι αυτή η παραδοχή ένα *consensus* των τόσο πολλών και διαφορετικών φωνών της τρέχουσας ποίησης.

Σημείωση: ο τίτλος «με ταχύτητα ηλικίας» αποτελεί αναφορά στο έργο του Νάσου Θεοφίλου.

Η ΚΥΡ' ΑΛΗΘΕΙΑ

Έβρεχε κι άστραφτε απειλές η πίστη
με αρπάγες τα σήμαντρα όταν
παιδί ανυποφίαστο είπα κι εγώ να φυλαχθώ
στην εκκλησιά κατέφυγα του Άι Γιώργη
καλοναρχούσα πλάγιους μεγαλυνάρια έφελνα
κι ο ιερέας άπλωνε χέρι στις φούστες
των κοριτσιών. Κάποτε γέροι κοιμήθηκαν οι φόβοι
κι ο Γιάννης εργάτης πρώτος μου δάσκαλος
έλεγε παιδός η βασιληίη
μα πουθενά τηλεοράσεις και αντένες
δεν έπιαναν παιδιού παραδεισένια βασιλεία
βγήκα σε οδούς μ' ανεμίσματα γνώσεως
με ανοξειδωτα πετούσα φτερά Ιωνίας
άσπρισαν οι σκέφεις μου ιδρώτας εγκεφάλου
οοτοί οτοτοί θρηνούσε φτωχούλα η πατρίδα
βρε, να χορτάσω φωμάκι ολικής αλήθειας
τα χάδια μας τροφαντής κυρίας ο ερωτύλος
μα σ' όποιο δρόμο κι όποια διάβαση σταθώ
περνάει από τότε με κόκκινο σφαίρα η κυρ' Αλήθεια
και μένω πίσω εγώ φορώντας τον ίσκιο της.

Του Οκτώβρη 14, 2005.

ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΝΙΚΟΣ ΚΑΤΣΑΛΙΔΑΣ

(Όφης οικουρός, Εκδόσεις του Φοίνικα, Αθήνα 2012)

Παρακολουθώ τον Νίκο Κατσαλίδα ανελλιπώς από *Τα εραλδικά της Κίχλης*, την ποιητική συλλογή που εξέδωσε το 2008. Μην έχοντας διαβάσει ως τότε κάτι δικό του ομολογώ ότι εντυπωσιάστηκα με την ελεγχόμενη και, οπωσδήποτε, μεταδόσιμη συγκίνηση, με την οποία επιχειρούσε νοσταλγικές περιπλανήσεις σε τόπους και χρόνους της γενέθλιας γης, ανασύροντας ταυτόχρονα κομμάτια ατομικής και συλλογικής μνήμης από το βορειοηπειρώτικο παρελθόν του, συνδυάζοντας, κατά τρόπο ποιητικά δραστικό, ιστορία, μύθους και θρύλους, επιδεικνύοντας μian αξιοσημείωτη ιστορική αίσθηση και χωρίς να χάνει την επαφή του με το παρόν. Ό,τι με εντυπωσίασε περισσότερο ήταν ο αξιοθαύμαστος τρόπος με τον οποίο συνδύαζε, στο πεδίο της ποίησης, την αναμφισβήτητη περιγραφική του δεινότητα με την, θα τολμούσα να χαρακτηρίσω πηγαία, πρωτογενή, συνθετική ικανότητά του.

Τις ίδιες αρετές εντοπίζει κανείς και στα ποιήματα που συνθέτουν τον *Όφι οικουρό*, μόνο που τώρα η εξομολογητική και ως ένα σημείο περιγραφική διάθεση του Κατσαλίδα εκδηλώνεται εμμέσως, περιορισμένη στο προαποφασισμένο σχήμα των τριών στίχων· και έτσι, περιορισμένη, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πολλαπλές καταβυθίσεις στον κεντρικό βιωματικό-ψυχικό-υπαρξιακό πυρήνα του ποιητή. Έναν πυρήνα που συνθέτουν πάνω απ' όλα η νοσταλγία και η αγάπη για τον γενέθλιο τόπο, η κατασταλαγμένη λύπη για όλα όσα χάθηκαν –πρόσωπα και πράγματα– και, βέβαια, η δραματική αίσθηση του μετέωρου ή, καλύτερα, του «έκθετου» ανάμεσα σε δύο πατρίδες.

Συνοψίζοντας τις εντυπώσεις που αποκόμισα διατρέχοντας τις τριακόσιες τόσες σελίδες της συλλογής, θα έλεγα ότι το κύριο χαρακτηριστικό των τρίστιχων ποιημάτων του βιβλίου είναι η νοσταλγία. Μία νοσταλγία διαχυμένη λυρικά, ξεδιπλωμένη με τον βηματισμό ενός σταθερού ή τρικλίζοντος δεκαπεντασύλλαβου. Το κάθε ποίημα στην ουσία αποτελεί μια διαφορετική πτυχή μιας σταθερά υποβόσκουσας νοσταλγικής διάθεσης, ιριδισμένης από τα συναισθήματα της στιγμής που το προκάλεσε. Δεν είναι λύπη αυτό που εκφράζεται, αλλά μία χαρμολύπη λυτρωτική, παραμυθητική και με εγκράτεια συγκινημένη. Συχνά, στα ποιήματα που τον πρώτο λόγο έχει ο θάνατος ή η αίσθηση του θανάτου, ακούει κανείς τον απόηχο του Λόρκα, όπως τουλάχιστον τον γνωρίζουμε από τις μεταφράσεις του Γκάτσου. Μιλώ για τα ποιήματα εκείνα –και δεν είναι λίγα– όπου ο θάνατος παίρνει τη μορφή στοιχείων του φυτικού ή του ζωικού κόσμου και λειτουργεί, δρα περισπαστικά, ώστε να μη γίνεται εύκολα αντιληπτή μια υπέρπυρα, ενωτική των πάντων, ερωτική διάθεση. Ας επισημανθεί, σ' αυτό το σημείο, ο εντυπωσιακός τρόπος ακαριαίας σύνθεσης εικόνων με υλικό που του προσφέρει όχι τόσο η φύση καθεαυτή, όσο η πάντα ζωντανή της μνήμη.

Δεν είναι λίγες οι φορές που ο ποιητής, με νήμα πλεγμένο συνειρμικά, ανασύρει μνήμες προσώπων, πραγμάτων, καταστάσεων, ακόμη και αισθημάτων, από μια περίοδο της ζωής του κατά την οποία η φύση πρωτοστατούσε στη διαμόρφωση των πρώιμων και των πιο σταθερών στοιχείων του ψυχισμού του. Πρωτοστατούσε, εκτός των

άλλων, και στη διαμόρφωση μιας διάθεσης έντονα λυρικής, που τώρα διαπερνά, χωρίς να θολώνει, η νοσταλγία για ό,τι οριστικά και τελεσίδικα χάθηκε. Όλα (πρόσωπα, τόποι, τοπία, ζώα, δέντρα, φυτά) συμμετέχουν κατ' ισομοιρία στη δημιουργία ενός κόσμου πλήρους πνεύματος και ζωής, που δεν βρίσκει πλέον άλλους τρόπους να αναρριχηθεί στο φως της πραγματικότητας, παρά μόνο δια της μνήμης και της νοσταλγίας.

Σχεδόν μονίμως τον απασχολεί «ο γρίφος της πατρίδας»:

*Πατρίδα δω, πατρίδα κει, πού είναι η πατρίδα μας,
παίζοντας την τυφλόμυγα με τα δεμένα μάτια μας;
Πατρίδα δω, πατρίδα κει, πού είναι η πατρίδα μας;*

Δεν αισθάνεται άπατρις, αλλά συναισθηματικά μοιρασμένος ανάμεσα σε δύο πατρίδες: ανάμεσα στον γενέθλιο τόπο και σ' αυτόν της αποκατάστασης, της άνεσης και της όποιας βεβαιότητας, όχι όμως και της θαλπωρής:

*Και όλα στην εντέλεια στο καινούργιο σπίτι μας,
αλλά, όσες φορές στήνω το βλέμμα στο σκοτάδι,
πιτσιλίζει αλαργινά το πατρογονικό καντήλι μας.*

Η συναισθηματική ανυδρία του παρόντος, εξάλλου, επιτείνει την εξιδανίκευση των περασμένων και τον ωθεί σε συνεχείς μνημονικές αναδρομές: σε «παλιά κελαρύσματα» και σε «κρυμμένα κεφαλάρια», σε βουβά ξωκκλήσια, σε θλιμμένα κυπαρίσσια, ενώ ακατάπαυστα νεκροί πρόγονοι και αγαπημένοι απόντες ζητούν επιτακτικά να πάρουν πάλι υπόσταση, να παίξουν για μian ακόμη φορά ρόλους λησμονημένων.

Μνήμες προσωπικές, συλλογικές, θρύλοι, ιστορία παλαιότερη και πρόσφατη, ονόματα και τοπωνυμίες, όλα μαζί συνθέτουν ένα παρόν που ζητάει πεισματικά να ενταχθεί και να προσδιοριστεί στους κόλπους της Ιστορίας. Όπως και ο ίδιος ο ποιητής, εξάλλου, αισθάνεται έντονη την ανάγκη να διατηρήσει ζωντανή και απρόσβλητη από τις τρέχουσες περιστάσεις την ιστορική του υπόσταση, να αισθανθεί ότι η προσωπική του μοίρα είναι συναρτημένη, συνυφασμένη με την Ιστορία, ότι δεν είναι άστεγος ιστορικά, συνεπώς ούτε κοινωνικά, ούτε υπαρξιακά. Γιατί δεν είναι δεμένος συναισθηματικά μόνο με τους προγόνους του, τους τόπους και τις συνθήκες των χρόνων της νιότης του, αλλά και με άλλους ανθρώπους που, όπως κι αυτός, μακριά από τη γενέθλια γη, ποθούν να μάθουν «τα ποθούμενα από τριζόνια της πατρίδας».

Έκανα ήδη λόγο για διάθεση πρωτίστως νοσταλγική, που ξεδιπλώνεται κυρίως με τον βηματισμό ενός σταθερού ή τρικλίζοντος δεκαπεντασύλλαβου. Συχνά ωστόσο, αυτή η διάθεση διαπερνάται από στοιχεία νεωτερικά, χωρίς να νοθεύεται η γνησιότητα των αισθημάτων που συνθέτουν τον πυρήνα της. Κάποτε βρίσκεται κανείς μπρο-

Θ Ε Μ Η Τ Η
Λογοτεχνίας

Τετράμηνο περιοδικό Λογοτεχνίας,

Θεωρίας της Λογοτεχνίας και

Κριτικής

Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

στά σε έναν εντελώς ιδιότυπο, θα τολμούσα να πω, βουκολικό υπερ-ρεαλιστικό λυρισμό, απόρροια μιας τόλμης εκφραστικής και μιας συνθεμένης από ετερόκλητα υλικά φαντασίας, αλλά μιας φαντασίας απορρέουσας από καίριες εκδοχές της σκληρής πραγματικότητας. Αυτής

που μολονότι τον δίδαξε να αντιμετωπίζει τα ανθρώπινα με συγκατάβαση και με θυμοσοφική διάθεση, δεν μπόρεσε να του απαλύνει το παράπονο προς την πρώτη πατρίδα του, που εντέλει «επέλεξε το χιόνι από τις ψυχές των ανθρώπων που την κατοίκησαν».

ΜΟΥΕΖΕΡ ΓΕΝΙΑΪ

–Μετάφραση: Κατερίνα Αυγέρη–

H Muesser Yeniay (Μουεζέρ Γενιαΐ) γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1984. Σπούδασε Αγγλική Φιλολογία και Λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο Ege της Σμύρνης και είναι υποψήφια διδάκτωρ Τουρκικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο Bilkent στην Άγκυρα.

ΠΕΝΘΟΣ

Το να είσαι γυναίκα
σημαίνει να είσαι υποταγμένη, μαμά

μου πήραν τα πάντα

μία γυναίκα την παιδικότητά μου
ένας άνδρας τη θηλυκότητα μου

ο Θεός δεν έπρεπε να έχει δημιουργήσει τη γυναίκα
ο Θεός δεν ξέρει να γεννάει

ορίστε έσπασαν τα πλευρά
όλων των ανδρών

ο λαιμός μας έγινε λεπτότερος από τρίχα

οι άνδρες μας κουβαλούν στους ώμους τους
σα σωρούς

μείναμε κάτω από τα πόδια τους

ελαφριές σαν ένα φτερό πετάξαμε
από μία σφαίρα σε έναν Αδάμ

και τα λόγια μου μαμά
είναι τα χνάρια τους.

Πριν από εμένα υπήρχαν έρημοι

Είδα πως έτρωγαν το κουφάρι μου
δεν είπα «φέρε με στη γη!»
βρήκα τον εαυτό μου γύρω από τη φωτιά
σαν την καμπούρα της καμήλας
διπλώθηκα όσο περνούσα μέσα από τη γη

μάζεψαν μια χούφτα άμμου στις παλάμες τους
και τη σκόρπισαν...

τις νύχτες κοιμήθηκα στα αποτυπώματα των ζώων
το σώμα μου έπλεε σε κύματα

όταν τελείωσε η άμμος
μέσα στο φερετζέ μου βρέθηκαν τα μάτια μου
«πού είναι ο κόσμος»

–αν και είμαι μια Βεδουίνα μέσα στην έρημο της επιθυμίας–

μπροστά στη νύχτα έπεσαν χουρμάδες στο μυαλό μου
μη μπορώντας να βρω ήχο τόσο ευρύ όσο της Σαχάρας
έφαξα στην καρδιά μου.

ΕΤΣΙ ΛΕΝΕ

Ορμώντας στο πλήθος ρωτώ
«είσαι η μητέρα μου;»
την κουφάλα ενός δέντρου
τα πουλιά που είναι διασκορπισμένα στον ουρανό
κοιτάζουν τα μάτια μου
πάνω από τη γλώσσα μου και
από τα χέρια μου περνούν γέφυρες...
εγώ μέσα σε μια ιστορία
με μαλλιά φτιαγμένα από ιστορίες

πιάνω και σφίγγω τα πλευρά μου
και η ανθρωπιά ωριμάζει στα μάτια μου

ορμώντας στο πλήθος ρωτώ
και απαντούν «πρέπει να είχα μία μητέρα»

σα φλούδα πορτοκαλιού
έτσι λένε...

ΜΠΑΜΠΑ

Δεν έχουμε καμιά γέφυρα ανάμεσά μας
εκτός από το ότι υπάρχουμε στον ίδιο κόσμο

σε αυτό το μέρος που με έφερε το νερό
εσύ είσαι η κοίτη που στεγνώνει πίσω μου

όπως η ζωή, αιφνίδια και μάταια

αλήθεια έχεις καμιά ιδέα
για ποιο λόγο ήρθαμε εδώ

για ποιο λόγο μέσα στην ανυπαρξία
κράτησες ατέλειωτα έναν καθρέφτη στο πρόσωπό μου

αισθάνθηκες περήφανος όταν έγινες πατέρας
της μοναξιάς και του πόνου

τώρα κοιτάζω τη ζωή από τα όνειρά μου

εσύ χάνεσαι
σα φωνή που βάζω στο αθόρυβο
μπαμπά...

Δοκίμιο

Θωμάς Ιωάννου

ΙΣΟΡΡΟΠΩΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΑ ΛΟΓΟ

Κάθε μορφή τέχνης θεωρείται πως γεννάται από την αδήριτη ανάγκη έκφρασης της αγωνίας του δημιουργού και προσβλέπει στην αποδοχή της από τον δέκτη-κοινό. Όμως, συχνά η τέχνη τείνει να θέτει φραγμούς στην πρόσβαση του κοινού, προσπαθώντας να διαφυλάξει τον σκληρό πυρήνα της αλήθειας της. Επιβάλλοντας περιορισμούς κι απαγορεύσεις, η ποίηση καθίσταται πιο ελκυστική, καθώς διατηρεί μια μυστηριακή αύρα που θέλγει και ενδεχομένως προκαλεί μια μορφή δέους. Η διατήρηση της ανωτέρω κατάστασης κατορθώνεται κυρίως μέσω της τεχνικής της απόκρυψης.

Μας ενδιαφέρει μια γραφή όπου θαρρείς πως ό,τι αρθρώνεται γίνεται με απώτερο σκοπό να αποκρύψει το εσώτερο βίωμα, να παραχαράξει ποιητικώς τον τρόπο που πυροδότησε τον λόγο και να το προστατεύσει από ποικίλες ερμηνευτικές διαθλάσεις. Οι στίχοι, εν προκειμένω, αν και φαινομενικά τολμούν –αν όχι προκαλούν– κατά βάθος συστέλλονται στα όρια του ανείπωτου, καθώς συσπειρώνονται ως ελατήρια. Φτάνει όμως να βρεθεί η άκρη του νήματος και ξετυλίγοντας το κουβάρι της μνήμης το ελατήριο θα τιναχθεί, εκλύοντας ποιητική ενέργεια πρωτογενή αποθηκευμένη για κρίσιμες ώρες. Αποταμιεύοντας πρωτογενή ποιητική ενέργεια, ο λόγος δε φτάνει να αγκομαχά στην τελική ευθεία, αλλά έχει τα αποθέματα να αντεπιτεθεί υπερκαλύπτοντας τα χαμένα μέτρα. Χρειάζεται λοιπόν μια οικονομία δυνάμεων, ώστε να μη κατασπαταληθεί το βιωματικό κεφάλαιο της γραφής, αλλά να κρατηθεί η ένταση της προσωπικής εμπλοκής για τα τελευταία μέτρα της κούρσας. Παρά το ότι η ποίηση συχνά, υπακούοντας σε μια αναγκαιότητα εξωστρέφειας, ανοίγει πρώιμα διασκελισμό για να ηγηθεί και να εισπράξει τις πρώτες επευφημίες, με κίνδυνο ένα πρόωρο λαχάνιασμα, η ικανότητά της να επιστρατεύει την ευφορία του γραφέα, παρεμποδίζει την κατανάλωση και γρήγορη εξάντλησή της, κατορθώνοντας να συμφιλώσει τον ρυθμό της με την ανθρώπινη ανάσα.

Οι επάλληλες διαστρωματώσεις του λόγου μοιάζουν με τα

φύλλα ενός κρεμμυδιού και κάθε προσπάθεια να ξεγυμνωθεί η σάρκα, επιστρέφει δάκρυα, αλλά και μια δυσανεξία στο ένδον στρέψε και μια πρόσκαιρη τύφλωση. Αποκαρδιώνει έτσι τον βιαστικό αναγνώστη που επιζητά μια –εδώ και τώρα– ανταμοιβή. Μα η πορεία προς την πηγή των δακρύων αποτελεί έναν προσωπικό Γολγοθά όπου ο καθείς σηκώνει το σταυρό του μόνος. Κι αν έχει μια σημασία η ποίηση, είναι ότι μας ωθεί να αναμετρηθούμε με τις μύχιες φοβίες μας και να διανύσουμε αντίδρομα την ιστορία των χρόνων μας. Η μαρτυρία της γραφής, όσο και αν αποκρύπτει, δε ψεύδεται, δεν αερολογεί, ούτε στρογγυλεύει τις γωνίες του βίου. Απλώς, δεν ενδίδει σε μια εύκολη εκτόνωση ενός συναισθηματικού φόρτου, αλλά μεταπλάθει συστηματικά την ομιωγή και την κραυγή σε ένα θρόισμα που συντροφεύει την ύπαρξη.

Η γραφή αμύνεται δια της αλληγορίας στην ανάγνωση και παρανάγνωσή της, καθώς καταφεύγει σε αμφισημίες προκειμένου να αρθρωθεί δίχως να εξαρθρωθεί σε επί μέρους θραύσματα, μη αντιπροσωπευτικά του εν συνόλω ύφους της, που δύνανται να απογυμνώσουν την πρώτη ύλη της από κάθε ένδυμα. Περιχαράκωνεται με άλλα λόγια, σε μια δική της επικράτεια, με ιδιαίτερο συγκινησιακό καθεστώς και για να διαβεί κανείς τα σύνορά της οφείλει να είναι ενήμερος μιας συνθηματικής ομιλίας. Η κωδικοποιημένη αυτή ιδιόγλωσσα έρχεται σε κάθετη ρήξη με μια τηλεοπτική κοινή ελληνική που εξισώνει κάθε μορφή λόγου με πληροφοριακό σημείωμα στο γόνατο γραμμένο ή ακόμα χειρότερα με μια «γαργαλιστική» επισκόπηση μιας επικαιρικής πραγματικότητας, στα όρια του ροζ ή του κίτρινου.

Συχνή παρενέργεια του ανωτέρω φαινομένου αποτελεί ο αυτοβιογραφισμός που συγκροτεί μια εξόχως ερεθιστική έκφανση του δημόσιου λόγου, μα λογίζεται ως ένδειξη μιας προϊούσας αδυναμίας του δημιουργού να μετατρέψει σε οικουμενικό το στενό ατομικό βίωμα, καθώς αποτυγχάνει να εκτρέψει τη ροή του λόγου από το ρυάκι του αυτιστικού μικρόκοσμου στην κοίτη της

		ΤΑΣΟΣ ΨΑΡΗΣ Συσκότιση ΠΟΙΗΜΑ	ΗΛΙΑΣ ΜΑΡΓΟΛΑΣ Στο τόξο του φωτός και της σιωπής ΠΟΙΗΜΑ	ΜΑΡΙΑ ΑΛΜΠΑΛΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ Κι η άβυσσος μου ανέβηκε ως το γόνατο ΠΟΙΗΜΑ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΤΣΕΛΙΟΥ Αγγελική ποίηση ΠΟΙΗΜΑ	ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ Αγγελικά πλασμένος ΠΟΙΗΜΑ	ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΔΑΜΟΥΛΑΚΗΣ Ποιήματα	ΕΥΓΕΝΙΟΣ και ΝΑΖΟΣ ΔΑΜΟΥΛΑΚΗΣ Σιγά, η πόλη κοιμάται ΠΟΙΗΜΑ	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ακάνθινο Στεφάνι ΠΟΙΗΜΑ	ΖΩΗ ΣΑΜΑΡΑ Και είναι πολύ μακριά η Δύση ΠΟΙΗΜΑ	ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ Κ. ΜΑΛΑΚΟΣ Το μέτρο του χρόνου ΠΟΙΗΜΑ	ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΚΗΣ Το μεγάλο παράδοξο του ήλιου ΠΟΙΗΜΑ	ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ Το πουλί της λήθης ΠΟΙΗΜΑ	ΑΓΓΥΡΟ ΚΕΦΑΛΑ Η προσδοκία της άνοιξης ΠΟΙΗΜΑ	ΣΩΚΡΑΤΗΣ Α. ΣΚΑΡΤΣΗΣ Ανθολογία της νεοελληνικής ποίησης ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ	ΣΩΚΡΑΤΗΣ Α. ΣΚΑΡΤΣΗΣ Ανθολογία της νεοελληνικής ποίησης ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ	ΣΩΚΡΑΤΗΣ Α. ΣΚΑΡΤΣΗΣ Ανθολογία της νεοελληνικής ποίησης ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΠΟΥΛΟΣ	ΣΩΚΡΑΤΗΣ Α. ΣΚΑΡΤΣΗΣ Ανθολογία της νεοελληνικής ποίησης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

κοινής ανθρώπινης εμπειρίας. Ο στενός αυτοβιογραφισμός, με την κρυφή προσδοκία να ελκύσει την προσοχή και να καταστεί επιδραστικός, φανερώνει συχνά την αμηχανία του γράφοντος να υπερβεί το χάσμα μεταξύ αυτού και του αναγνώστη, προσφεύγοντας σε τακτικισμούς. Όμως, το χάσμα αυτό δεν υπερβαίνεται θωπεύοντας τα πλέον ταπεινά ένστικτα του πλήθους.

Οι αληθινές ιστορίες ανέκαθεν συγκινοῦσαν, μόνο που εγκαθίδρυν μια σχέση που βασίζονταν σε μια παραπλάνηση. Κατασκεύαζαν ένα συγκινησιακό φόντο για να προβάλλουν μια δική τους ερμηνεία των πραγμάτων. Συχνά, παρατηρούμε δόκιμους συγγραφείς να καταφεύγουν σε υπερέκθεση ακόμα και της ίδιας τους της οικογενειακής ιστορίας, σε γραπτά όπου ένας υπερτροφικός ημερολογιακός λόγος σε δημόσια θέα καταπίνει κάθε ίχνος μυθοπλασίας, με σκοπό μια θέση στο προσκήνιο των πραγμάτων. Αντίθετα, η πραγματική τέχνη εκκινεί βέβαια από βιωματική αφετηρία, αλλά σκοπός της δεν είναι η ευθεία αντιστοίχιση συμβάντος και αποτύπωσής του, αλλά ο δεξιολογικός ελιγμός διαμέσου των ερμηνειών.

Με άλλα λόγια, αν και συχνά αναζητούμε πρόσωπα ή γεγονότα πίσω από ένα ποίημα ή ιστορία, με εξημμένη την περιέργειά μας, η γραφή αφήνει πίσω το μελάνι της θολώνοντας τα νερά. Θολώνοντας τα νερά μολύνει τα στεκάμενα ύδατα με την δηλητηριώδη πολυσημία της. Μα μη βιαστεί κανείς να υποστηρίξει πως δόλια εξαπατά, αλλά αντιθέτως, εις βάρος μιας εύκολης δημοφιλίας, η γνήσια τέχνη χαράζει με τρόπο πλάγιο, μέσω μιας τεθλασμένης γραμμής, την πορεία του βίου.

Δια της πλαγίας οδού, χρησιμοποιώντας «συμφωνημένα υπονοούμενα» επικοινωνείται ο ποιητικός λόγος. Η χρήση μιας γλώσσας συχνά ωμής σε πρώτο επίπεδο, αν και θα μπορούσε να θεωρηθεί σκόπιμα προκλητική και πρόδηλα εξομολογητική, εντούτοις χάρη στη γυμνότητά της, προτάσσοντας μια εικόνα χωρίς πολλά ψιμύθια λόγου, παραδόξως προφυλάσσει την ιερή διάσταση της εσωτερικής διαδρομής, αφού εγκλωβίζει τον αναγνώστη σε μια αμφίθυμη στάση έλξης-άπωσης, εδραιωμένη σε μια διαπάλη φόβου και επιθυμίας. Τραβώντας την προσοχή στο προφανές ενός λόγου που εκφέρεται με εναργή δραματικό τόνο, διαφεύγει αλώβητη η ουσία που πεισματικά επιζητά ο αφηγητής να διαφυλάξει στα σκοτεινά του μέρη. Έτσι, εξουδετερώνεται η κακή συνήθεια πολλών που επιχειρούν μια προσέγγιση του λόγου καθηλωμένη σε μια αναζήτηση των αφορμών που οδήγησαν σε ένα ποίημα, ενώ σχεδόν πάντα το ποίημα έχει σκοτεινές ρίζες που χάνονται βαθιά και που κρατούν στερεωμένο τον λόγο σε μια εδραία υπαρκτική βάση.

Λανθάνουν λοιπόν όσοι ερευνούν εντός του κειμένου, πίσω ή ανάμεσα από τις λέξεις, αφού συχνά στο περιθώριο των σελίδων ανασαίνει ο ελλείπων λόγος που αποστρέφεται την προφάνεια και που βηματοδοτεί το κείμενο. Η συνεχής προσπάθεια του άρθρου να μεταγλωττιστεί σε λόγο, εγκαταλείπει σημάδια παραβίασης στην πόρτα της εισόδου του ποιήματος. Ίχνη με άλλα λόγια που αποτελούν αψευδείς μάρτυρες της κατάρρευσης κάθε συστήματος ασφαλείας από τον εισβολέα και που αν κανείς τα ακολουθήσει θα εντοπίσει τις συνδηλώσεις των πράξεων και τις υπόγειες διαδρομές του διαρρήκτη-χρόνου.

Όσο κι αν προστατεύσουμε το σώμα μέσω του δέρματος, δεν μπορούμε να αποτρέψουμε την άδηλο αναπνοή των γεγονότων, καθώς αναγκαστικά καταγράφουμε απώλειες που συμβαίνουν αυτόματα χωρίς να υπόκεινται σε βουλευτικό έλεγχο. Πώς όμως αλλιώς θα υπήρχαμε δίχως το αλισβερίσι της σάρκας με την απώλεια και πώς θα εγγράφονταν η αγωνία μας ζωηρότερα, παρά σε μια γλώσσα μητρική όπως εκείνη του σώματος και των αισθήσεων; Η επιλογή αυτή πόρρω απέχει από μία «μεταφεμινιστική» γραφή που κερδίζει έδαφος στις μέρες μας, ωθούμενη από μια ακρωτηριαστική σχέση με το σώμα του έρωτα και συχνά καταλήγει κλινήρης, στερούμενη ενός ευρύτερου ερμηνευτικού οριζοντα. Μοιάζει μια μερίδα νέων κυρίως ποιητριών να αγωνιά να μεταφέρει το ιδίωμα ενός εξελιγμένου «άρλεκιν» σε επίπεδο ποιητικού Παρνασσού, παγιδευμένη σε μια προβολή των αντρικών στερεοτύπων εντός της. Όμως, η γνήσια καταγωγική σοφία του ενστίχτου, αν αφηθεί ανόθευτη, αρδεύει κορυφώσεις ποιητικού λόγου που εγκολπώνουν την έμφυλη αλήθεια με όρους συνουσίας (ή συνύπαρξης αν θέλετε), κι όχι αυνανισμού. Επενδύοντας στις απώλειές της, μια γραφή ερωτική, αλλά όχι στείρα αυτοερωτική, ακονίζει τα μαχαίρια ενός προγραμματικού αισθησια-

ΚΑΘΡΕΦΤΕΣ

Ο κρότος επανέρχεται
Τα χέρια δεν αναπαύονται στις σταθερές
Έχω χάσει κάθε γλυκιά διαφορά
Όλα απέμειναν μια μορφή
Κορμί
Τραπέζι
Φωνή
Με ακίνδυνο σχήμα
Με πρόσωπο αδιάφορο
Το ξέρω
δεν ήμουν ποτέ
αυτό που ζήτησες απ' τον καθρέφτη σου
Είναι αλήθεια όμως
ήσουν όμορφη
μα το κατάλαβες απ' τις φωτογραφίες
Κι έκλαφες κι είπες
πως είναι αργά πια.
Όμως ο χρόνος
έχει δυο μάτια μόνα
να τον κοιτούν ολόκληρο
κι απαντάει
Τρεις
είναι αργά η βραδιά
κι απαντάει
Τρεις
είναι νωρίς το πρωί
Μα εσύ δεν αγαπάς τα σχετικά
Χρειάζεσαι δοχεία να
καταλάβεις το νερό

Τρεις
το παράθυρο γίνεται τετράγωνο
κι ο κόσμος μου περιορίζεται σε κύβους ζάχαρης
βουτηγμένους σε λογής
δηλητήρια συντήρησης
Κι αναρωτιέμαι πίνοντας καφέ
Μπορεί κανείς να δραπετεύσει
απ' το παιδικό του δωμάτιο;
Κι η φωνή σου γυρίζει
Στους διαδρόμους
«Ελα»
Και μ' αγαπάς
σαν να 'μαι κάποια άλλη
Κι απόψε
ανέβηκα απ' τις σκάλες να σε βρω
γιατί προχθές το ασανέρ με πήρε φηλά
κι αυτή η φυγή πάντα κάπου παραμόνευε
Μα δεν αντέχω ακόμα
Ψηλότερα από εκεί που θα με βλέπεις
Ψηλότερα από εκεί που θα σε βλέπω κι εγώ
Τώρα απέμεινε
Μια φωνή
μια τρύπα στο σεντόνι
Ένα κορμί
Καθορισμένα σχήματα
να κουβαλάνε μίαν ακαθόριστη έλλειψη
που περιμένω να ξεστομίσεις
για να μπορέσω να σηκωθώ.

σμού, επιφέροντας καιρία πλήγματα στο άσπιλο ενός ανέξοδου μικροαστικού λυρισμού που λειτουργεί ως διάκοσμος μιας σεμνότερης τάξεως πραγμάτων.

Περιγράφοντας αλλά και παραγράφοντας τις σκοτεινές πλευρές του σώματος, χαρίζοντάς του το ελαφρυντικό του εν βρασμού ψυχικής ορμής, η αφήγηση καταδύεται στο φρέαρ της ανθρωπίνης φύσης, ανασύροντας από την κόλαση μικρά διαμάντια αυτοπραγμάτωσης και αυτοσυνειδησίας. Όμως, πάντοτε κλείνει το μάτι στον άλλο πως πρόκειται για μια προσομοίωση, για ένα παιχνίδι με άλλα λόγια, που προετοιμάζει για το αληθές. Καθησυχάζει λοιπόν την αγωνία του συνανθρώπου-συνενοχού στην τέχνη και τη ζωή, αποσπώντας την εμπιστοσύνη του. Εξάλλου, δε μιλά παρά για προσομοιώσεις, καθώς όλοι προτιμούν να παίζουν με δίχτυ ασφαλείας και υποκατάστατα, παρά να αφεθούν στην απρόβλεπτη ενδοφλέβια ροή της αληθινής ουσίας.

Ενδεχομένως να μην υπήρχε τέχνη χωρίς ένα πρωτογενές έλλειμμα και τη συνοδό απώλεια της συνειδησιακής αρτιμέλειας. Το ελλείπον σημείο ισορροπίας που αναζητούμε με τη μανία του απόλυτου, μας καθιστά δέσμιους μιας εξάρτησης από τεχνητά υποκατάστατα αρμονίας. Η στέρηση, αναμφίβολα, αποτελεί γόνιμο έδαφος για να βλαστήσει ο καρπός της φαντασίας και της υπέρβασης. Συνήθως όμως, επικρατούν συνθήκες όπου ο ύπνος απλώς συντηρεί τις βιολογικές μας δυνάμεις. Στερούμενη ακόμη και του ουτοπικού πλεονάσματος της νύχτας, η ζωή κλείνει τα μάτια στο φως της μέρας. Η διάψευση των ονείρων καθιστά απαγορευτική ακόμη και την εκφορά της λέξης ζωή. Μα δε θα το ομολογήσει ποτέ κανείς πόσο επώδυνη είναι η παραμυθία της καθημερινότητας.

Στον αντίποδα ενός βιωματικού λόγου, παρατηρούμε συχνά απόπειρες που εξαντλούνται σε μια γοητευτική έκφραση των δεξιοτήτων του γράφοντος, οι οποίες αναπτύσσουν –υπό το άλλο-

Αυτοφύεται το μηδέν στην εποχή μας
Μα πως μπορούν να κελαηδούν τα χελιδόνια
στον κρόταφο της μνήμης
Επείγει να κοινωνήσουμε κάτι
από τον άνθρωπο μέσα μας
Για να μην επιστρέφουμε μια μέρα
ως αιτητές ασύλου στην ψυχή μας.

*

Αυτό που λέμε διάθεση
μπορεί να γίνει χειροπέδη, εμμονή
Σε κλειδώνει μέσα στον εαυτό σου
Κελαηδούνε τα πουλιά μα δεν τ' ακούς
Γελούνε τα παιδιά και συ θυμώνεις
Κατακερματίζεσαι για φύλλου πήδημα
Ζητάς εξωφρενικά πράγματα
για να χαρείς την καθ' ημέρα.

*

Λεβέντης μέσα στην αουνταξία
που δεν κατόρθωσε να πνίξει τη φωνή του
Συνθέτει το βάσανο και την ελπίδα της μετακίνησης
Όρθιος στέκει στις οπλές της νέας γλώσσας
Ασύντακτα δεν θα μείνουν, τα παιδικά χρόνια
Σ' όποιο μέρος της γης βγαίνει φως
σμίγουν οι γλώσσες
Να κατοχυρωθεί το δικαίωμα στο παιχνίδι
για τα παιδιά που μετακινούνται.

ΒΑΚΗΣ ΛΟΪΖΙΔΗΣ

ΔΙΑΘΗΚΗ

«Έζησε
και πέθανε»
Θα πούνε
όταν δεν θάμαι εδώ

Τίποτε περισσότερο
Τίποτε λιγότερο

Δεν υπάρχει εξάλλου
κάτι άξιο
από εμένα
που να αφήσει το χνάρι του

Τα όνειρα
που έφτιαξα
είναι προσωπική υπόθεση
δεν βαραίνουν κανέναν

Και οι λέξεις μου
άσφαιρες το πλείστον
κάτι μεταξύ
συνύπαρξης και συνεννόησης
παρατάσεις ζωής
με στόχο το ανείπωτο
το ανέφικτο
το αθέατο

Μόνο
το ερωτοχτυπημένο
σώμα μου
ίσως
αφήσει διαθήκη
προς αποκατάσταση
της αληθείας του
αυτήν που δεν τόλμησε
να κατονομάσει
στο ανικτοίριμον τώρα

Δεν θα την καταθέσει
σε συμβολαιογράφους
και τα τοιαύτα
μαζί του θα την πάρει
να γίνει ένα με το χώμα
να γίνει λίπασμα
να βγάλει λουλούδια
να μυρίσει ο αγέρας
να σαρκωθούν οι άνθρωποι
να μην υπάρξει ξανά
παρεξηγημένο σώμα
του πάθους και της απωλείας

«Έζησε, ερωτεύτηκε
και πέθανε»
Θα πούνε
όταν δεν θάμαι εδώ

Τίποτε λιγότερο
Τίποτε περισσότερο

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΕΞΑΡΧΟΥ

θι της ποίησης— ένα θεωρητικό πιστεύω του αφηγητή που όμως δε μετουσιώνεται σε κρίσιμο λόγο. Ή πάλι κάποιος καταφεύγει σε ένα συχνά σκωπτικό ύφος που δεν στρέφεται όμως κι εναντίον του ίδιου του αφηγητή—ως όφειλε για να προσδώσει ηθικό έρμα στη γραφή— αλλά περιγράφει με ύφος «μπλαζέ» μια κωμικοτραγική πραγματικότητα. Πρόκειται για μια γραφή που αποφεύγει να απελπιστεί και να διακινδυνεύσει να τρώσει το γόητρο του συγγραφέα. Εύκολο να παίρνεις τέτοιου είδους αποστάσεις ασφάλειας και να ακιζέσαι με το τάλαντό σου, αλλά σαφώς άλλης τάξεως είναι η αποστασιοποίηση που κατορθώνει ο αφηγητής από ένα ζέον βιωματικό υλικό. Δεν εννοώ πως το υπο-κείμενο βίωμα καταξιώνει από μόνο του ένα κείμενο, αλλά ο επιτυχής τρόπος διαχείρισής του είναι ενδεικτικός μιας υψηλής στάθμης συγγραφικής υπόστασης και προσδίδει σφρίγος στην γραφή.

Η συνειδητή αυτολογοκρισία διασφαλίζει την σκηνοθετική αριότητα των κειμένων και οπλίζει το σκυρόδεμα της ποιητικής κατασκευής. Πώς αλλιώς θα τιθασεύονταν ο λόγος δίχως ένα ισχυρό καλλιτεχνικό φίλτρο που διηθεί τις φυγόκεντρες τάσεις, δίνοντας το προβάδισμα στις κεντρομόλες δυνάμεις που ωθούν το σώμα του κειμένου προς έναν στιβαρό άξονα περιστροφής; Κι αυτός ο άξονας περιστροφής, δεν είναι άλλος από το τραύμα και τη διαδικασία επούλωσής του. Η ουλή που εγκαταλείπεται στο σώμα είναι μια γραμμική Α που κανείς ακόμη δεν αξιώθηκε να αποκρυπτογραφήσει και κάθε φορά διαβάζεται με τρόπο αυστηρά προσωπικό. Κι αυτό το δικαίωμα στο λάθος, καθώς όλες οι ερμηνείες είναι παραδεκτές, καθιστά τη γραφή μοναδικά ανθρωπινή υπόθεση.

Τίτικα Δημητρούλια

ΝΙΚΟΣ ΕΡΗΝΑΚΗΣ

(*Ανάμεσα σε όσα πέφτει η σκιά, εκδόσεις Γαβριηλίδης*)

Η πρώτη ποιητική συλλογή του Νίκου Ερηνάκη με είχε ξαφνιάσει με τον τίτλο της: *Σύντομα όλα θα καίγονται και θα φωτίζουν τα μάτια σου* (2009). Στη συνέχεια με ξάφνιασαν τα ίδια του τα ποιήματα. Μαρτυρούσαν μια γνήσια ποιητική φωνή, που ψαχνόταν ακόμη, πολλά υποσχόμενη, αναζητώντας επίμονα την ομορφιά στο χάος, την καταστροφή, την ένωση των αντιθέτων, τη μουσική, στο κενό και τη σιωπή, τον έρωτα και τον λόγο, αναζητώντας μια ταυτότητα εκεί που μόνο σπαράγματα και θραύσματα επιτρέπει η πραγματικότητα. Ακολούθησε μια μετάφραση, του Γκέοργκ Τρακλ, ενδιαφέρουσα και οδηγητική για την ανάγνωση της ποίησής του, και σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά, μια συλλογή που δικαιώνει απολύτως όλες τις υποσχέσεις: μια συλλογή μυστική, που μετρά τον άνθρωπο μέσα στον κόσμο, τη ζωή μέσα από τον θάνατο και τον έρωτα, τον ποιητικό λόγο μέσα από τη φαντασία και τη αρμονία που δημιουργεί το πέμπτο σφυρί, «το πιο ανήσυχο», αυτό που χτυπά ο Διόνυσος κι ο Πυθαγόρας δεν μπορεί να ορίσει, αυτό που αγκαλιάζει όσα δεν μετριοούνται και δεν υποτάσσονται στους νόμους και τους κανόνες, όσα δεν αναπαρίστανται, ως δυσαρμονικά και αγέρωχα απέναντι σε ό,τι τα γεννά κι ό,τι τα καταστρέφει.

Από τους πρώτους κιόλας στίχους των συνθέσεών του προβάλλει το αίτημα της ιερότητας με όρους ορφισμού. Ο δικός του Ορφείας δεν είναι εκείνος της Ευρυδίκης, είναι ο Ορφείας των τελετουργιών της διαρκούς αναγέννησης, είναι ο Ορφείας του μυστικισμού που δίνει τη σκυτάλη στους Πυθαγόρειους και, όπως ωραία επισημαίνει ο Μπερξόν, οδηγεί στον πλατωνισμό και τον νέο-πλατωνισμό, στον Μαρτσίλιο Φιτσίνο, αλλά και στις ανατολικές θρησκείες, περνώντας από τον Όμηρο και την Αποκάλυψη. Αν στην πρώτη του συλλογή το ζήτημα της ταυτότητας μιας γενιάς συνοψιζόταν στην υποκειμενική διερώτηση, τώρα ο χώρος και χρόνος ανοίγονται σε διαστάσεις άπειρες, η ζωή απλώνεται στον θάνατο και τον εμπεριέχει, ο θάνατος φέρνει τη ζωή, η φωτιά το νερό, το ένα το δύο και καταλήγουν όροι για μια αγωνιώδη αναζήτηση όχι της αλήθειας, αλλά της μουσικής καθαυτήν, της καθαρτήριας φαντασίας και μιας αληθινής ζωής που δεν γνωρίζει το πρόσωπό της. Η διερώτηση γίνεται όχι απλώς διυποκειμενική, μέσα από τον έρωτα που επιμένει και τη «μικρή» που παραμένει, αλλά συμπαντική, κοσμική, απόκρυφη και μαζί καθημερινή.

Η πρώτη σύνθεση θέτει τη βάση για μια ανάγνωση του κόσμου και της ποίησης με άλλα μέτρα, παλιά και μαζί νέα, σε ένα μέλλον ανάμε-

σα στο φως και το σκοτάδι, ένα μέλλον που αποτελεί τη μόνη μυθική εποχή, όπως προεξαγγελτικά δηλώνει ο Ερηνάκης, για να το πολιορκήσει στη συνέχεια, προσπαθώντας να χαράξει τα περιγράμματά του. Ένα μέλλον που η μόνη του αλήθεια είναι στο παρόν, μέσα στον κόσμο. Αλλάζει ο τόνος στις επόμενες, η ιερότητα περνά στον καθ' ημέραν βίο, και τον μετατονίζει. Ανάμεσα στο Λονδίνο και το Μοναστηράκι, ανθίζουν διαδρομές εσωτερικές που φωτίζουν το κρυφό στις μυστικές του κρύπτες, τις χειρονομίες, τα αρώματα, τις λάμψεις και τις κραυγές, φωτίζουν τον μύθο που σκέπει τον ρυθμό, έστω και ερήμην του, του έρωτα, του λόγου και της απουσίας του, των επαναστάσεων που κυοφορούνται και είναι πολλαπλές κι αμφίσημες, σαν τη φύση. Ανάμεσα σε όσα πέφτει η σκιά, καθώς το σκοτάδι και το φως αντιπαλεύουν, ανάμεσα στη σιωπή και τον λόγο που ηχεί ρυθμικός στην τελετουργία της διαρκούς ανακάλυψης του εαυτού και του κόσμου, της ίδιας της ποίησης που ζητά να γίνει σώμα. Μάσκες μισές, δαίμονες κουτσοί και αποκαλυπτικές εικόνες, θυσίες μυθικές και οικείες και ο ποιητής νεόφαντος μύστης που προκρίνει την ενόραση και την ιερή μανία, που αλλάζει μαζί με τις εικόνες που δημιουργεί. «Αποτελούμε την αστική ιεροτελεστία / Μας οδηγεί μια άγρια φιλοσοφία // και μικρή / ξέρεις / εδώ πονάμε».

Χάος, κίνηση, μανία του πανικού, σπαθιά που δεν ξεθηκαρώνεται, η μνήμη και οι λέξεις της, οι μοιραίοι κύκλοι, η μακριά διαδρομή με τα νεκρά πράγματα που τη στοιχειώνουν και πάλι ο κύκλος πίσω από τον χρόνο να μάχεται τις πανίσχυρες αντιθέσεις και μια αθωότητα διάφανη πίσω από διακηρύξεις δύσκολης ενηλικίωσης, άρνηση της ζωής, άρνηση της ποίησης υπέρ των λόγων των άλλων. Η φωνή του Ερηνάκη είναι ιερατική και μαζί γεμάτη δροσιά νεανική, πάλλεται από αντιθέσεις κι αντιφάσεις και καταφάσκει σε ένα μέλλον που μόνο να το πενήσει μπορεί, σε μια ποίηση που γεννιέται με όρους απορίας. Γιατί η φοβερή εποχή του Ρεμπώ είναι το παρόν πριν από το μυθικό μέλλον κι αγάπη της ομορφιάς δεν αποκρύπτει τη στιφάδα της. Η απαγγελία των ποιημάτων του (<http://www.nikoserinakisunddiehaken.com>) αναδεικνύεται στη μηητική τους διάσταση, ως σπάρραγμα ενός ανέφικτου αυτοπροσδιορισμού στα όρια μιας πραγματικότητας με νύχια και με δόντια λύκου, φορτωμένη τη φρίκη της αναμονής της ομορφιάς και μιας νέας ηθικής. Ένας ιδιαίτερος, στοχαστικός λυρισμός που συντονίζεται με τις πιο κρυφές συγχορδίες της σύγχρονης μας αγωνίας.

Κριτικές

Τίτικα Δημητρούλια

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

(*Απαντα τα ευρεθέντα*, Επιμέλεια: Χ.Λ. Καράογλου, Αμαλία Ξυνογαλά. Θεσσαλονίκη, University Studio Press)

Το 1939, ο ποιητής Ρώμος Φιλύρας (κατά κόσμον Ιωάννης Οικονομόπουλος) είναι 50 ετών και βρίσκεται ήδη, λόγω σύφιλης, δώδεκα χρόνια στο Δρομοκαΐτειο (την εμπειρία του την έχει ο ίδιος αφηγηθεί και το κείμενο το έχει εκδώσει μαζί με κάποια άλλα ο Γιάννης Παπακώστας: *Η ζωή μου εις το Δρομοκαΐτειο και άλλα αυτοβιογραφικά*, Καστανιώτης, 2007). Σε τρία χρόνια, μεσούσης της Κατοχής, θα πεθάνει. Το 1939, ωστόσο, προλαβαίνει να δει δημοσιευμένο τον α' τόμο των ποιημάτων και των πεζών του, αυτών που είχε δημοσιεύσει πριν από το φρενοκομείο, σε επιμέλεια και με εισαγωγή του φίλου του Αιμίλιου Χουρμούζιου, στις εκδόσεις Γκοβόστη. Στόχος του Χουρμούζιου είναι να δημοσιεύσει τα *Απαντα* του Φιλύρα, αλλά τον προλαβαίνει ο πόλεμος. Το σχέδιό του έρχεται ωστόσο σε αντίθεση με εκείνο του Μαλακάση, επίσης φίλου του Φιλύρα, ο οποίος θεωρεί ότι πρέπει να γίνει επιλογή και ανθολόγηση του έργου του, ισχυριζόμενος μάλιστα

ότι αυτή ήταν και η εκπνευσμένη βούληση του ίδιου του ποιητή. Όπως και να έχει, ως πριν από λίγους μήνες, οπότε και κυκλοφόρησε η δίτομη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του Φιλύρα από τους Χ. Καράογλου και Α. Ξυνογαλά, με τη διευκρίνιση ότι πρόκειται πάντα για τα ευρεθέντα ως τη στιγμή που μπήκε μια τελεία στο έργο τους, κανένα ολοκληρωμένο σχέδιο έκδοσης του έργου του Φιλύρα δεν είχε ευδοωθεί. Τις πρώιμες προσπάθειες, τις καλές προθέσεις αλλά και τις εκδόσεις που προηγήθηκαν της συγκεντρωτικής αυτής έκδοσης τις καταγράφουν οι επιμελητές στην εισαγωγή τους: το ενδιαφέρον του Γ. Σαββίδη, τις εκδόσεις των Τ. Κόρφη, Ν. Παπαγιωργίου και Σ. Κόλλια, τις συνεισφορές αρχείων και ιδιωτών στη δική τους έκδοση – ο Χουρμούζιος είχε επίσης κάνει έκκληση προς όλους όσους είχαν στα χέρια τους ποιήματα του Φιλύρα, ο οποίος στο Δρομοκαΐτειο τα δώριζε, γραμμένα σε κάθε είδους χαρτιά και χαρτάκια, στους επισκέπτες του.

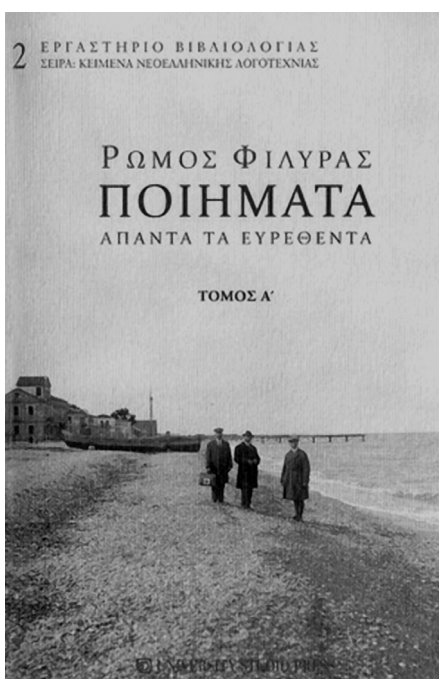
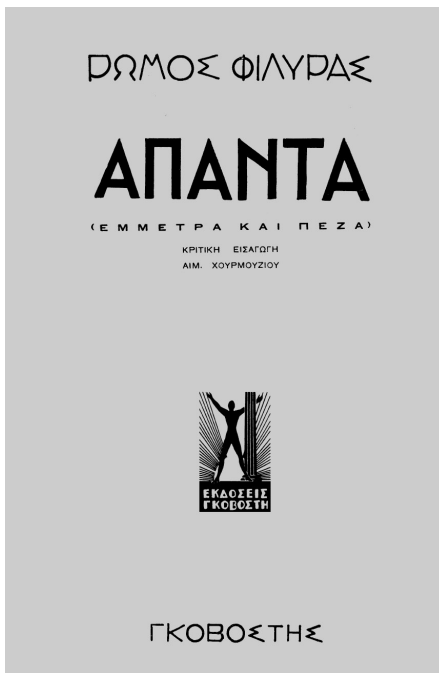
Οι επιμελητές μόχθησαν πραγματικά για να συγκεντρώσουν από ποικίλα έντυπα και πηγές τα ποιήματα του, της δεύτερης περιόδου ειδικά, πολλά από τα οποία είναι ή παραδίδονται αποσπασματικά. Επιλέγουν να

παρουσιάσουν το σύνολο των ευρεθέντων ποιημάτων, συμφωνώντας με τον Χουρμούζιο εντέλει και όχι με τον Μαλακάση, αλλά και με τον Συκουτρή, όπως σημειώνουν, που θεωρεί ότι η έκδοση του έργου ενός συγγραφέα πρέπει να περιλαμβάνει το σύνολο των κειμένων του, ακόμη κι αυτών που τον εκθέτουν. Η εκδοτική τους δουλειά παρουσιάζεται αναλυτικά, οι παρεμβάσεις τους και, κυρίως, οι μη παρεμβάσεις τους, στη στίξη λόγου χάρη, που γίνεται πολύ ιδιαίτερη προϊόντος του χρόνου με τα πολλά κόμματα. Υποστηρίζοντας τον αναγνώστη με ευρετήρια και σημειώσεις, αλλά και ένα γλωσσάρι στο τέλος, ανοίγουν με την έκδοσή τους τον δρόμο για μελλοντικές δουλειές πάνω στον Φιλύρα αλλά και στον παραγνωρισμένο μεσοπόλεμο.

Με τον Φιλύρα, μορφή εκκεντρική που προκαλούσε συχνά τον χλευασμό των συγχρόνων του, ασχολήθηκαν πολλοί κριτικοί και πολύ νωρίς, ο Τέλλος Άγρας, ο Κλέωνας Παράσχος. Τον κράτησαν, όπως και τόσοι άλλους, στη συζήτηση περί τον μεσοπολεμικό λυρισμό· οι ανθολογίες: η *Χαμηλή φωνή* του Μανόλη Αναγνωστάκη, *Οι ποιητές του μεσοπολέμου* και οι *Κυριακές μες στο χειμώνα* του Σωτήρη Τριβιζά, η παρουσίασή του από τον Γιάννη Δάλλα στη σειρά «Εκ νέου» των εκδόσεων Γαβριηλίδη. Σήμερα έχουμε την ευκαιρία να προσεγγίσουμε ολοκληρωμένο το έργο του και να σχηματίσουμε ο καθένας τη δική του εικόνα για τον ποιητή – που ο Κ.Θ. Δημαράς θεωρούσε ρηχό και έξω από τον καιρό του, ο Λίνος Πολίτης επεσήμανε την ειρωνεία και τον σαρκασμό του ως στοιχεία νεωτερικά κι ο Κώστας Στεργιόπουλος τον ενέταξε στην ανανεωμένη παράδοση του νεορομαντισμού και του νεοσυμβολισμού-μετασυμβολισμού.

Ο Μιλτιάδης Μαλακάσης και ο Κώστας Βάρναλης τον έλεγαν «Ρεμπώ» της Ελλάδας και Ρεμπώ σίγουρα ο Φιλύρας δεν είναι, σε κανένα επίπεδο, ενόρασης και ποιητικής. Μάλλον πλησιάζει τους φανταζιστές των αρχών του αιώνα, με το αίτημά τους για την απελευθέρωση του νου και της καρδιάς που μπορεί να προσδώσει νέες όψεις στον κόσμο – τους γνώριζε δε από νωρίς, το μαρτυρά η μετάφραση του Βερερέν που συγκαταλέγει ήδη στα *Ρόδα στον αφρό* του 1911. Ο Βάρναλης πάλι τον συγκρίνει με τον Καρυωτάκη (αντιγράφω από τον Νίκο Σαραντάκο, <http://sarantakos.wordpress.com/2012/08/05/filyras/>), κάνοντας μια πολύ ωραία επισήμανση: «*Η ποίησή του κινείται κατακόρυφα προς τα ύψη· και του Καρυωτάκη κάθετα προς τον τάφο.*» Δεν είμαι βέβαιη αν ισχύει η αρχική παρατήρηση του Βάρναλη: ότι ο Καρυωτάκης μισούσε τη ζωή και ο Φιλύρας πράγματι πολύ την αγαπούσε. Μπορεί και το αντίθετο· με δεδομένο το ρομαντικό αίτημα του απόλυτου στον Καρυωτάκη και τη «γεύση πίκρας κι απογοήτευσης, μια θλίψη για τα χαμένα ιδανικά», που επισημαίνει ο Λίνος Πολίτης στον Φιλύρα, γνωρίσματα που συνάδουν προς την εικόνα του ως φασουλή, πιερότου αλλά και Μώμου – στον οποίο συναντά φυσικά τον Βάρναλη. Όπως και να έχει, ο Φιλύρας γράφει μια ποίηση των σαλονιών, στα οποία άλλωστε σύχναζε, και μια ποίηση του ανοιχτού χώρου που είναι τόσο πιο αυθεντική όσο καταγράφει βιωμένες αστικές εικόνες: μια ποίηση ερωτική και φαντασιωτική και μια άλλη έντονα αυτοαναφορική, στην οποία ο ίδιος αυτοπροσδιορίζεται συχνά ως τρελός, και μάλιστα πολύ πριν κλειστεί στο άσυλο, αλλά και ως παλιότσος – δηλώνοντας έτσι με τρόπο απόλυτα νεωτερικό και την περιθωριοποίησή του αλλά και την αναίρεση της τέχνης καθαυτήν σε επίπεδο αισθητικό, όπως λέει ο Σταρομπίνσκι στο εμβληματικό βιβλίο του *Το πορτρέτο του καλλιτέχνη ως σαλτιμπάγκου* (Εξάντας).

Με φόρμες και ρυθμούς ποικίλους, με στίχους που κουτσαίνουν επίτηδες ή από αδυναμία αλλά και συχνά φέρνουν στο τραγούδι, δημοτικιστής και γλωσσοπλάστης, ο Φιλύρας δεν φοβάται να παίξει με τις μορφές όσο και να αναμειξει τα γλωσσικά επίπεδα – να γράψει στην καθαρεύουσα ή να σωρεύσει δάνειες λέξεις, που μαρτυρούν, μα-

ζί και με τις μεταφράσεις του, τη γνώση του κυρίως της γαλλικής (βλ. π.χ. το ενδιαφέρον ποίημα «Οι μ' εν' όνομα, αστέρες» αλλά και το «κι η Βρισηίδα, Ουγγαρέζα, Πρώσα», με την επιφύλαξη πάντα ότι ορισμένες επιλογές δεν προκύπτουν απλώς από την ασθένειά του). Προσκολλάται επίσης σε σημαντικές για την κοσμοαντίληψή του λεξιλογικές επιλογές, διαχρονικά ή εποχιακά: στο επίθετο «μάγος» και όχι μαγικός, που το κλίνει και στο θηλυκό και στο ουδέτερο σε όλο το έργο του· στο επίθετο «ολόπαλος» την περίοδο πριν το φρενοκομείο, που σηματοδοτεί την πολυσημία της απαλότητας στην αντίληψή του για το ωραίο στη συγκεκριμένη περίοδο (βλ. και το ποίημα «Στην απαλοσύνη σου»). Αν το επίθετο μάγος δηλώνει την υπερβατικότητα στην οποία τείνει η ποίησή του, ως πρόθεση ενίοτε, μια άλλη λέξη μοιάζει να βρίσκεται στο κέντρο της ποιητικής του αντίληψης, άμεσα συνδεδεμένη με τα ύψη που επισημαίνει ο Βάρναλης: είναι η λέξη «αιθέρας» και δηλώνει από άλλη σκοπιά την υπέρβαση, την αναζήτηση του ύψους και της ανάτασης που χαρακτηρίζει την ποίηση του Φιλύρα από την πρώτη αρχή της, μαζί με εκείνη του φωτός και του ρυθμού (βλ. τα ποιήματα «Φωτολάτρης» και «Ρυθμός» στα *Ρόδα στον αφρό*, αλλά και πολλά άλλα στη β' περίοδο, όπως το ποίημα «Στα ύψη»). Στους *Γυρισμούς*, πάντως, η ανάγκη αυτή για ουρανό, όπως θα την ονομάσει μετέπειτα ο Σαχτούρης, δίνει ένα σονέτο-αυτοπροσωπογραφία, το «Υπεράνω», που «επάνω απ' της Αβύσσου τ' άγρια σκότη / και πέρα από του πλήθους τη βοή» (αυτό το τρομερό πλήθος που τον στοιχειώνει αλλά και συστηματικά το προκαλεί) καταλήγει:

*Κι αν η πίστη στη χίμαιρα άλλης πλάσης,
δε γλυκάνει την πίκρα στην ψυχή,
Ανυπαρξία, κι αν δεν μας ξεγελάσεις*

*οι κοσμικοί κι οι απόκοσμοι μαζί
να πούμε πως εζήσαμε σε αμάχη,
μέσα, μα και σαν έξω απ' τη Ζωή!...*

Αν ο Φιλύρας ήταν ζωγράφος, πολύς λόγος θα γινόταν σε κάθε περίπτωση για τις προσωπογραφίες και τις αυτοπροσωπογραφίες του. Προσωπογραφίες γυναικών πολύ υπαρκτών κι άλλων φανταστικών, με όρους που παρά τις βουκολικές, ενίοτε και πετραρχικές –και όχι μόνο λόγω σονέτου– αντιλήψεις τους, παραπέμπουν με τον ιδανισμό τους στην ποίηση των τροβαδούρων. Προσωπογραφίες φίλων και αγαπημένων προσώπων, ελάχιστων ιστορικών μορφών, όπως ο Κεμάλ ή ο Στάλιν, ομοτέχνων, αγαπημένων ποιητών και δικές του φυσικά, του «Γόη» στο ομώνυμο ποίημα στα *Ρόδα στον αφρό* του 1911, του *Πιερότου* του 1922 και όλων όσων ακολουθούν σε ποιήματα της Αποκριάς (όπως το «Αποκριάτικο» [1927], που κλείνει με τον στίχο: «Άνθρωπε, χάσκε ωσπού ν' ανέβεις στον αιθέρα...») ή μόνοι τους, μα-

Μάϊκλ Μαρτς

–Μετάφραση: Κατερίνα Αγγελάκη-Ρουκ–

ΠΟΡΦΥΡΑΓΟΡΙΤΕΣ

Έξωση του εαυτού – ευημερία απώλειας
«Θάλασσα – μόνο σ' αυτή το γαλάζιο επιζεί»
Φλεγόμαστε μες στην απουσία του εαυτού μας
Ένα παιδί ζητάει να πιεί νερό

«Κάποτε τα πράγματα βλασταίνουν αμέσως»
Έπειτα φτερούγιζαν μες στο σκοτάδι
Ολόκληρη η πολιτική κατασκευή
Άδεια όπως της μάνας μου ο τάφος

Το ανέανο τέλος του εαυτού μας
Πεπρωμένο – ένα φασόλι ξεραμένο

ζί με φασουλήδες και τον Μώμο. Αυτή ακριβώς η διάσταση ανάμεσα στα πρόσωπα παρουσιάζει ενδιαφέρον και αξίζει να εξεταστεί σε σχέση με την κάθετη διάσταση που ενώνει τα ποθητά ύψη και τον αιθέρα με το βάθος των ωκεανών αλλά και της γης: αναδεικνύει την περιθωριακή θέση του καλλιτέχνη, τον διχασμό του που έχει επισημάνει και σχολιάσει ο Γιάννης Δάλλας και την απελπισία του μπροστά όχι μόνο στην κοινωνία αλλά και στον ίδιο τον λόγο. Αυτή την απελπισία εκφράζει ωραία το πικρό ποίημα «Δεν έφτασα ψηλά» (1940):

*Με τα λειψά μου τα φτερά, αχ δεν ανέβηκα ψηλά
δεν έζησα πλατιά, γοερά, δεν έκραξα στ' αστέρια,
δεν πέταξα σ' άλληνη γη, δεν άκουσα να μου μιλά
κάποιο πουλί που φώναζε σ' ουρανικά λημέρια.*

*Δεν έκρουσα την άρπα μου σ' ουράνιους σκοπούς,
δε ρύθμισα το στίχο μου σε νότα μαγεμένη
και δεν απόσταξα χυμούς από καρπούς κι οπούς
που σύνθεση πρωτόφαντη να φτιάξω ονειρεμένη.*

Μια ζωή ονείρου και εφιάλτη, ένας άνισος δημιουργός που όμως έχει πολλά ακόμη να μας πει και η παρούσα εξαιρετική έκδοση επιτέλους του το επιτρέπει.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ή ΠΡΙΝ ΑΛΕΚΤΩΡ ΦΩΝΗΣΑΙ ΤΡΙΣ

*«Στα Ουράλια βροχή από φωτιές
Έπεφτε από τον ουρανό
Στα Ουράλια βροχή από φωτιές
Δεν ξύπνησαν
Οι φλόγες ήρθαν
Και τους τύλιξαν»*

Κι αν ακόμα δεν υπάρχει η αθανασία
Θυμήσου τα σώματα των ποιητών
Που πλέουν στο ποτάμι
Πώς οδεύουν γαλήνια προς την αιωνιότητα

με στίγματα Άνοιξης χαραγμένα στους χαυλιόδοντες
Με σβόλους αίματος στο ρόδο των κροτάφων
Πια, αδυνατώ να πω πώς μοιάζουν
Πολλές οι αμαρτίες που θα τους παρομοιάζουν

με τις κουρούνες του Κώστα Καρυωτάκη
Με το πορτραίτο του Ντόριαν Γκράιη
Έτσι όπως η Σύλβια ξερνάει ένα Άριελ
Άγριος κρίνος της Δύσης το φαρμάκι

Δεν ξέρω τίποτα πια – δεν ξέρω με τι μοιάζουν
Όμως τη νύχτα αυτή – η οικογενειακή κατακόμβη
Υφώνεται προς κάποιον ουρανό γεμάτη χρέη

και ίσως να είναι της γενιάς τους πράγματι οι τελευταίοι
Που φέρνουν τα μηνύματα σε λάθος πια καιρό
Και γίνομαι ποίηση – ανθός λέω κι εγώ

έτσι όπως φυτρώνουν όλοι απ' τα μάτια μου
Καθώς κάνω να κοιτάξω τον υστερόφημο ουρανό
Μάτια γαλάζια –ωσαννά– τα χείλη από λάβδανο

Κι εμβατήρια λαών – πώς να το πω

Ω,
Αρθούρε Ρεμπώ!
Αρθούρε Ρεμπώ!
Αρθούρε Ρεμπώ!

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΛΙΣΑΝΟΓΛΟΥ

Κριτικές

Νίνα Γιαννοπούλου

ΠΟΛΥ ΜΑΜΑΚΑΚΗ

(Περίπατοι στον κήπο για δύο, εκδόσεις Ροεμα, 2014)

Περπατώντας σ' έναν κήπο διαθέσιτο συνάντησα μια ποίηση που μετατρέπει τους νόμους του σύμπαντος σε υπόθεση εσωτερική. Κατόπιν τους διαθλά συναισθηματικά μορφοποιημένους ξανά προς τα έξω:

I. Ημερήσιος κύκλος είκοσι τέσσερα βήματα/ Τα δευτερόλεπτα προπορεύονται του λεπτοδείκτη/ Καρφώνεις τα μάτια στην ώρα μας

Το σύμπαν είναι αυτό των μαθηματικών και των αστρονόμων και το εξίσου αυτιστικό των ερωτευμένων.

III. Ενδομήτρια φλόγα ισοσκελής

IV. Εμβαδόν συμπαγές

VI. Θα χορέψουμε πάλι εκεί στα εσώτατα του κρατήρα χείλη

Ακρωτήρι ο Παράδεισος. Βυθίζομαι στην αλήθεια του οριζοντά σου, έλα να ζήσουμε κάτω απ' το νερό

Η ποιήτρια τα προσλαμβάνει και τα μεταδίδει με τον ίδιο ιερό σεβασμό, με την ίδια παιδική αθωότητα από όποιο υποσύμπαν κι αν προέρχονται.

Η εσωτερική της υπόθεση είναι το δίπολο ή συγκύτιο: είμαι (?) – είμαστε (?), μυστηριώδες κι αδιαπραγμάτευτο.

Ανθοϊάματα. Με κυριεύει μια βλάστηση αυθάδης/ Δάσος μπορείς να με φωνάζεις στο εξής/ Είμαι η «αφάνταστος και άλογος φύσις» των άλλων/ Ξέχασα να σε ρωτήσω, πότε θα έρθεις να με δεις?

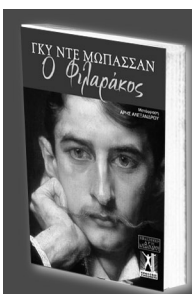
Κι ήταν αφινιδιαστικά ευχάριστη η συνάντηση αυτή με τη διυπόστατη ποίηση του εγώ – εμείς και του σύμπαντος. Μοσχοβολούσε πάθος, αμηχανία και άνοιξη.

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΦΛΙΤΖΑΝΙ ΤΣΑΪ

Εννέα και εικοσιοκτώ ακριβώς.
Και εικοσιεννέα.
Αν πετύχεις την κίνηση
του λεπτοδείκτη στη διαδρομή
από το ένα λεπτό στο άλλο
είναι σαν να κράτησες
καπνό μέσα στα χέρια σου
για λίγο.
Εννέα και μισή. Ήδη.
Μέσα σε εννέα γραμμές.
Το κουταλάκι του καφέ.
ένα κουβαριασμένο σεντόνι με ασθενικά
μπλε ανθάρια.
σκόνη και σοταρισμένα μανιτάρια.
κιτριτισμένα χαμόγελα.
η μυρωδιά μετά τη βροχή
είναι σαν χώμα να εξατμίζεται
και να εισχωρεί παντού.
γιαούρτι στο φυγείο.
κάποιος παίζει βιολί.
πράγματα που μένουν πίσω
όταν βγαίνεις από το σπίτι,
παντόφλες, μια χαλασμένη ομπρέλα

και μερικά φιλά.
άνθρωποι σαν χάντρες.
Και που και που φυσάει
φυσάει αισιοδοξία.
Αν μαζέφεις τον κόσμο
σε ένα φλιτζάνι
τις πέτρες
και την άσφαλτο
τα βλέμματα
μία κόρνα
μερικά καρφιά και ένα σφυρί
ένα αργό περπάτημα
ένα μετρίων διαστάσεων κάδρο
αναστεναγμούς
και μία φοντανιέρα
θα δεις ότι δεν είναι στερεός.
Αν μαζέφεις τον κόσμο
σε ένα φλιτζάνι
θα δεις ότι δεν είναι παρά
ένα άχρωμο, άοσμο, άκακο υγρό.
Εσύ όμως.

ΑΡΙΣΤΗ ΖΑΪΜΗ

ΓΚΥ ΝΤΕ ΜΩΠΑΣΣΑΝ

Ο Φιλαράκος

Μετάφραση
ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

«Είναι ο σπουδαίος ζωγράφος
των ανθρώπινων συναισθημάτων».

Ανατόλ Φρανς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

www.govostis.gr

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Γιάννης Στρούμπας

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ

(Γιώργος Βέης, *Βλέπω*, εκδ. Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 2013)

Άνθρωποι, ζώα, τοπία, σκέψεις, συναισθήματα συνθέτουν έναν κόσμο ορατό κι αόρατο, ευδιάκριτο ή δυσδιάκριτο, ανάλογα με τη διάθεσή τους να εκτεθούν ή να περιφρουρήσουν την ατομικότητά τους. Κι αν ό,τι διατάζει να αποκαλύψει τον εαυτό του παραμένει δυσπρόσιτο, ό,τι εκτίθεται δεν είναι κατ' ανάγκη αυτονόητο. Η ανάγνωσή του δεν περιορίζεται σ' ένα επιπόλαιο κοίταγμα. Απαιτεί βλέμμα διεισδυτικό, ένταση, επικέντρωση. Το σημαντικότερο: χρειάζεται να ενεργοποιεί όλες τις αισθήσεις, να επιτελείται μέσω καθημιάς. Το απαιτητικό αυτό βλέμμα, που κάνει ακόμα και «το αυτί μας να *δε*», γρηγορεί στην ποιητική συλλογή *Βλέπω* του Γιώργου Βέη.

Εν μέσω εκρήξεων, που απειλούν να μην αφήσουν τίποτε όρθιο, το ποιητικό υποκείμενο στέκει με δέος εμπρός σ' «ένα απέραντο μαυσωλείο μέλλον», που «κινδυνεύει να καταρρεύσει». Ο κίνδυνος να μην προλάβουμε «να περάσουμε απέναντι / στην ωραιότητα» είναι υπαρκτός. Μόνη παρηγοριά απομένει να αφουγκραστούμε τα ζώα, τα δέντρα, τα γνήσια ανθρώπινα πρόσωπα, που, σαν άλλη ύλη καταγραφής (διφθέρα), αποτυπώνουν ελκρινή συναισθήματα, όχι προσποιητά. Η αγνότητα των πλασμάτων της φύσης επιτρέπει την καθαρή τους ματιά.

Ένα πουλί, η τσίχλα, καρφώνει στον άνθρωπο το βλέμμα της, ένα βλέμμα που περικλείει «τη γνώση και το πείσμα της πρώιμης άνοιξης». Σαν αμυγδαλιά, λοιπόν, που πρώιμα, ήδη απ' την άνοιξη, ακόμη κι απ' τον χειμώνα, επιμένει να ανθίζει και να αναλαμβάνει το ρίσκο της επιλογής της, έχοντας επίγνωση του κινδύνου να καεί, έτσι και η τσίχλα, αν και διαισθάνεται τους εχθρούς, επιμένει να γεννάει τα αυγά της στο αφιλόξενο περιβάλλον, κερδίζοντας με την επιμονή της τη διαιώνιση του είδους. Προσπερνώντας τα δόκανα που στήνονται για την ίδια, η τσίχλα μετατρέπει σε δόκανο τα μάτια της, μάτια που μαγνητίζουν με την αποφασιστικότητά τους. Το παράδειγμα της τσίχλας ενισχύεται από το αηδόνι, το οποίο επίσης διδάσκει στον άνθρωπο «στάση ζωής»: το πουλί, που κατέχει «πώς να κρατάει το κεφάλι του ψηλά/ πώς να παραμένει απλησίαστο», προσκαλεί τον άνθρωπο να υιοθετήσει κάτι από τη δική του περηφάνια κι αξιοπρέπεια. Αντιστοίχως κι ο ψαραετός της Λήμνου, ο μαχητής, «η μορφή της απόλυτης θέλησης», συνιστά υπόδειγμα «συνέπειας».

Ο σκύλος επιβεβαιώνει εις διπλούν την ποιότητα της ματιάς και την ειλκρινεία των συναισθημάτων του. Η «υπόσχεση αφοσίωσης ως τον θάνατο» δεν είναι για τον σκύλο μια ψεύτικη πολιτική. Γι' αυτό και κοιτάζει το αφεντικό του «με ακλόνητη βεβαιότητα στα μάτια». Η στάση δε αυτή δεν είναι ευκαιριακή. Επαναλαμβάνεται επαληθευόμενη στο βλέμμα του δεύτερου σκύλου, φίλου του πρώτου, που έρχεται να παίξει μαζί του. Το βλέμμα τούτο, «φύλακας πιστός / των ίδιων τρομερών μυστικών», προσδίδει σταθερότητα στη συγκεκριμένη συμπεριφορά του γένους των σκύλων, και την καθιστά μόνιμο ποιοτικό τους χαρακτηριστικό.

Την αφοσίωση και την αλήθεια που περικλείει το βλέμμα των ζώων αδυνατεί να τις υποσχεθεί το βλέμμα πολλών ανθρώπων. «Διαβάζω μέσα στην κόρη των οφθαλμών / ένα τίποτα σχέδιο / μια κραυγή πληγωμένου βαριά οπλίτη / από φίλια πυρά.» Το ανθρώπινο βλέμμα, σε αντίθεση με εκείνο των ζώων, ιδίως των σκύλων, δεν εγγυάται την εμπιστοσύνη. Αντιθέτως, σ' αυτό καθρεφτίζονται τα «φίλια πυρά», η προδοσία απ' τους θεωρούμενους φίλους, η κακία, ο φθόνος, το μίσος, κάθε συμπεριφορά που γεννά ψυχικά τραύματα. Ο άνθρωπος είναι τόσο ευμετάβλητος στις σχέσεις του, ώστε θυμίζει τη θάλασσα: υπαινίσσεται, σε «υπαινιγμούς αιθρίας», τη γαλήνη, μα η υπόσχεσή του αποδεικνύεται τόσο ασταθής, όσο ασταθες είναι και οι διαθέσεις της θάλασσας.

Αφού λοιπόν ο άνθρωπος φανερώνεται άστατος κι αφερέγγυος, τη

σίγουρη παρηγοριά την παρέχει η φύση. Η φύση, ακόμη και στην απειλητική της διάσταση, δεν προκαλεί πόνο, παρά φέρνει την άνοιξη.

9^η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1938

Τους άκουσα την νύχτα ν' ακονίζουν τα ξυράφια τους
επίδοξοι μνηστήρες
μ' ένα σταυρό στρατόπεδο στο στήθος
των ολυπίων ομοιώματα ευτελή
φυλακισμένοι στη μορφή τους

Κι ο μέλας λεληθώς πιο σκοτεινός
βαθιά μες στο λαγούμι του ήλιου
μώλωπες οροθετικές κραυγές
λάθρες πληγές ο βρόχος

είν' ο καρκίνος που πλαγιοδρομεί
ίσια
στην επικράτεια του κτήνους

κι είναι το σκούρο κυανό γενόσημο του τρόμου
(πάνω σε βόλια δίκυκλα)
βάρβαροι λαιστρυγόνες μ' ολοπρόσωπες
εντολοδόχοι διαταγές βιασμοί κατ' οίκον

Μα στην προστακτική
αγέρωχο το ι της φυχής σου

Ότι
δια νόμου τώρα διώκεται
η διαζευκτική
ζωή χωρίς διαστάσεις

Κι ο υπερθετικός λαός στις παρυφές
εκεί όπου γερνά το δράμα

Μα δεν αιρείται δίχως γδικιωμό το πλαστικό της ύλης
και η φωνή ολόρθη
ακέραια
στον οφθαλμό της μνήμης

Στο εκ διαμέσου
μην ξεχνάς

το ειλητάρι της φυχής
δεμένο!

Ζ. Δ. ΑΪΝΑΛΗΣ

Η θάλασσα, ένα πράσινο γυαλί, μπορεί να μεταβάλλεται, όταν θυμώνει, σε φέρετρο από πράσινο γυαλί, όμως δεν επιφέρει εντέλει τον πνιγμό. Ο Βέης, παρά την απειλή του θανάτου, επιδιώκει να αναστήσει το ρομαντικό μοτίβο της ψυχής που εκτείνεται για να ενωθεί με τη φύση και τη συμπαντική αρμονία, προσέγγιση που ακυρώνει τη φθορά. Μέσα από την απειλή, εξάλλου, αναγεννιέται και μια ακμαία χλωρίδα, συμπαραστάτης του ανθρώπου: μετά την καταγίδα, η μηλιά συνιστά το ωραιότερο λογοτέχνημα. Τα «γερά κλαδιά του πεύκου» είναι το πιο στέρεο στήριγμα του ανθρώπου. Το φύλλο του μαρουλιού απορροφά τον πανικό κι εκπέμπει ελπίδα. Κι η κλαίουσα ιτιά, αντιστεκόμενη στις «καταιγίδες» του ρέματος πλάι της, υποδεικνύει στους ανθρώπους πού πρέπει να βλέπουν: «μπροστά!»

Οι μίσχοι των λουλουδιών, καθώς διαφυλάσσουν το λιγοστό φως της αμφιλύκης σαν αμυδρή παρηγοριά για τη νύχτα, παραλληλίζονται με τα φώτα των λιμανιών, που προσφέρουν καταφύγιο στα «ξέπνοα βλέμματα των παρ' ολίγον ναυαγών». Μπορεί, λοιπόν, η τρυφερή χλωρίδα να καταστεί το απάνεμο λιμάνι, όπου ελλιμενίζεται μια εσωτερική πραότητα. Το τέλος της περιπετειώδους κι επικίνδυνης περιπλάνησης εικονοποιείται και στην ακινητοποίηση του παλιού Σιτροέν από τα χορτάρια που το επικαλύπτουν. Την ίδια στιγμή, ωστόσο, η καρότσα του εγκαταλειμμένου οχήματος ευτυχεί στον νέο της προορισμό: να αποτελεί «το άρμα της χλωροφύλλης». Παρά τη φαινομενική στατικότητα, συνεπώς, ένα νέο μέσο ταξιδιού προκύπτει, όχι υλικό, όπως ένα όχημα, αλλά άυλο: η ποίηση.

Χάρη στο ποιητικό κείμενο το ταξίδι εξακτινώνεται στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, στην «κειμενοβουνοπλαγιά» της γλωσσοπλαστικής ευφράδειας του ποιητή, όπου συναιρούνται η φύση με τη λογοτεχνία. Ο Βέης, κοσμογυρισμένος ο ίδιος, μετατρέπεται στο αποτελεσματικό όχημα της λογοτεχνίας του, τόσο σε τόπους εξωτικούς, όπως τη Βιρμανία και την Καμπότζη, όσο και στην ελληνική ενδοχώρα, κυρίως την ακριτική, από την Αλεξανδρούπολη ως την Ορεστιάδα. Οι τόποι αυτοί προκύπτουν σαν προορισμοί και μέσω μιας επιλογής τυχαίας, οπωσδήποτε όμως σημαντικής, αφού οι ταξιδιώτες τους φανερώνονται «προικισμένοι ναυπηγοί του τυχαίου». Κι έχει το τυχαίο για «προίκα» του την έκπληξη, την επαγρύπνηση, την εγρήγορση, τη γοητεία.

Στην «κειμενοβουνοπλαγιά», επομένως, φωλιάζει ο σπίνος, αναρριχάται όμως κι η μπουκαμβίλια. Κι όπως η μπουκαμβίλια αποκρύπτει τους τοίχους των σπιτιών σκαρφαλώνοντας, έτσι κι η ποίηση μοιάζει, σαν άλλη μπουκαμβίλια, να αποκρύπτει ή να φανερώνει με το πέπλο των λέξεών της ό,τι βούλεται – αναμφίβολα, πάντως, ποιητικούς προγόνους σαν τον Σολωμό, που 'χει πάντα άγρυπνα τα μάτια της ψυχής του. Δύναται όμως η ποίηση και να λυτρώσει, δύναται ο λόγος της να σώσει, όντας «πιο μυτερός κι από μαχαίρι»; Το επιλογικό της συλλογής ερώτημα παραμένει μετέωρο, όμως η επιβράβευση από το ποιητικό ταξίδι είναι άλλη, ιδίως για τον δημιουργό: ο ποιητής Βέης, όπως ο ήρωας-γλύπτης του, που βλέπει την πέτρα του να πρασινίζει, έτσι κι ο ίδιος βλέπει την ποίησή του να βγάζει φύτες και να γίνεται κισσός που τον στεφανώνει. Το εμφαντικό «Βλέπω» του τίτλου της συλλογής δικαιώνεται είτε εν κινήσει είτε εν στάσει, αφού τα ποιήματα, ακόμη κι ακινητούντα, στήνουν «οδόφραγμα στη μιζέρια».

ΑΚΤΙΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ἄς ποῦμε πὼς ἀποσοβήθηκε καὶ αὐτὴ ἡ καταστροφή,
ὁ ἐξευτελισμὸς μας πὼς μᾶς ἐξασφάλισε
ἀκόμη δυὸ τρεῖς μέρες ἐπιφανειακῆς ἀμεριμνησίας.

Βάλε μου ἓνα ποτό,
παῖξε λίγη μουσική,
φίλησέ με στὸ στόμα.

Οὕτως ἢ ἄλλως πάντα φοβόμουν τοὺς γιατρούς,
οὔτε ἀκτινογραφίες ὑπάρχουν, οὔτε ἀξονικές.
Μποροῦμε κάλλιστα νὰ προσποιηθοῦμε
πὼς κι ἂν ἔχει συντελεσθεῖ
δὲν εἶναι ἀνεπανόρθωτη
ἡ φθορὰ
κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα.

ΠΟΜΠΗΙΑ

Ἡ συνήθεια τοῦ παραθερισμοῦ
ἢ ἀφόρητη ραστώνη
ἢ θάλασσα
– ἄς χαθοῦν!

Ἄς μείνουμε ἐδῶ, σὲ παρακαλῶ.
Στὴ σιωπὴ τοῦ διαμερίσματος
μὲ τὰ παράθυρα κλειστά,
μὲ τὸν ἀκριβὸ μας κλιματισμό.
Μὴν ἀνησυχεῖς:
δὲν θὰ μᾶς βλάψει
ὁ ἐθελούσιος ἐγκλεισμός.

Ἐναντιέτως, θὰ κρῶσουμε κάποια στιγμή,
θὰ ἀγκαλιαστοῦμε καὶ θὰ ἐρωτευθοῦμε
σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε ἐκεῖ ἔξω ἡ ἐξαντλητικὴ ζέστη
σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε τίποτα ἐκεῖ ἔξω
σὰν νὰ μὴν ἐπέκειτο
ἡ ἀπανθράκωση.

GEORGE LE NONCE

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Σ. ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ

ΕΠΙ ΤΟΙΧΩΝ ΕΙΚΟΝΙΚΙΩΝ

μυιές και ψίδοροι

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

www.govostis.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Z. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Κριτικές

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΔΑΒΑΝΗΣ

(*Επί τοίχων εικονικών. Μιλίες και ψίθυροι* [Ποιητικές αφηγήσεις], εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 2014)

«Μικρά ασματικά χρονογραφήματα» χαρακτηρίζει ο Αλέξανδρος Αρδαβάνης τα κείμενα που συνθέτουν το παρών βιβλίο του. Κείμενα γραμμένα τα τελευταία τρία χρόνια, θεματικά, εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, ανομοιογενή, χωρίς σαφή ειδολογική ταυτότητα, βαραινόντας άλλοτε προς τη μεριά της ποίησης και άλλοτε προς τη μεριά ενός ιδιότυπου εσωτερικού μονολόγου, όλα ωστόσο ενδεικτικά της υπαρξιακής αγωνίας, του θυμού, κάποτε και της απόγνωσης ενός ανθρώπου που, στη μέση της ζωής του, επικαλείται και προσμετρά τις αυταπάτες της πρώτης αλλά και της όψιμης νεότητάς του· κι ακόμη, ενδεικτικά της θέλησης του συγγραφέα να επικοινωνήσει με τρόπο άμεσο, αδιαμεσολάβητο, με όλους όσους, όπως αυτός, περιδεείς, αισθάνονται ότι βρίσκονται στο κέντρο ενός κόσμου εκτεθειμένου στη δίνη του παράλογου και της κοινωνικής αναληψίας. Να επικοινωνήσει, καταργώντας τους τοίχους της διαδικτυακής μοναξιάς, και να εκμυστηρευτεί στους διαδικτυακούς συνομιλητές του όλα όσα τον ταλανίζουν ως άτομο που μέσω της γνώσης έφτασε στην απόγνωση και ως πολίτη που πιστεύει ότι ο κόσμος θα συνεχίσει να υπάρχει και όταν αυτός θα έχει κλείσει τα μάτια του.

Έχω την εντύπωση ότι το περί ου ο λόγος βιβλίο, *Επί τοίχων εικονικών. Μιλίες και ψίθυροι*, θα πρέπει να συσχετιστεί και να συνδεθεί με τα αμέσως δύο προηγούμενα βιβλία του Αλέξανδρου Αρδαβάνη: τα *Θραύσματα και θροίσματα* (2009) και τα *Έκκεντρα* (2012). Όπως σε εκείνα έτσι και σ' αυτό, τα περισσότερα κείμενα έχουν τη μορφή και την υφή ημερολογιακών εγγραφών· θα έλεγα μάλιστα ότι τώρα έχουμε να κάνουμε με κείμενα προφανέστερα ημερολογιακά, αφού σε πολλά δηλώνεται ο χρόνος και ο τόπος της γραφής τους, καθώς και οι περιστάσεις (γεγονότα ή διαρκείς μετακινήσεις μιας άγρυπνης συνείδησης) που τον ώθησαν στη γραφή. Γεγονότα, σκέψεις και καταστάσεις μπορεί φαινομενικά ασύνδετες, χωρίς ορατό συνδετικό αρμό ανάμεσά τους, πρόσφορες ωστόσο για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας παρακινητικής της διαδικασίας της μνήμης, αφού αυτό είναι που περισσότερο απ' όλα επιθυμεί και επιδιώκει ο συγγραφέας: να ενεργοποιήσει το παρελθόν. Να ανασύρει σημαδιακές πτυχές των περασμένων στο φως του παρόντος· ενός παρόντος, στην καρδιά του οποίου ο γράφων αισθάνεται ότι συντελούνται σημαντικότερες ρήξεις και ανακατατάξεις, καθοριστικές για την πνευματική και την ψυχική του υπόσταση και ισορροπία. Όχι ενός παρόντος γενικού και αόριστου, αλλά αυτού που κάθε ευαίσθητος άνθρωπος βιώνει τραυματικά τα τελευταία χρόνια, κάτω από συνθήκες ιστορικής, κοινωνικής και οικονομικής αποσύνθεσης.

Σε όλα τα κείμενα του βιβλίου, που πολύ σωστά ο συγγραφέας χαρακτηρίζει «ποιητικές αφηγήσεις», τόσο στα πεζόμορφα ποιητικά όσο και στα ακραιφνώς ποιητικά, με διάθεση μονίμως ποιητική, δηλαδή αμέσως ή εμμέσως ανατρεπτική, έχοντας αναπτύξει μία ιδιότυπη τεχνική του συνειρμού, σαν αφημένος στη γοητεία του συνειρμού, υποκινούμενος από την αίσθηση του ματαιωμένου, όχι όμως και του απελπισμένου, με οξύτατη κριτική ματιά παρατηρεί τα τεκταινόμενα στο ιδιωτικό και στο δημόσιο πεδίο, ακατάπαυστα αιωρούμενος ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν, ανάμεσα στο εγώ και στο εμείς. Πολίτης μιας απροσμέτρητα λαβωμένης πατρίδας, όπως λέει ο ίδιος,

στο κέντρο της νύχτας της παγκόσμιας δολοπλοκίας, μονίμως διεκδικούμενος από τις δύο ιδιαίτερα απαιτητικές ροπές του, της επιστήμης του και της ποίησης, ο Αλέξανδρος Αρδαβάνης επιδιέεται σε ατέρμονους πικρούς απολογισμούς, αντιπαραβάλλοντας «στην κυρτωμένη μνήμη προσδοκίες και διαψεύσεις, οράματα θριάμβων της νιότης και συντριβές της ωριμότητας». Χρόνια μελαγχολικός, εκ φύσεως και εκ των περιστάσεων, διδαγμένος τα μυστικά της ζωής μέσα από την οδύνη και την αγωνία των άλλων, παρατηρεί και εν θερμώ καταγράφει.

Στην εντονότατη και σχεδόν μόνιμη εξομολογητική και απολογιστική της ζωής του διάθεση δεν μπορεί να μη συνέβαλλε το γεγονός ότι ο συγγραφέας αισθάνεται να διανύει ένα ιδιαίτερος επώδυνο, για όποιον βιώνει συνειδητά την ηλικία του, στάδιο της μέσης της ζωής του. Αυτό το στάδιο διανύοντας, αισθάνεται κάθε βεβαιότητά του, πραγματική ή νομιζόμενη, να κλονίζεται την

όποια πίστη του να τίθεται εν αμφιβόλω, γεγονός που τον ωθεί σε κανονισμούς, στο κλείσιμο ανοιχτών λογαριασμών με μνήμες, πράξεις και παραλήψεις· στην οριστική ταξινόμηση των περασμένων, στο λύσιμο των γρίφων που σχετίζονται με τον τόπο της καταγωγής του και τις απώτερες γενεαλογικές ρίζες του, τώρα που, όπως λέει, «Ο βαθμός της βραδύτητας είναι ευθέως ανάλογος με την ένταση της μνήμης. Ο βαθμός της ταχύτητας είναι ευθέως ανάλογος με την ένταση της λήθης».

Εκτός από τις εκκρεμότητες τόπου καταγωγής και αίματος, όμως, που τον ταλανίζουν, υπάρχουν και άλλες εκκρεμότητες, που αισθάνεται την υποχρέωση, αν όχι να τις επιλύσει, τουλάχιστον να τις αντιμετωπίσει κατά μέτωπο. Μιλώ για τις ιδεολογικές εκκρεμότητες που, κατά τα φαινόμενα, δεν επιδέχονται επίλυση. Έμπλεος ιστορικής μνήμης, ο Αλέξανδρος Αρδαβάνης αισθάνεται ένοχος που στην εποχή του δεν χρειάστηκε να αγωνιστεί για μία κοινή υπόθεση, όπως λ.χ. ο πατέρας του· αισθάνεται ένοχος που δεν έζησε πέτρινα χρόνια, όπως κάποιοι αγωνιστές της Αριστεράς, που δεν του δόθηκε η δυνατότητα να διοχετεύσει την αριστερή ιδεολογία του, αλλιώς τον ανθρωπισμό του, σε κάποιο κοινό αγώνα, που η ιδεολογία του δεν έχει πια σαφή σημεία αναφοράς, δεν έχει σύμβολα στον χώρο και στον χρόνο, που δεν μπορεί πια να τον θρέψει ούτε με αυταπάτες. Εν κατακλείδι: τα κείμενα που απαρτίζουν το περί ου ο λόγος βιβλίο είναι κείμενα ενδεικτικά της υπαρξιακής και της κοινωνικής αγωνίας ενός ανθρώπου που, στη μέση της ηλικίας του, αισθάνεται υπέρογκη της ανάγκη να απολογηθεί, στον εαυτό του και στους άλλους, για τα έως τώρα πεπραγμένα και να επισπεύσει τις διαδικασίες επίλυσης ή, εν πάση περιπτώσει, επισήμανσης και έκθεσης των προσωπικών και των κοινωνικών εκκρεμοτήτων που τον ταλανίζουν. Είναι, στην πλειονότητά τους, κείμενα με έντονο το στοιχείο της νοσταλγίας, σε συνδυασμό με έναν ακατασίγαστο προβληματισμό του συγγραφέα για κάποια κοινού ενδιαφέροντος ζητήματα, όπως είναι αυτά της υγείας, της παιδείας και, κυρίως, των απάνθρωπων μηχανισμών της κάθε μορφής εξουσίας. Πάνω απ' όλα, όμως, είναι κείμενα γραμμένα εν θερμώ, διαπερασμένα από την αγωνία ενός ανθρώπου που αισθάνεται την ανάγκη, στη μέση του σκοτεινού δάσους της μέσης ηλικίας που βρίσκεται, να επαναπροσδιοριστεί ως πνευματική, ιστορική και κοινωνική οντότητα.

Ποιητικές Αναγνώσεις

Γιώργος Βέης – Χρύσα Σπυροπούλου

Γιώργος Αλισάνογλου

Jesu Christiana

Μια μελλοντική προσευχή

Εκδόσεις Μαγικό κουτί

Είδωλα αντιστρέφονται, ινδάλματα επανεξετάζονται, αρκετά λογικά σχήματα, καθιερωμένα από τη συνεχή χρήση-κατάχρηση, αυτοδιαλύονται εξ'ων συνετέθησαν, αιφνίδιες αναδρομές σε παλαιότερες συλλογικές τελετές προς τιμήν αρχέγονης θεότητας, ενώ αλλεπάλληλες υπερρεαλιστικές καταγραφές δοκιμάζουν η μια μετά την άλλη την αντοχή τους στο αναγνωστικό πέρασμα: η αεικίνητη γραφή ξεπερνά κατά κανόνα τα όρια που λίγο πριν η ίδια έχει θέσει αυθορμητώς. Βεβαίως οι συνεκτικοί ιστοί του κειμένου είναι αρκούντως εμφανείς. Κι άλλο τόσο αποδοτικοί. Η όλη σύνθεση αναδεικνύεται συμπαγής, πρόσφορη για ποικίλες ερμηνείες. Οι συνειρμοί παράγουν τοπία απροσδόκητης εννοιολογικής ανάφλεξης. Ο επιδέξιος εικαστικός επιχρωματισμός του υλικού προσδίδει στο έργο μια διάσταση στερεού, θα ισχυριζόμουν, σώματος. Απομονώνω για την περίπτωση τα εξής: «Οι λέξεις αποκόβονται απ' τα νοήματά τους. Έτσι αποσπασμένες, / διαμελίζονται τελικά πάνω σε μια εικονική ύπαρξη – το / αντικείμενο είναι ελεύθερο να μεταμορφωθεί σ' οτιδήποτε – / εμφανιζόμενες λέξεις αντικατοπτρίζονται πάνω στους / διάσπαρτους καθρέφτες».

Γ.Β.

Γιάννης Δούκας

Το σύνδρομο Σταντάλ

Εκδόσεις Πόλις

Έχω ήδη επισημάνει τα κύρια χαρακτηριστικά των δοκιμών του. Η εμφανής ευχέρεια των μορφολογικών αναδιατάξεων, η σταθερή υπονόμηση της περιωρούσας σοβαροφάνειας, η καλλιέργεια ενός δημιουργικού σαρκασμού και η συνειδητή διασύνδεση με τη μεγάλη παράδοση του ανατρεπτικού σκώμματος βεβαιώνουν ευκρινώς τις ποιότητες της πρότασης του Γιάννη Δούκα. Με τη πρόσφατη επανεμφάνισή του, τεκμηριώνεται η διάρθρωση μιας ευρύτερης ελεγχιάς για την αδικία σε βάρος των μορφών, οι οποίες εΐθισται να διαμορφώνουν ήθος. Το πολεοδομικό αγαθό, το οποίο, ως γνωστόν, ευτελίζεται οσημέραι, ανάγεται κατά συνέπεια σε μια από τις κύριες εστίες των δηλώσεων. Έστω δείγμα το εξής: «Πόλη βομβαρδισμένη και τα ψώνια / με το δελτίο, χρόνια κηροζίνη/ και κάρβουνο. Σε πόσους νεροχύτες/ ακόμη θα πνιγεί; [...] Έχουν συχνά τα κτήρια μια φλούδα / κι όποιος τυχόν την κόψει, τα λυτρώνει. / Στους ουρανούς υψώθηκαν οι κώνοι, / μα το φιλί μου κάτω, του Ιούδα. / Για την εικόνα αυτή, που μας ανήκει, / για την εικόνα η γλώσσα θα μουδιάσει».

Γ.Β.

Βασίλης Ζηλάκος

Ψύλο ξανθό π' αφράτεψε στο στόμα

Εκδόσεις Οδός Πανός

Ήδη έμπειρος των απαιτητικών κειμενικών εφαρμογών, ο Βασίλης Ζηλάκος επανεμφανίζεται με ανανεωμένη ρηματική θέρμη. Και πάλι ο διάχυτος αναστοχασμός του δεν υπονομεύει το τελικό αισθητικό αποτέλεσμα, ούτε προκαλεί προβλήματα στην ειδικότερη αναγνωστική πρόσληψη. Οι ρυθμοί πειθαρχούν, τα πορίσματα γεφυρώνουν ορισμένους δήθεν αντιθετικούς όρους ζωής. Η Φύση ασκεί κι εδώ την παρατεταμένη γοητεία της. Η αποκωδι-

κοποίηση των αλλεπάλληλων μηνυμάτων της συνιστά το πρωταρχικό μέλημα αυτής της υφολογικά ευέλικτης γραφής. Το γνωστικό φορτίο ευδιάκριτο, παραμένει κομψά ενταγμένο στις δομές της γενικότερης σύνθεσης. Συγκρατώ επίσης ότι παρέχεται συχνά πυκνά βήμα στους τεθνεώτες. Η μουσική των στίχων μαρτυρεί υπομονετική διαδικασία ηχητικών διαβουλεύσεων. Η ύπαρξη είναι έτοιμη να υπερασπιστεί τα εαυτής, έχοντας ήδη εξοπλισθεί με το ικανό και αναγκαίο εκείνο λεκτικό σθένος. Το ποιητικό εγώ και ο κόσμος δεν αντιπαρατίθενται ματαίως, αλλά επιχειρούν εν τέλει να συνυπάρξουν. Η ενδεχόμενη αυτή συναντίληψη προσδίδει στη συλλογή μιαν ιδιαίτερη αίσθηση νηφαλιότητας, η οποία συνήθως απουσιάζει από άλλες συλλογές.

Γ.Β.

Γιώργος Χ. Κασαπίδης

Εκκαφέας σοράτων

Εκδόσεις των Φίλων

Καταγγελτική ως επί το πλείστον γραφή. Αλλά με κατασταλαγμένους, εμφανώς αυτοελεγχόμενους τόνους. Δικαίως τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών. Τέταρτη συλλογή. Από το εισαγωγικό, αφιερωμένο στο Νάσο Βαγενά ποίημα, εκτίθεται ευθαρσώς «της στείρας πόλεως η καθημερινή ανοησία», ενώ κρίνεται δυσμενώς η ομολογούμενη κοινωνική αβελτηρία εν συνόλω. Ούτε δολιχοδρομεί, ούτε εκστασιάζεται με πόζες του συρμού: προϊόν λεπτής επεξεργασίας, ο στίχος αρκείται στην αποτύπωση της στενά νοουμένης ποιητικής Ειλικρίνειας. Το ήθος ενός ευρύτερου ανθρωπισμού υπαγορεύει αντιστικτικά στροφές μιας καθόλα πειστικής σύνοψης αξιών και καταστατικών ιδεών βίου. Δύσκολα θα εύρισκε κανείς κάτι να περισσεύει ή να λείπει μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο λόγου. Παράδειγμα: «Όσο πυκνά και να χιονίζει / πάνω στη θάλασσα, εκείνη / μουντή απ' έξω κι ως βαθαίνει σκοτεινή / ποτέ της δεν ασπρίζει. / Κι ούτ' ένα δέντρο μεσοπέλαγα / σαν τίτλος – έστω – ποιήματος, ωσάν παρατυπία / έτσι που την πεζή ζωή μου να ξεγέλαγα / με μιαν ακόμη εξάισια ουτοπία».

Γ.Β.

Παναγιώτης Νικολαΐδης

Ξενιτεύομαι μ' ένα φωνήεν

Εκδόσεις Πλανόδιον

Δεύτερη εμφάνιση. Προηγήθηκε από τις ίδιες εκδόσεις το *Σαν ίαμβος καθρέφτης* το 2009. Εκδηλη και αποτελεσματική η οικονομία των εκφορών. Το ποιητικώς οράν δεν αφήνει τίποτε σχεδόν να παρέλθει χωρίς να το αξιοποιήσει δεόντως. Η εμμονή στη λεπτομέρεια είναι δημιουργική: ό, τι παράγεται στο χαρτί, δείχνει μόνον ουσίες. Ο υπερρεαλισμός βεβαίως εισχωρεί εδώ κι εκεί. Πάντως θετικά. Έστω το αφιερωμένο στον Γιάννη Πατίλη χαρακτηριστικό τρίστιχο: «η ποίηση λυγίζει / την όραση / καθώς κρεμμύδι». Οι εξομολογήσεις διακρίνονται για την αμεσότητα των κλιμακώσεων των. Ήτοι ενδεικτικά: «πυκνός κι αυτάρκης / απ' το βυζί της μάνας / δημιουργώ αν-τι- / σώματα». Τα πορίσματα της διαισθητικής πορείας στο δεδομένο τοπίο ακολουθούν κανόνες του είδους: «τα ζώα αισθάνομαι / τα φυτά από στήθους». Η ελυτική παρακαταθήκη και η διδαχή του Νίκου Καρούζου χρησιμεύουν στο καλούπωμα στίχων όπως: «στιγμή χαραγμένη / στο φως / και στ' ασήμι της πάχνης». Από τις αρτιότερες εμπειρίες των ημερών μας.

Γ.Β.

Λούαν Τζούλις
Άγιος Προδότης
 Εκδόσεις Τόπος

Γνωρίζω ελάχιστα για την αλβανική ποίηση, και όσα ξέρω τα οφείλω σε μια ανθολογία Αλβανών ποιητών που κάποτε έπεσε στα χέρια μου, στα ελάχιστα ποιήματα της φίλης Κοζέτα Ζαββανί, τα οποία διάβασα στα αγγλικά, και τώρα στην πρόσφατη συλλογή, *Άγιος Προδότης*, του Λούαν Τζούλις. Ο ποιητής είχε ήδη συστηθεί στο ελληνικό κοινό με τις συλλογές *Μυρίζω μήλο*, *Καστανιώτης* 2003, *Βιογραφία των ματιών*, *Ελληνικά Γράμματα* 2009 και *Το κυπαρίσσι που τα έβαλε με τον Ουρανό*, *Ελληνικά Γράμματα* 2008. Η συλλογή *Άγιος Προδότης* συγκεντρώνει ποιήματα τα οποία κινούνται στα άκρα, από τη μια στη χώρα του καλού και από την άλλη σ' εκείνη του κακού, σε τόνους αυτοβιογραφικούς, οι οποίοι ενισχύονται από την πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Και μολονότι οι στίχοι του οπισθόφυλλου αναφέρονται στην μοίρα του μετανάστη και του ξένου, τα υπόλοιπα ποιήματα της συλλογής έχουν ως ζητούμενα την αναζήτηση της αγάπης, την αλληλεγγύη, που δεν περιορίζεται σε ομάδες, την προσπάθεια να επέλθει ένωση με τον άλλον, τη νοσταλγία για την περίοδο της αθωότητας, την επιθυμία να ακινητοποιηθεί ο αδάμαστος χρόνος, το εφήμερο. Και όλα αυτά αποδίδονται με απλό τρόπο, χωρίς επιτήδευση και «πόζα». Στίχοι αυθεντικοί, όπως αυτοί που είναι αφιερωμένοι στον Γιάννη Βαρβέρη: «...Ηρθες./ μετά το φως./ και έφυγες./ σαν αυγή... Θεέ μου./ γιατί δεν κρατάς/ λογική σειρά/ στις απουσίες;» (*Φυγή*). Δεν ξέρω αν ο ποιητής μεταφράζει από τη μητρική του γλώσσα τα ποιήματά του. Πιθανόν. Γι' αυτό και κάποιες ατυχείς επιλογές, όπως: «με μοναδική έγνοια να σκορπισθώ...» στο κατά τα άλλα ξεχωριστό ποίημα με τον τίτλο *Μεταμόρφωση*.

X.Σ.

Γιώργος Βέης
Βλέπω
 Εκδόσεις Ύψιλον

Πολυγραφότατος ο Γιώργος Βέης, επανέρχεται με την ποιητική συλλογή που έχει τον λιτό τίτλο *Βλέπω*. Παρατηρητής και σχολιαστής με υπαινικτικό, σχεδόν κρυπτικό τρόπο, των φαινομένων και των απόκρυφων. Οι λέξεις, ακόμα και οι πιο αντίθετες νοηματικά, συνδέονται και συνθέτουν παράδοξα τοπία, εικόνες από τον γνώριμο, αλλά και απόμακρο, εξωτικό τις πιο πολλές φορές, κόσμο. Οι εικόνες είναι τόσο λεπτές που θαρρείς και ξεγλιστρούν αφήνοντας την αύρα τους στον αναγνώστη. Συχνά έχει την αίσθηση κανείς ότι δεν υπάρχει «εγώ» ή ότι αυτό διαχέεται σ' η φύση: στα δέντρα, τα φυτά, τα πτηνά. Και όταν εμφανίζεται το «εγώ», γίνεται ένα με το κοσμικό στοιχείο, αδιαχώριστο τμήμα από το όλον. Η παρουσία του συνδέεται με τη συζήτηση που αφορά στην τέχνη της ποιήσεως, όπως στο ποίημα *Το κομψό διάδημα*. Οι έμμεσες και άμεσες αναφορές σε ποιητές μαρτυρούν τις προτιμήσεις του, ενώ το σχόλιο του Γιάννη Βαρβέρη περί ποιήσεως είναι μια σαφής υπόμνηση για τους κανόνες της ποιητικής τέχνης: «Το ποίημα, καλέ μου, πρέπει να λέει μια ιστορία./ να έχει αρχή, μέση και φινάλε./ έναν έστω υποτυπώδη μύθο./ κάτι τέλος πάντων/ που ν' αφήνει τη γεύση μιας αφήγησης...» (*Ενθύμιον*).

X.Σ.

Αλέξανδρος Αρδαβάνης
επί τοίχων εικονικών
μιλιές και ψίθυροι (ποιητικές αφηγήσεις)
 Εκδόσεις Γκοβόστι

Ο Αλέξανδρος Αρδαβάνης τον τελευταίο καιρό ασχολείται με μικρά πεζά (*Θραύσματα και Θροίσματα και έκκεντρα*), κείμενα που βρίσκονται στο μεταίχμιο ποιήματος και πεζού κειμένου.

Στο τελευταίο του βιβλίο, τις ποιητικές αφηγήσεις, όπως σημειώνεται, συγκεντρώνονται μακροσκελή αλλά και σύντομα κείμενα, τα οποία αποτυπώνουν ελεύθερες ημερολογιακές σημειώσεις του, σκέψεις τόσο για τα υπαρξιακά ζητήματα, την οδύνη του ατόμου όσο και για τα κοινωνικά. Η έγνοια του για την συμφιλίωση των ανθρώπων και τη δικαιοσύνη διαχέεται παντού, η αγωνία του για το εφήμερο, το παράλογο, για το άγνωστο είναι εμφανής. Ο Α. Αρδαβάνης αντιδρά με εικόνες και ιδέες σε κάθε τι που συμβαίνει, ενίοτε εν θερμώ, και δεν αφήνει τίποτε να περάσει ασχολίαστο. Συγκινείται, θυμώνει, απογοητεύεται και γράφει τα χρονογραφήματα, αμέσως μόλις δεχτεί το ερέθισμα. Και ένα μικρό δείγμα γραφής: «... Θέλω να ταξιδεύω σε άγνωστους τόπους, να αναμειχτώ στο άγνωστο πλήθος που δε θα προλάβω έτσι κι αλλιώς να γνωρίσω./ Θέλω αλλά φοβάμαι το άγνωστο./ Γι' αυτό τριγυρνά πάντα στο επώδυνο γνωστό.» (*Ο φόβος του αγνώστου*).

X.Σ.

Δημήτρης Γαβαλάς
Στη σιωπή του νου
45 Χρόνια Κομμάτια (1966-2011)
 Εκδόσεις Γαβριηλίδη

Ο Δημήτρης Γαβαλάς εξέδωσε την πρώτη ποιητική συλλογή το 1973 με τον τίτλο *Σπουδές* και έκτοτε συνεχίζει ανελλιπώς τις ποιητικές περιηγήσεις του, οι οποίες μπορεί να ξεκινούν από το «εδώ», το οικείο, ωστόσο αυτές αφορούν στο όλον. Η πιο πρόσφατη συλλογή του είναι χωρισμένη σε τέσσερις σειρές, όπως τις ονομάζει, με την προσθήκη, στην τελευταία, της λέξης ΗΜΙΟΛΙΑ (ημιολία, γολέτα). Κάθε σειρά περιλαμβάνει σύντομα ποιήματα των δύο έως επτά στίχων, που δεν είναι παρά συμπυκνωμένα, εύστοχα σχόλια περί των ανθρωπίνων: «Ξεκινά από τον θάνατο/ τη μόνη βεβαιότητα./ Μονάχα αυτός αποδεικνύει πια/ πως υπήρξες.» (*Θεώρημα ύπαρξης*) ή «Θάνατος: / Μεγάλη επιβεβαίωση/ μεγάλος διχασμός./ Η μήπως ένωση;» (*Ασαφές*).

X.Σ.

Αλέξανδρος Μηλιάς
Στην αψίδα των νεκρών θριάμβων
 Εκδόσεις Πατάκη

Εμφανίστηκε το 2010 με την ποιητική συλλογή *Ό,τι φέρει η βροχή*, και μολονότι η παρούσα με τον σαρκαστικό τίτλο *Στην αψίδα των νεκρών θριάμβων* είναι μόλις η δεύτερή του, μπορεί κανείς να διακρίνει σ' αυτήν ωριμότητα και έναν αχαλίνωτο δυναμισμό. Πρόκειται για πυκνή, στοχαστική ποίηση, για ποίηση απαιτήσεων, η οποία θαρρείς και φέρει εντός της ήχους από την ποίηση των «άλλων», των σπουδαίων ποιητικών φωνών που φτάνουν στα χέρια μας είτε στο πρωτότυπο είτε σε μεταφράσεις. Ναι, ο Βαρβέρης είχε δίκαιο. Το ποίημα πρέπει να αφηγείται μια ιστορία, με αρχή, μέση και τέλος. Και ο Αλέξανδρος Μηλιάς αυτό κάνει, και το κάνει καλά, δίδοντας ποιήματα υψηλής αισθητικής, αφηγήματα που εξιστορούν έναν σύνθετο κόσμο που έχει ως συστατικά του την Ομορφιά και την Φθορά, τα αντίθετα, όπως την αρχή και το τέλος, τη μητέρα και τον πατέρα, αλλά και τις απουσίες τους. Κι ο κόσμος αυτός ανανεούται διαρκώς, ποτέ δεν παραμένει στατικός ή επαναλαμβανόμενος, κάθε ποίημα και ένα καινούριο αφήγημα με όλες τις τεχνικές του, τον διάλογο, την εναλλαγή προσώπων και οπτικών. Και μπορεί να είναι η ποίησή του υπαινικτική, ωστόσο πίσω από την προσεχτική επιλογή των λέξεων βρίσκεται διάχυτο το συγκρατημένο συναίσθημα, η συγκίνηση, η θέρμη για όλα εκείνα που τον κάνουν να στοχαστεί. Και ένα δείγμα γραφής: «και σκάβω τις ρωγμές των πετρωμάτων./ το χέρι της κλεισμένο του θανάτου./ Απ' την ζωή με αποσπά σαν να 'χω/ μόνος μου από καιρό πεθάνει.» (*Στην κορυφή των πύργων*).

X.Σ.

Δείγμα Γραφής

Βάλια Αγγελοπούλου

Περιμένει.

Με το κραγιόν της αποτυπωμένο
στο φλιτζάνι του καφέ, τον εραστή της
που αργεί, τον περιμένει.
Κοιτάζοντας πάλι και πάλι τη σκιά της γρίλιας
στις βουάλ κουρτίνες που φιλτράρουνε το φως,
ακούγοντας μουσική από ένα μικρό τρανζιστοράκι.
Έχει μάθει πια, κι ας αργεί, να περιμένει.

(Τεχνητές λίμνες, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2014)

Κούλα Αδαλόγλου
ΣΕ ΤΟΝΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Η κάρτα της με ένα τοπίο.
Φθινοπωρινή αγγλική εξοχή.
Πράσινο κόκκινο πορτοκαλόχρουν
και αυτό το μοβ σε δέκα αποχρώσεις...

Ένα φθινόπωρο μπάσταρδο με πατικώνει.
Άτονο πράσινο λίγο καφέ και λίγο κίτρινο.
Θα αντάλλασσα το μπλε και τον ήλιο
με γκρίζο και βροχή

το άνοστο κοντομάνικο
με τη θαλερή καμπαρντίνα της μνήμης.
(Οδυσσέας, τρόπον τινά, εκδόσεις Σαιξπηρικών, 2013)

Αθήνα Ανδρουλάκη
ΑΣΩΜΑΤΟΣ

Αφήνοντας το αιμάτινο τοπίο
στην κοσμική φυχή αυτονομείται
στην εντέλεια του τίποτα

ελεύθερος

από την κόλαση της λογικής,
από την κάθε επινόηση.
(Φραγή, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2014)

Νίκος Αντωνάτος
ΤΟ ΠΟΥ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

Υπάρχει μέσα μου
μια καθυστέρηση
μια αργοπορία

κάποιος

που κατεβαίνει
και κατεβαίνει
το πού του τόπου...

(Εικών η λίθος, εκδόσεις Γαβριηλίδης, 2014)

Αντωνία Γουναροπούλου-Τουρική
ΑΡΑΧΩΒΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2011

Κανέννας δε βρισκότανε

να τον ξεκρεμάσει.
Σώπαιναν και πλήθαιναν
στο δρόμο,
κοιτώντας όλοι
κατά τη γέφυρα·
να τον πλησιάσει, μόνο ο αγέρας,
να τον θρηνήσει, μόνο το ίδιο
το σκοινί.

Κανέννας δε βρισκότανε
να παραδώσουν στον παπά
αφορισμένο
τον εαυτό του.
(Το άστρο του τίποτε, εκδόσεις Οροπέδιο, 2013)

Στέλλα Δούμου-Γραφάκου
ΤΙΜΩΡΙΑ

Η νύχτα λιγοθυμούσε στις ρίγανης
τα υψηλά νοήματα.
Θαυμαστικά ξεμασκαρευότανε το καλοκαίρι
και τα δέντρα παίζανε φθινόπωρο
μα χωρίς όρεξη.
Όλα φορούσαν κάτι παράξενο
σαν από λέπι φεγγαριού.
Ραμμένοι στο σκηνικό εμείς
–τυφλοί σχεδόν στις λεπτομέρειες–
καίγοντας κάθε τόσο
τ' ανείπωτα με πείσμα
στο κόκκινο μέσα της καρδιάς
ασχημονούσαμε.
Τότε ήταν που σηκώθηκε μια Ανδρομέδα
και μας έδειρε
γιατί δεν ησυχάζαμε
σε αλήθειες που ανασαίνανε
παρά λέγαμε φέματα
μέχρι που γίναμε εχθροί.

(Χαμηλές οκτάβες, εκδόσεις Φαρφουλάς, 2013)

Θ.Π. Ζαφειρίου
ΦΥΣΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Οι λέξεις που αντλώ απ' την φυχή μου
Είναι λιγοστές. Τις ανασύρω με κόπο.
Βαραίνουν όλες το ίδιο κι οι περισσότερες
Αργά ή γρήγορα επιστρέφουνε στην μοναξιά τους.
Κρατώ τις πιο υγρές.
Αίμα, νερό, κρασί
Ή ξίδι, αδιάφορο·
Όλες στεγνώνουν γρήγορα
Όσο τις κοιτώ, όσο τις ακούω
Χάνουν το σχήμα, εγκαταλείπονται
Απ' τον ήχο τους.

(Τα κακά ποιήματα, Αθήνα 2014)

Ντίνα Καραβίτη
ΙΔΙΟΓΡΑΦΟΣ ΔΙΑΘΗΚΗ

Αφήστε μου έναν τοίχο,
λευκό αν είναι δυνατό,
να τη γράφω. Κι ας μην
την υπογράψω.

Γιατί τώρα γράφω
μόνο το κενό μέσα μου.

Και μένει ακούραστη
η νύχτα στα σκοτεινά
να σβήνει, να σβήνει,
να ξαναγράφει
και να υπογράφει.

Τα δυσανάγνωστα.

(Έχω τόσα να κάνω, Ποιήματα 2007-2013,
εκδόσεις Σοκόλης – Κουλεδάκης, 2014)

Βασίλης Καραβίτης
ΝΟΕΡΕΣ ΜΕΤΑΠΛΑΣΕΙΣ

Κάποιες φορές ονειρεύομαι φθαρμένες
μορφές ν' αναδύονται μέσα από τη φθορά τους
μ' ένα καινούριο πρόσωπο αξιώνοντας
μια δική τους πραγματική ύπαρξη
πέρα από την αχλύ του ονείρου.
Αυτές οι μεταλλάξεις μοιάζουν
σαν ξαφνική αποπλάνηση του ύπνου
που μας τυλίγει τις νύχτες με κρύα σιωπή
και απειλούν να διακόψουν
τη γλυκιά επανάληψη ενός αέναου
χωρίς εκπλήξεις πρωινού.

(Απόψη, Ποιήματα 2005-2010, εκδόσεις Μελάι 2014)

Αθανασία Καραγιάννη
Η ΜΥΡΩΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

Πριν βγω
Αφήνω τις σκέψεις
Στο τραπέζι
Δίπλα στα λουλούδια
Ελπίζω επιστρέφοντας
Να 'χουν
Λίγο απ' το άρωμά τους
Αλλιώς, το βράδυ
Πώς θ' αντέξω
Τη μυρωδιά
Του παρελθόντος
Που αποπνέουν

(Η εκδίκηση των λέξεων, Αθήνα 2014)

Έλσα Κορνέτη

Από μια κάποια διαστροφή της φύσης
αγαπώ τα μουσεία
τα σπίτια που απολίθωσαν τον χρόνο
τα κρεμασμένα παλτό
τα φορεμένα παπούτσια εποχής
τα πεθαμένα καπέλα.
Μια κατάφυξη σώματος
όπου τα κύτταρα παγώνουν το αίμα
και το μυαλό κυλάει ανάποδα
Ιδανικός χώρος
Όταν δεν θέλεις να πας πουθενά

Όταν δεν μπορείς να πας πουθενά
Εγκλωβισμένος σε μια φευδαίσθηση ακινησίας
κάθεσαι ασάλευτος
στον μοναδικό σταθμό του χρόνου
χωρίς να περιμένεις κανέναν
ούτε άνθρωπο
ούτε τρένο

(Ο επαναστατικός κύριος Γκιούλιβερ, εκδόσεις Σαιξπηρικών 2013)

Θεανώ Κοτίνη

Πολύφωτες οι σάλες
των παλιών σπιτιών
τελούν την άχραντη ζωή
των επετείων
γάμοι, βαπτίσεις, εορτές
τα γυαλικά στο μπουφεδάκι
να κομφεύονται
ως τη συγκίνηση
ανέγγιχτα
όπως η σκόνη
στις ασπρόμαυρες φωτογραφίες
αυτών που σε κοιτάζουν
από απέναντι

Παντού περίβλεπτη φυγή
να αγγίζεις κάθε μέρα
να μαθαίνεις

(Ωσεί κήπος, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2014)

Χλόη Κουτσουμπέλη
Η ΠΟΛΥΘΡΟΝΑ

Παρακαλώ καθίστε.

Το φόρεμά μου είναι χάρτινο.

Λήγω σε περιορισμένο χρόνο.

Δεν θα υπάρξουν δράματα.

Μόνη μου απαίτηση να ταΐζετε τις χήνες.

Τρων μικρά δάκρυα σε κονσέρβα.

Βέβαια ίσως μία θάλασσα

δεν συμπεριλαμβάνεται στα σχέδια

μία λίμνη ασφαλώς θα επαρκούσε

αλλά συγχωρείστε μου μία τελευταία υπερβολή.

Σηκώνω το λευκό μου μεσοφόρι.

Η επέμβαση ολοκληρώθηκε ταχύτατα.

Τρέφω μόνο φιλικά αισθήματα για σας.

Η πολυθρόνα περιμένει τον επόμενο πελάτη.

(Κλινικά απών, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2014)

Αλέξανδρος Μήλιας
ΖΩΗ ΘΑΝΑΤΟΥ

Είναι

ο πατέρας μου

ο τελευταίος σ' αυτή τη ζωή.

Με περιμένει.

Όλα δεν έχουν το ίδιο βάρος,

γι' αυτό κοιτάω

μήπως φανεί

το νόημα να σταματήσω.

Όμως δεν έχει.

Με παραλλάσσει η σκέψη σε ομιλία,

έρμη σάλα,

μέσα μου ο νεκρός,

κι οι λέξεις που είμαι, καθισμένες
κλαίμε το πρόσωπό του.

(Στην αφίδα των νεκρών θριάμβων, εκδόσεις Πατάκης 2014)

Ελένη Νανοπούλου

Κούκλες πίνουν το γάλα
στο τραπέζι της κουζίνας.
Τα παιχνίδια
τρομάζουν φεύγουν.
Κυπαρίσσι στην καρδιά της
μίσος μέχρι τον λαιμό
καπνιά της κόλασης
κουρέλι το χιόνι στην πόρτα.
Δεν ξέρει πώς να μεγαλώσει
το κορίτσι – τρελός λαγός.

(Ονείρων δεσμός άλυτος, Πειραιάς 2013)

Γιώργος Παναγιωτίδης
ΖΩΗ ΜΠΟΝΣΑΪ

Αισθητική κομψής συντήρησης
της μικρογραφίας σου, κλαδεμένος
σε μικρό δωμάτιο να μοιάζει πατρίδα
και να φαίνεσαι σαν μεγαλειώδης,
κάτι λίγο απ' το μεγαλείο σου
κομμένο με βάσανο αισθητική.

(Κύμα άλμα, εκδόσεις Γαβριηλίδης 2014)

Κώστας Πάτσης

ΝΥΧΤΑ ή

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΚΟΚΑΛΕΝΙΟΥ ΦΤΕΡΟΥ

Είναι που γύρισε ανάποδα το κοκαλένιο φτερό,
είναι ο μάρσιπος του φεγγαριού,
και σπάζουν τα βραχιόλια των διάσπαρτων χεριών
κι εκσφενδονίζονται οι χάντρες απ' το κολιέ του λαιμού
ανοίγοντας μάτια-ρωγμές στο σταυρόλεξο χώρο

Είναι που γύρισε ανάποδα το κοκαλένιο φτερό,
είναι ο μάρσιπος του φεγγαριού,
και φλόγες στεφάνια τυλίγουν το ημερολόγιο
της αζευγάρωτης στριγκλιάς
και διάπυρη απομακρύνεται στο άπειρο
η θηριώδης φλέβα

(Μια στιγμή τ' αρμόνιο, εκδόσεις Φαρφουλάς 2013)

Λητώ Σεϊζάνη

ΠΟΙΑ ΗΜΟΥΝ ΤΟΤΕ;

Ποια ήταν εκείνα τα μέρη που μια φορά είδα
Ίσως μονάχα στα όνειρά μου
Πού ήταν τα παράξενα σκιερά δάση
Που οι ακτίνες του ήλιου τα κόβαν στη μέση
Να 'τανε άραγε οι απωθημένες σκέψεις μου
Που γέννησαν μια τόσο άγρια βλάστηση
Και εγώ ποια ήμουν τότε –τόσο σκοτεινή
Σε ποια χώρα ανύπαρκτη, αλλοπαρμένη τριγυρνούσα;

(Ο προϊστορικός λέων της Κέας, εκδόσεις Τυπωθήτω 2013)

Πέτρος Πολυμένης
ΔΡΟΜΟΣ

διασχίζω
σπασμένες φωνές

στιγμές
φανάρια
συνάντηση
επιτέλους
ξέφωτο
ξεδίπλωτος
πλωτός
γαλάζιο
γλάρος
γαλήνη
γαλήνη
γα

(Αίθουσα αναχωρήσεων, εκδόσεις ΑΤΟΛΗ 2013)

Μαρία Σερβάκη

Χωράφι με χαμομήλια Μετά η βροχή
Επαίτης των αστεριών ο αυτοεξόριστος
Εσύ εσύ που περπατάς με τους νεκρούς – αιώνες τώρα
περπατάς με τους νεκρούς

Ήχοι ήχοι που με κυνηγούν
Ο θάνατος μας αποδομεί, είπε ο Οδοιπόρος. Ο θάνατος είναι
η μαγεία της ζωής

Συντέλειες οστών πνεύματα της πέτρας
Ήχοι ήχοι ήχοι
Ο θάνατος είναι η σαγήνη της ζωής

Το μόνο που ελπίζεις είναι πως κάποτε θα γλιστρήσεις κατά εκεί
(Ο Οδοιπόρος, εκδόσεις Εκάτη 2014)

Νίκος Ι. Τζώρτζης
ΦΥΛΛΟΒΟΛΑ

Κάποια απ' αυτά
φυλλορροούν μόνο
για ό,τι αγαπούσαν
κι έχασαν

Το ξέρουμε πια
-κι ας επιμένουμε
πως φταίει πάντα
το φθινόπωρο.

(Αποδελτιώσεις, Β', εκδόσεις Γαβριηλίδης 2014)

Μαρία Τρανού

Η ΠΡΩΤΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

Χορέφαμε πάνω στην καρδιά του πτηνού
για μέρες δεν κουραστήκαμε ποτέ
την πέμπτη μέρα ένα κατάμαυρο πετσί
έμεινε μια άδεια σακούλα σκουπιδιών
φήθηκε γεμιστή με σελίδες ημερολογίου.

Στην αυλή πετάξαμε την καρδιά μακριά
στο σύμπαν στον ουρανό στα σύννεφα
στην άκρη του γαλαξία να πάει κι ας γυρίσει
να το μάθουν όλοι το Γεράκι πέθανε
εμείς το σκοτώσαμε το Γεράκι
κανείς δεν μπορεί να μας ζητάει σωτήρες.

(Ο τροπαιούχος ζογκλέρ, εκδόσεις Μανδραγόρας 2013)

Λίνα Φυτίλη
ΟΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΣ

Θα στείλω τις λέξεις μου
στην κατασκήνωση

ένα καλοκαίρι,
ντυμένες μ' άσπρα ρούχα
να ξεσηκώσουν
όσους πρόωρα γερνούν.
Θα τους κρατούν
παρέα τα μεσάνυχτα
κι εκείνοι έκπληκτοι
θα τις κοιτούν
θα λεν χορεύοντας
τα ακονισμένα τους τραγούδια.

(Μυθική μέρα, εκδόσεις Ενδυμίων 2014)

Χαρά Χρηστάρα
ΤΡΕΜΟΝΤΑΣ Η ΣΙΩΠΗ

Τρεμάμενα τα γράμματα
μεσ' στη σελίδα μου
σαν φλόγα όταν φυσάει

σαν την φυχή
σαν την ελπίδα
σαν τον πόνο μου

σαν φύλλα δέντρου
εκτεθειμένα στο μπουρίνι

καράβι
σε κύμα πολεμόχαρο
αφρισμένου ωκεανού

Σαν τη φωνή
που πολεμάει ν' ακουστεί
ο μέσα σπαραγμός της

(Αυτοανθολόγηση 1981-2010,
εκδόσεις Μανδραγόρας 2014)

Editorial

«Πολύμορφη και ρευστή, η ποίηση κατοπτρίζει το παρόν. Όπως ακριβώς και στη φιλοσοφία και τις τέχνες, έτσι και στη λογοτεχνία δεν υπάρχουν σήμερα κυρίαρχες ομάδες και σχολές. Ο καιρός των σημαντικών νεολογισμών που ένωναν τους ποιητές (ρομαντισμός, συμβολισμός, υπερρεαλισμός) έχει όπως φαίνεται τελειώσει, όπως και η διακλάδωση και ο κατακερματισμός τους σε πιο μικρές ομάδες [...] Μοιάζει να έχει παρέλθει η εποχή των δογμάτων, των συστημάτων και των ιδεολογιών κι ας μην έχει καθεί, από την άλλη, το πνεύμα του σιναφιού.» [...]

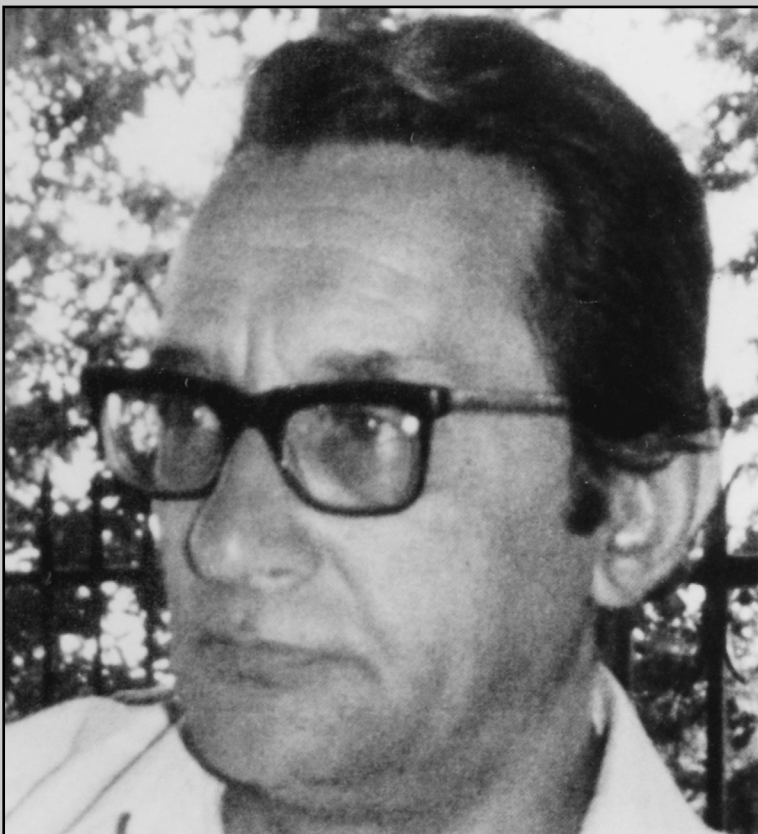
Πρέπει να κάνει λόγο σήμερα κάποιος για «μεταμοντερνισμό»; Η έννοια αυτή μπορεί και να είναι κατάλληλη για να χαρακτηρίσει την περίεργη κατάσταση των συγχρόνων ως κληρονόμων. Έχουν παραλάβει από το παρελθόν πολλά έργα και μορφές και είναι δύσκολο να διακρυσφύουν, με αναφορά σε αυτά, μια νέα πρωτοτυπία. Αυτή η κληρονομιά, για να χρησιμοποιήσουμε μια έκφραση του Ρενέ Σαρ, «δεν έχει πίσω της καμιά διαθήκη». Έτσι, είναι πολύ διαφορετική από την αρχαιοελληνική και λατινική κληρονομιά, λόγου χάριν, όπως την ανέδειξαν οι ποιητές της Αναγέννησης: ανακάλυπταν σ' αυτήν τα θεμέλια και το πρόγραμμα ακόμη του πολιτισμού που επινοούσαν. Στην διαφορετικά ευρύτερη και πιο ποικιλόμορφη κληρονομιά των συγχρόνων μας συγχρωτίζονται μέσα στη μεγαλύτερη αταξία έργα παλιά και νέα, προερχόμενα από όλες τις μεριές. Δημιουργεί λοιπόν η κληρονομιά αυτή έναν ίλιγγο και οδηγεί συχνά τους συγγραφείς να εστιάζουν στο παιχνίδι της παράθεσης-παραπομπής και στην ειρωνεία. Ίσως το παιχνίδι των μορφών να έχει σήμερα τελειώσει. Ο σύγχρονος ποιητής μπορεί να έχει την αίσθηση ότι έχει φτάσει κατά κάποιο τρόπο στα όρια της γλώσσας, στο τέλος δηλαδή κάθε πίστης στις δυνάμεις της ποίησης. Θυμάται τη ρήση του Αντόρνο που διακηρύσσει το ανέφικτο της ποίησης μετά το Άουσβιτς. [...] (Jean-Michel Maulpoix, <http://www.maulpoix.net/Diversite.html>).

Τα λέει όλα αυτά ο Μωλπούα με αφορμή τη γαλλική μεταπολεμική ποίηση, αλλά μοιάζουν να ταιριάζουν μια χαρά και στη δική μας πραγματικότητα σε ένα πεδίο διαιρεμένο, όπως όλα τα λογοτεχνικά πεδία, με έντονες αντιπαλότητες, κάποιες από τις οποίες τείνουν αυτή την περίοδο να αποκρυσταλλωθούν, αλλά και πάλι όχι με τους όρους του παρελθόντος. Αναρωτιέμαι πού κατατάσσεται η υποθετική διαμάχη ανάμεσα στον παραδοσιακό και ελεύθερο στίχο στην εποχή και τη γλώσσα μας. Από την άλλη, αυτός ο συσχετισμός της ποίησης με το παρόν γεννά συλλογισμούς ποικίλους, για τα επίπεδα του κατακερματισμού και της αναπαράστασής του, αλλά και για τις ερμηνείες του κυρίως: μήπως βρισκόμαστε στο κατώφλι άλλης μιας μεγάλης ανατροπής που θα οδηγήσει και πάλι σε νέες συλλογικότητες, διαφορετικές ίσως, ποικιλοτρόπως προσδιοριζόμενες σε όλα τα επίπεδα; Πριν από δεκαπέντε χρόνια η ποίηση αποτύπωνε την έλευση της κρίσης. Μήπως αν την διαβάσουμε προσεκτικά μας λέει σήμερα για τα μελλούμενα που αλλάζουν ρότα; Και μόνο η τοποθέτηση απέναντι σ' αυτό το μέλλον της τέχνης μαζί και της ζωής δεν μπορεί παρά να ενισχύει αντιπαλότητες και να γεννά καινούργιες.

Ας έρθουμε όμως και σε μια άλλη διαίρεση: άραγε πώς δομείται το πεδίο σε σχέση με το φύλο; Σημαίνει κάτι ότι στη βραχεία λίστα του Βραβείου «Γιάννης Βαρβέρης» οι γυναίκες ήταν έξι και οι άντρες δύο; Ή ότι η αντίστοιχη λίστα βραβείων του Αναγνώστη περιλαμβάνει μόνο γυναίκες (δύο εξ αυτών και στις δύο λίστες); Κι αν κάτι σημαίνει, πώς αυτό συνδέεται με την ποιητική; Μιλάμε άραγε ακόμη για γυναικεία γραφή σε μια εποχή που αρνείται τους προσδιορισμούς (κι ας τους ξαναβάσει συχνά με άλλο όνομα), κι αν ναι με ποιους όρους; Μεγάλη συζήτηση στην οποία τον πρώτο λόγο δεν μπορούν παρά να έχουν τα κείμενα καθ'αυτά. Καλό καλοκαίρι με ακόμη περισσότερη ποίηση, όπου κι αν τη συναντούμε.

Το Βραβείο Μεταφρασμένης Ποίησης «Άρης Αλεξάνδρου» θα απονεμηθεί και φέτος με την υποστήριξη της Γενικής Διεύθυνσης Μετάφρασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Παρακαλούνται όλοι οι ενδιαφερόμενοι να στείλουν τα έργα τους στο Βιβλιοπωλείο των Εκδόσεων Γκοβόστη (Ζωοδόχου Πηγής 73), με την ένδειξη για το Βραβείο Άρη Αλεξάνδρου, ως τις 30 Σεπτεμβρίου του 2014.

Βύρων Λεοντάρης

[ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΑΣ...]

Τα ονόματά μας πού και πού μας βλέπουν στο όνειρό τους
 φυχές περιπλανώμενες δυστυχισμένες
 χαμένες σημασίες που τις αποζητούν ακόμα
 Για μια στιγμή θαρρούν πως μας αγγίζουν και έντρομα ξυπνούν
 κι ανάβουνε τα παγωμένα φώτα
 κι αρχίζουν από μόνα τους να γράφονται και να φωνάζονται
 να νιώσουν έτσι πως υπάρχουν

Γιατί, πού τώρα πια φωνές, χαιρετισμών να τα καλούν
 να τρέμουν οι ουρανόσκαλες και να γεμίζει η γειτονιά λουλούδια
 πού τώρα δάχτυλα αποχωρισμού να τα χαράζουνε στις
 νεραντζιάς τη φλούδα

Θα μας ξεχάσουν κάποτε τα ονόματά μας
 δε θα μας ξέρουν ούτε στο όνειρό τους
 θα ζήσουν μια δική τους ζωή με άλλες σημασίες σε εξώθυρες
 και εξώφυλλα
 βροχές θα τα μουσκεύουν δάκρυα και δε θα μας ξέρουν

Εμείς χαμένες σημασίες
 κι αυτά ίχνη από ξένα πεπρωμένα

(Εν γη αλμυρά, 1996)